

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

ČESKÝ RUDOLEC VE 20. STOLETÍ

ČESKÝ RUDOLEC IN THE 20TH CENTURY

Diplomová práce

Autor diplomové práce: Lucie Měrtlová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jan Podlešák

Katedra společenských věd PF JU

České Budějovice

2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných...fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 22. 4. 2009

.....

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především panu PhDr. Janu Podlešákovi z katedry společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích za odborné vedení práce a cenné připomínky k ní. Dále paní Mgr. Marii Kučerové, ředitelce Městského muzea a galerie v Dačicích, za poskytnuté informace z muzejní knihovny.

Můj dík patří i Obecnímu úřadu v Českém Rudolci za zapůjčení materiálů a za nahlédnutí do obecní kroniky.

Anotace

Diplomová práce na téma „Český Rudolec ve 20. století“ je především věnována obci Český Rudolec, jejímu blízkému okolí a událostem, které bezprostředně ovlivnily její život.

Nejprve je v práci stručně zmíněn historický vývoj Českého Rudolce od jeho dějinných počátku až do počátku 20. století. Následuje období let 1900 – 1918 a doba první Československé republiky.

Těžiště práce spočívá v interpretaci událostí 30. a 40. let 20. století. Největší pozornost je věnována událostem roku 1938 a následné německé okupaci českého pohraničí, dále roku 1945, konci války a závažnému tématu odsunu obyvatel německé národnosti a následnému novému osídlování obce. Následuje část věnovaná letům 1948 – 1989 a vývoji po roce 1989.

Další oddíly práce se věnují významným osobnostem obce a okolí, osudům židovského obyvatelstva, památkám, zejména zámku, a školám v Českém Rudolci.

Pro dokreslení a upřesnění práce jsou na závěr připojeny přílohy, obsahující především dobové fotografie a pohlednice.

Práce vychází ze studia celostátní a regionální literatury a dobových pramenů (archivní materiál, obecní kroniky, vzpomínky pamětníků).

Annotation

Diploma-work themed „Český Rudolec in the 20th century“ is basically dedicated to the commune of Český Rudolec, its neighbourhoods and events, that influenced its life.

Diploma-work starts with brief historical overview of development of Český Rudolec from it's beginnings till the start of 20th century. The era of years 1900 – 1918 and the age of the „first Czechoslovak republic“ follows.

Focus of this diploma-work rests on description of event in 30s and 40s of the 20th century. Main attention is paid to events of 1938 and consecutive germanic occupation of Czech border regions, furthermore to the year 1945, end of the war, along with serious theme of displacement of residents with German nationality and consecutive re-settlement of commune. Next chapter is dedicated to years 1948 – 1989 and to development after year 1989.

Following chapters of diploma-work are dedicated to important personalities of cummunne and its region, to fates of Jewish residents, sights, especially to the castle, and to schools in Český Rudolec.

There are appendixes at the end of diploma-work, containing mainly contemporary photos and postcards for illustration and futher refinements of the diploma-work.

This diploma-work results from study of national and regional literature and conterporary sources (archive materials, communal chronicle, memories of eyewitnesses).

Obsah

Úvod.....	7
Literární rešerše.....	9
1 Dějiny Českého Rudolce do počátku 20. století.....	10
2 20. století.....	21
2.1 1900 – 1918.....	21
2.2 Období 1. republiky.....	22
2.3 Situace po roce 1938.....	26
2.4 Rok 1945.....	32
2.5 Odsun.....	35
2.6 1946 – 1948.....	39
2.7 1949 - 1968.....	43
2.8 1968 – 1989.....	49
2.9 Vývoj po roce 1989.....	53
3 Významné osobnosti.....	60
3.1 Gregor Razumovský.....	60
3.2 Michael Angelo Picchioni.....	61
3.3 Jan Kounický.....	61
4 Židé.....	63
4.1 Markvarec.....	64
4.2 Dolní Bolíkov.....	66
5 Památky v Českém Rudolci.....	70
5.1 Kostel.....	70
5.1.1 Oltáře.....	71
5.1.2 Zvony.....	72
5.1.3 Náhrobky.....	73
5.2 Hřbitov.....	74
5.3 Zámek.....	75
6 Školy v Českém Rudolci.....	80
7 Závěr.....	83
8 Použitá literatura a prameny.....	87
9 Seznam obrázků.....	90
10 Seznam tabulek.....	90
11 Seznam příloh.....	91

Úvod

Události 20. století patří jistě k nejdramatičtějším zlomům v dějinách. Na rozdíl od předchozích dob byly tyto dějinné zvraty natolik zásadní, že se bezprostředně dotkly životů lidí, a to i v odlehlých oblastech státu.

Český Rudolec prošel během 20. století zásadními změnami, které z něho učinily „zrcadlo dějin“ celé naší země. Díky poloze Českého Rudolce zde měla každá významnější událost hmatatelný dopad.

První světová válka, vznik Československé republiky v roce 1918 a rozpad Rakouska-Uherska, kdy se místní němečtí obyvatelé ocitli ve státě, v němž neměli národnostní většinu, pozemková reforma ve 20. letech a změna vlastnických vztahů, změna postavení šlechty a Němců patří k nejvýznamnějším událostem první třetiny 20. století.

Třicátá léta a vzrůstající agresivita větší části německé menšiny, podporovaná nacistickým Německem, vedla k zásadnímu zlomu v roce 1938, k mnichovskému diktátu. Český Rudolec připadl do obsazeného území landratu Waidhofen an der Thaya.

I druhá světová válka krutě zasáhla Český Rudolec, odvedla rudoleckým Němcům jejich blízké, z nichž mnozí zemřeli. Konec války přinesl radikální řešení česko-německého soužití. Odsun Němců na principu kolektivní viny v letech 1945 – 1946 a příchod nových usedlíků zcela změnil demografický charakter obce.

Po krátkém období „neúplné“ demokracie let 1945 – 1948 přišla diktatura komunistické strany. Vytvoření hraničního pásma se Českého Rudolce přímo nedotklo, ale postiženy byly obce a lidé v jeho blízkém okolí. Lidé byli vysídleni a vesnice rozbořeny. Na osudech lidí se podepsala i atmosféra strachu let padesátých, která se dotkla každého místa v republice.

Každá z těchto událostí se dotkla i osudů lidí, a proto bych je chtěla popsat především na základě těchto konkrétních osudů lidí žijících v Českém Rudolci.

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila zpracování historie 20. století. Protože pocházím z Českého Rudolce, pokusím se zpracovat tyto události právě v souvislostech s tímto krásným místem České republiky. Už delší dobu se zajímám o dějiny Českého Rudolce, a proto mě tato práce jistě bude těšit.

Většina prací k tomuto tématu vyšla před rokem 1989, proto bude nutné k této literatuře přistupovat obezřetně, s určitým nadhledem, a oddělit dobové ideologické zabarvení. Literatury k tématu je dostatek, především díky činnosti dačického Občanského

sdružení Krasohled, které vydalo několik publikací týkajících se tohoto regionu. Avšak celá historie Českého Rudolce dosud zpracována nebyla. Věřím tedy, že moje práce bude přínosná.

Literární rešerše

Dějiny Českého Rudolce dosud nebyly zpracovány tak, aby obsáhly celý jeho vývoj. Historii Českého Rudolce do roku 1945 zpracoval na žádost obce ing. Zdeněk Hanuš, CSc., v roce 1994. Tento text vznikl na základě studia historických materiálů a pramenů. Sám uvádí, že tyto materiály často obsahují i rozporné údaje. K poznání historie Českého Rudolce dříve sloužila i Tirayova *Vlastivěda moravská* (Slavonický okres), ta však obsahuje některé nepřesné údaje. Zahrnuje vývoj do počátku 20. století.

Archiv obce byl v roce 1945 zničen, později z něj byl nalezen pouze parcelní protokol z roku 1831 a část katastrální mapy. Z fary byl převzat jen zlomek písemností v roce 1960. Jedná se o opisy matrik z let 1888 – 1900, seznam listin farního archivu 1750 – 1866 a účetní knihy z let 1774 – 1939.

Od roku 1945 existuje oficiální kronika Českého Rudolce.

Ve *Vlastivědě moravské* (DAČICKO, SLAVONICKO, TELČSKO) vydané v roce 2005 je stručně zmíněn historický vývoj obce od roku 1343 do roku 1945.

20. stoletím se podrobněji zabýval jen PhDr. Michal Stehlík, Ph.D., který zpracoval léta 1918 – 1960 v knize *Český Rudolce v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*.

1 Dějiny Českého Rudolce do počátku 20. století

Český Rudolec leží v malebném údolí obklopeném lesnatými výšinami. V minulosti se v těchto místech rozprostíral hluboký pomezní hvozd, do kterého postupně pronikali lidé a usidlovali se tu. Nelze vyloučit, že zde byli už v prehistorické době. Poblíž Rudolce bylo nalezeno čtyřhranné pravěké kamenné dláto¹ pocházející z období mladší doby kamenné, neolitu,² dále jsou to nálezy hrobů u Heřmanče, železná sekera a dýka z laténské doby u Klenové a jiné. Ale to ještě nemusí být důkaz trvalého osídlení.

První dochované záznamy o Rudolci pocházejí z poloviny 14. století. Je to jednak církevní text z roku 1343³, jednak záznamy v zemských deskách (založených roku 1348). Z nich vyplývá, že v polovině 14. století představoval Rudolec už poměrně silný majetkový celek a zaujímal významné místo v kraji. S přihlédnutím k historickým obdobím času potřebného k takovému vývoji datujeme vznik Rudolce asi o 100 let dříve, tedy asi do počátku nebo poloviny 13. století.

Rudolec leží v hornaté zalesněné oblasti a takové oblasti byly obecně kolonizovány později. Ale je známo, že ranější vstup do hornatějších oblastí byl motivován hledáním a získáváním nerostných surovin. Motivem kolonizace tohoto území byla těžba drahých kovů, především stříbra. Na počátku 13. století se stala významným nalezištěm Jihlava a my dnes víme, že rudné žíly jihlavského rudného regionu zasahovaly až ke Slavonicím. O existenci kutační činnosti se nedochovaly zprávy nebo dokumenty. Známe pouze krátkou poznámku, která nás odkazuje na dvě staré hornické milosti Ferdinanda I. z let 1542 a 1549, týkající se dolů u Telče a Slavonic, orientačně nám určuje doby hornické aktivity v této oblasti.⁴ Ale o této aktivitě svědčí i značné množství názvů místních tratí, jasně se vztahujících ke kutání stříbra.

Důkazem důležitosti a bohatství Rudolce byla existence fary. Kostely byly v tehdejší době zakládány tam, kde žilo více usedlých nebo kde sloužily více osídleným místům, přičemž byly v místě sídla feudálního pána. Fara byla jedním z atributů panství. Rudolecká fara byla v té době jediná v širokém okolí. O jejím významu svědčí to, že v roce

¹ Nekuda, V. *Vlastivěda moravská. Dačicko, Slavonicko, Telčsko*. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2005. ISBN 80-7275-059-3, s. 124.

² 5700/5500 – 4000/3500 př. Kr.

³ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*. Brno, 1994, s. 2.

⁴ Nekuda, V. *Vlastivěda moravská. Dačicko, Slavonicko, Telčsko*, s. 17.

1343 se zdejší farář Dětrich (syn Diviše z Hradce) stává olomouckým kanovníkem⁵. A první uvedený záznam o Rudolci z roku 1343 se právě vztahuje k tomuto aktu. Papež Kliment VI. svolil, že si rudolecký farář Dětrich může ponechat rudoleckou faru i po svém jmenování. To se jistě stalo na žádost Dětricha, a tedy muselo jít o faru bohatou. Její roční příjmy činily 36 dukátů.⁶ Patronátní právo nad rudoleckou farou měli vladykové z Rudolce.

Kdo byl zakladatelem Rudolce, přesně nevíme. Toto území bylo v majetku markraběte moravského a tehdejší způsob byl založen na tom, že zeměpán dal dané území do lenního užívání zpravidla svým služebníkům. Starodávná forma jména Rudolfs (1343), která nejspíše pochází ze jména Rudolfův statek, naznačuje, že ves vznikla za německé kolonizace. Přídavek „Český“ se objevuje až roku 1405.⁷

Je známo, že v roce 1350 stojí v Rudolci tvrz a na ní jsou vladykové z Rudolce, Pešek a Jan z Rudolce⁸. Ze záznamů v zemských deskách vyplývá, že vladykové měli v této době poměrně velký majetek v Rudolci, Heřmanči, Markvarci, ale i v Řečici. Po smrti Peška z Rudolce se celek začal rozpadat.

O významnosti Rudolce svědčí jeho stabilita v období, kdy v jeho sousedství vřely majetkové rozpory. Rudolec se v podstatě nacházel mezi územními celky dvou velkých rodů: Vítkovců na Landštejně a Vítkovců na Hradci a v Telči. Mezi oběma rody se rozrůstaly spory o mocenské postavení v tomto cípu Moravy, které nakonec vyústily ve válku v letech 1350 – 1354⁹. Jejím výsledkem pak byly majetkové změny a odchod Vítkovců z Landštejna. Tyto události se nijak nedotkly Rudolce, což lze vysvětlovat různě. Buď měl Rudolec pro svůj význam ochranu markraběte, nebo se těšil přízni hradeckých Vítkovců. Tato stabilita Rudolce zůstává zachována i v 15. století.

Rod vladyků z Rudolce byl držitelem Rudolce do roku 1406. Tento rok je pro ves významný. Jako odúmrt' přišlo rudolecké zboží na markraběte Jošta, který je zapsal se vším příslušenstvím a patronátním právem Vilému z Miličina¹⁰. Rudolec tedy přestal být lenním panstvím.

⁵ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*. Brno, 1994, s. 2.

⁶ Tiray, J. *Vlastivěda moravská. II Místopis. Slavonický okres*. Brno: Akciové moravské knihtiskárny, 1926, s. 205.

⁷ Tiray, J. *Vlastivěda moravská. II Místopis. Slavonický okres*, s. 202.

⁸ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 2.

⁹ Jelínek, J. *Kapitoly o Landštejně*. 1. vyd. Dačice: Spolek přátel muzea v Dačicích, 2004. ISBN 80-239-3334-5, s. 13.

¹⁰ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 3.

Vladykové z Miličina byli na Rudolci do roku 1446¹¹. Jan z Miličina, který zakoupil Rudolec, měl dva syny: Oldřicha a Pavla. Pavel byl původně farářem ve Studené, kterou vlastnil, stal se proboštem pražským a roku 1435 (nebo 1436) byl zvolen biskupem olomouckým. V roce 1437 se Oldřichův syn Beneš (Benedikt) z Miličina a Rudolce spojil s Pavlem, biskupem olomouckým, na spolumajetnictví svých statků. Ve spojení Beneše s Pavlem lze snad vytušit snahu Miličínských vytvořit v této části jihozápadní Moravy větší rodinné panství. Oldřich z Miličina držel tvrz a ves Rudolec, Liděřovice, Markvarec, Radíkovec, Klenové, Kadolec, Leštnici, Lipnici, Němčice, Vilémoves, Budkov, Vrbovec, Kollendorf. Olomoucký biskup Pavel k tomuto panství přidal Studenou, Jakubov a Skrýchov. V této době však podstatně rozšiřují svůj vliv Krajířové postupným skupováním okolních statků, a tak Miličínští odcházejí.

V roce 1446 Vilém z Rudolce spolu se svým strýcem Pavlem prodali rudolecké panství a novým držitelem se stal Jan Drda z Dolan a Kněžic. Jeho syn Václav byl v letech 1440 – 1466 slavonickým farářem a po svém otci převzal i rudolecké panství. Za něho byl zřejmě postaven (nebo přestavěn) gotický kostel sv. Jana Křtitele. Václav byl na Rudolci do roku 1466.¹²

První polovina 15. století byla obdobím husitských válek. O postoji Miličínských k tomuto hnutí není prakticky nic známo. Snad by se dal očekávat postoj příznivý, jaký byl postoj drobné šlechty na jihozápadní Moravě, kde mělo husitství silné pozice. Na druhé straně byl však spoludržitelem olomoucký biskup Pavel, nejvyšší představitel církve na Moravě, a Olomouc byla antihusitskou baštou. Boje, které v té době probíhaly, se určitě musely dotknout i Rudolce. Svědectvím by mohlo být dochování dvou názvů tratí: Žižkerfeld a Žižkerwiese (uváděné ještě v 18. století). A dále v této době došlo k zániku některých osad v jeho okolí (Benedín, Ejwanč, Klenová, Pfaffenschlag, Puczoschlag)¹³.

V roce 1466 koupil Rudolec od Václava Drhy purkrabí na Telči Václav z Maříže. Václav z Maříže byl vlivným vladykou, na Telči sloužil do roku 1463 a při svých schopnostech se stal i jedním z nejmajetnějších drobných šlechticů. V roce 1470 však zemřela Václavova manželka Kateřina za Sedlce a v roce 1482 jeho jediný syn Oldřich, který měl celý majetek zdědit. A Václav jako by začínal myslet na svůj konec, dal zhotovit oltář sv. Václava v Rudolci. Václav z Maříže zemřel asi roku 1499 a je pochován v rudoleckém kostele. Zde jsou i další dva náhrobky moravské vladycké rodiny z Maříže.

¹¹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 4.

¹² Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 5-6.

¹³ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 7.

Dědičkou rudoleckého panství se stala Václavova dcera Barbora z Maříže, provdaná za Jana z Osečan, purkrabího na Telči¹⁴.

Po smrti Jana z Osečan (asi roku 1530) rozdělila Barbora majetek mezi pět dcer: Kateřinu, Apolenu, Alžbětu, Johannu a Markétu. Tímto způsobem došlo k rozdrobení rudoleckého zboží. Na Rudolci zůstává Markéta a její manžel Jiří Hodický z Hodic, panství je v rukou Hodických až do roku 1630¹⁵.

Pro Rudolec je významný závěr 16. století. Roku 1597 kupuje Václav Hodický od Viléma z Roupova matějovský statek, dvůr Rožnov, Dolní Radíkov se dvěma pilami, Stojecín, Stálkov se dvorem a ovčínem, Vlastkovec, dále pusté vsi Rapolčí, Evaneč, Petrov. Tak opět založil rudolecké panství, které v této podobě vydrželo až do 20. století a ovlivňovalo oblast Rudolecka. Panství je tedy tvořeno vesnicemi: Rudolec, Matějovec s Rožnovem, Dolní Radíkov, Horní Radíkov, Stálkov, Stojecín a Vlastkovec¹⁶.

Po smrti Václava Hodického (zřejmě roku 1599) se stává držitelem Rudolce jeho syn Jiří Hodický. Historické prameny o něm uvádějí: O proslulost se zasloužil na samém konci 16. století voják a politik Jiří z Hodic, který sídlil na zámku Plavči u Znojma. Proslavil se v císařské armádě bojující v Uhrách proti Turkům a roku 1604 byl přijat do panského stavu. Za vpádu uherských povstalců Štěpána Bočkaje na Moravu roku 1605 se vyznamenal znovu, když působil jako jeden ze stavovských zemských velitelů (generálleutnant u zemského hejtmana Lichtensteina, nejvyšší velitel jeho vojska) a zasloužil se o organizaci obrany Moravy a o zastavení bočkajovské agrese. Politicky se tedy připojil na stranu arciknížete Matyáše proti císaři Rudolfovi II. a vyprovokoval svého přítele Karla st. ze Žerotína k napsání jeho Apologie (1606). Někdy po roce 1609 byl přijat Matyášem II. do stavu říšských hrabat a je uváděn jako Jeho Milosti arciknížete komorník a nejvyšší generál nad lidmi, člen zemského soudu. Jiří z Hodic zemřel 4. září 1612.¹⁷

Za třicetileté války byly Rudolec a celé Rudolecko velmi těžce postiženy, protože byly prakticky od jejího počátku vtaženy do tragických událostí. Nejhorší bylo pravděpodobně dvojí obléhání Landštejna, hájeného stavovským vojskem v létě a potom v listopadu 1618, při druhém obléhání byl Landštejn vyhladověn a v lednu 1619 se posádka vzdala. Projevilo se to vylidněním okolo ležících vesnic – Matějovce, Stálkova, Stojecína i Rudolce. Krajem pak střídavě táhla stavovská i císařská vojska. Statek Rudolec

¹⁴ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 10.

¹⁵ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 13.

¹⁶ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 14.

¹⁷ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 17.

byl při Dampierrově tažení roku 1619 zpusťošen císařským vojskem.¹⁸ Po roce 1621 to pak byla prakticky trvalá okupace císařským vojskem. Pro vojska byly prováděny kontribuce a vojsko ještě k tomu plenilo a rabovalo v celém kraji. V roce 1639 byl Rudolec obsazen uherskými a chorvatskými oddíly, to trvalo až do roku 1644, kdy pro změnu přišli Švédové. Údajně je zde pochováno několik švédských vojáků, v místech dnešního křížku při cestě k Markvarci. Švédové byli v kraji do června, po nich přišlo opět císařské vojsko. Všechny tyto útrapy doprovázely nákazy a mor.

Důsledky třicetileté války jsou patrné z lánních vizitací, které zjišťovaly stav po této válce (v letech 1656 a 1671- 1672). Rudolecko bylo ve Znojenském kraji, kam tehdy patřilo, poškozeno nejvíce – z 85 %. Před válkou bylo v Rudolci asi dvacet šest osedlých, po válce zbyli pouze tři osedlí. To prakticky znamenalo nové osídlení Rudolce. Vylidněná obec byla postupně osídlována německými přistěhovalci z Rakouska, kteří měli velkou podporu německé vrchnosti, a tak začal pozvolna mizet český ráz vesnice.

Rod Hodických patřil k moravské nekatolické šlechtě. Zdeněk hrabě z Hodic a Olbramovic při stavovském povstání sloužil ve stavovské armádě na Moravě. V roce 1629 emigroval do Švédska. Jeho majetek v Čechách byl zkonfiskován. Některým příslušníkům rodu Hodických bylo umožněno ponechat si majetek i společenské postavení, ale i u nich došlo k některým postihům, jejichž důsledkem byl zřejmě i prodej rudoleckého panství.

16. 3. 1630 prodává Kateřina Porssitin, rozená hraběnka z Hodic, rudolecké panství císařskému hejtmanovi Ferrantu Coquio¹⁹. A tak po více než třisetletém držení Rudolce moravskými rody přechází do rukou císařského hejtmana a německé šlechty.

Současně probíhal i nesmlouvavý protireformační proces. Na Moravě je v jeho čele kardinál Dietrichstein. Po roce 1620 to pak byl nejvyšší pán na Moravě. Byl nesmlouvavý v boji proti nekatolíkům. Už v roce 1612 marně usiloval o vytlačení luteránského kazatele z rudolecké fary (v roce 1615 to byl Jan Grossl)²⁰, a proto se pomstil odnětím obročí a fara v roce 1620 zanikla. V pozdější letech byly sice činěny pokusy o její obnovu, ale pro chudobu farníků po válce a jejich malý počet zůstala neobsazena. V Rudolci byl fara obnovena až roku 1670. Mezitím došlo k změnám majitelů panství.

24. dubna 1644 zemřel Ferranto Coquio, zboží spadlo na královský fiskus (státní pokladna) a bylo prodáno svobodnému pánu von Pogram. Po jeho smrti převzala panství

¹⁸ Nekuda, V. *Vlastivěda moravská. Dačicko, Slavonicko, Telčsko*, s. 723.

¹⁹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 20.

²⁰ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 20.

jeho dcera Salome hraběnka Tökelliová²¹. Hraběnka byla luteránka, a tak nemohla panství zdědit. Za ní prý vládlo na panství nelidské „karabáčnictví“, takže sedláci z gruntů utíkali. Proto bylo využito zavedených protireformačních regulí – držitelem panství nemůže být nekatolík – a rudolecké panství prodáno zemským právem 2. května 1673 za 27 000 zlatých hraběnce Markétě Trautenson z Falkenštejnu, rozené svobodné paní z Roupova, bývalé hofmistryni císařovny Klaudie, a jejím dědicům. Hraběnka sídlila v Rudolci a přestavěla zdejší tvrz na renesanční zámek, okolí zvelebovala zahradami.

Obrázek 1: Renesanční podoba zámku v Českém Rudolci²²

Roku 1720 určila hraběnka za dědice panství syna Johanna Donatuse a ten „prodal“ panství své manželce Marii Terezii, rozené hraběnce z Weissenwolffu, ta nechala v letech 1723–1725 provést přesné vyměření hranic panství²³. Za ní byl v Rudolci zámek s krásnou zahradou, ve které byly skleníky s tuzemskými i cizokrajnými stromy a květinami. V té době byla věnována pozornost hospodářskému podnikání, byl tu dvůr s ovčínou, stájemi, sýpkou, pivovar, cihelna, pila a zámecký mlýn. Obec byla vyzdobena: sloupem božích muk při silnici ke Slavonicím (1732), sochou Panny Marie na vysokém kamenném sloupu na okraji silnice k Matějovci a sochou sv. Jana Nepomuckého na návsi u školy (1736, dnes u pošty).

K významu Rudolce přispělo i zřízení poštovní stanice roku 1712²⁴. Rudolcem procházela první poštovní linka zřízená v českých zemích v roce 1527 mezi Prahou a Vídní. Původní trasa vedla od Člunku ke Slavonicím nejkratším směrem, tedy přes Matějovec, Stoječín, Vlastkovec. Následný vývoj této linky spojený zejména s přepravou

²¹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 21.

²² Archiv autora.

²³ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 23.

²⁴ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 22.

osob si vyžádal změny v trase. Právě z těchto důvodů vznikla mezistanice v Českém Rudolci. Služby spojené s jejím provozem byly pro Rudolec velkým přínosem. Poštovní trasa tudy vedla do roku 1750, kdy byla tato linka zrušena.

40. léta 18. století byla poznamenána probíhajícími válkami o dědictví rakouské a přes Rudolec táhla rakouská, prusko-saská a ruská vojska.

Hraběnka umřela 20. dubna 1741 a téhož roku koupil panství za 84 000 zlatých dr. František Alexandr Hartl z Hartenberka²⁵, sekretář a přisedící nejvyššího úřadu dvorního maršálka. S jeho jménem jsou spojeny některé stavby v Rudolci: v roce 1749 vyhořela fara a škola, proto byla roku 1756 postavena nová škola, byl opraven kostel, postavena kaple sv. Kříže (1761). Nad vchodem kaple byl chronogram DoMVsaLVatorI ConseCrata = 1761 a na hlavním oltáři byl velký kříž s Kristem, mistrně zpracován italským řezbářem Malionim. Od panské sýpky až na vrch ke kapli vedla dvojitá řada zděných nik, v kterých bylo vymalováno dvanáct křížových zastavení. Proto byl kopeček nazýván „Kalvarienberg“. V roce 1783 za Josefa II. musela být kaple odsvěcena a křížová cesta stržena. V roce 1833, při příležitosti založení nového hřbitova, byla kaple obnovena (starý hřbitov býval okolo kostela a v dobách náboženské nesnášlivosti se pochovávalo v Mitterlieu) a v roce 1908 opravena.

Roku 1744 bylo k panství přikoupen dvůr Bolíkov.

Roku 1762 Rudolec zdělila jediná Hartlova dcera Marie Kateřina, provdaná za Alexandra von Stettner, a držela ho do roku 1781²⁶. Za jejího působení bylo provedeno sčítání lidu (1763). V Rudolci žilo 1080 obyvatel ve 128 domech.

V roce 1770 došlo k velké neúrodě provázené trvalými dešti, která vyústila ve hladomor. Katastrofální nedostatek potravin a epidemie způsobily prudký růst cen, nedostatek práce, vymírání. K neutěšenému stavu poddaných přispívalo i nesnesitelné vydírání panstvem. Není divu, že dochází k rebelii poddaných.

Rebelie zřejmě začala v Rudolci, kde poddaní mezi 11. a 18. červnem 1775 odmítali robotu. 14. června se shromáždilo na kopci u Dačic větší množství sedláků a chtěli táhnout do Dačic. Zabránilo jim v tom vojsko (v Dačicích byl právě generál hrabě Kaunic). Byla přijata opatření: Obec Rudolec a Studenou postavit pod „vojenskou exekuci“ (tj. nasazení vojenské posádky, kterou musely obce samy zdarma ubytovat a

²⁵ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 26.

²⁶ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 27.

zaopatřovat) a největším rebelům z Rudolce, Kostelního Vydří, Dačic, Telče a Studené vyplatit šestnáct ran karabáčem.²⁷

V roce 1778 bylo na rudoleckém panství zavedeno pěstování brambor, což znamenalo i usnadnění obživy obyvatel.²⁸

Po období prosperity Rudolce a panství přicházejí koncem 18. století léta úpadku. V období let 1781–1811 změnil Rudolec svého majitele nejméně devětkrát (Franz Alexander von Stettner; Jan Josef svobodný pán Madrovský; Antonie hraběnka Daunová; svobodná paní Stillfriedová; Václav svobodný pán Ubelli; František Ignác Hafenbrädl; hrabě Karel Buttler; hrabě Colloredo-Mansfeld; hrabě Řehoř Razumovský). Cena panství přitom stoupla ze 138 000 zlatých na 750 000 zlatých.²⁹

Hrabě Řehoř Razumovský, mimo jiné nadšený přírodovědec, založil roku 1810 bolíkovské železářny. Po jeho smrti (1837) se stal majitelem panství jeho syn Leo Razumovský.

Počátek 19. století je ještě poznamenám napoleonskými válkami. Z farské kroniky faráře Jakuba Krammera (1782–1811) vyplývá, že do Rudolce vpochodovala císařská vojska 16. srpna 1805, zřejmě to byly zbytky rakouské armády generála Macka, rozprášené u Ulmu 11. srpna. Pak do kraje přišli Francouzi. V Rudolci byli osm dnů, jedli a pili na útraty sedláků. Celé široké okolí bylo vyjedeno a zbaveno dobytka. U Holešic je pohřebiště francouzských vojáků z roku 1805, v Holešicích údajně bydlel Napoleon u rolníka Druha a maršál Marat byl na zámku v Hobzí. Po bitvě u Slavkova docházelo i zde ještě ke srážkám mezi Francouzi a Rakušany. Procházela tudy francouzská jízda a pěchota, 6. ledna prošel Rudolcem batalion a pak celý regiment.

Ve dvacátých letech 19. století patřily k nejvýznamnějším železářským podnikům na Moravě železářny v Bolíkově (Wölking). Tyto železářny byly založeny v roce 1810, o čtyři roky později byla dána do provozu vysoká pec. Počátkem padesátých let 19. století dochází však k úpadku tohoto podniku, a to zejména díky vyčerpání ložisek železné rudy v okolí a odlehlosti od dopravních spojů. Likvidaci továrny se nepodařilo zastavit ani přeměnou závodu v továrnu na výrobu zemědělských strojů. Železářny zaměstnávaly až 120 pracovníků. Druhým podnikem v Dolním Bolíkově byla papírna, v roce 1863 zde byla ale výroba zastavena a budova byla přestavěna na obilní mlýn. Podobný osud postihl i sklářskou huť v Dolním Bolíkově, která zde pracovala od roku 1814, v roce 1839 už byla

²⁷ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 28.

²⁸ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 29.

²⁹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 29.

mimo provoz. Předtím zde třicet dělníků vyrábělo ročně 20 000 kusů dutého a tabulkového skla.³⁰

V Rudolci došlo v roce 1821 k novým selským nepokojům jako výrazu narůstající nespokojenosti poddaných.

Z 30. let 19. století pochází řada údajů o obci. Žije zde 529 obyvatel v 81 domech³¹. Ozdobou vsi je panský zámek s věží a hodinami, ke kterému přiléhá zahrada (park) anglického stylu se skleníkem. Zahradou protéká potok a průchozí cesta ji rozděluje na dvě části. Uprostřed přilehlého rybníka je ostrov, na němž stojí altán obklopený záhony květin. U vchodu do zahrady jsou prostorná obydlí úřednictva a dům panského zahradníka. Většina domů se kupí kolem návsi, zvané „Kirchenplatz“.

Podle oceňovacího operátu žilo roku 1843 v Českém Rudolci 547 obyvatel, z toho 249 mužů a 298 žen, v 83 domech a 128 domácnostech. Z nich se živilo 81 zemědělstvím, 22 živnostmi, 2 obojím, vedle 23 nádeníků. Ve vsi bylo 16 láníků s 30 až 35 jitry půdy, 9 pololáníků s 15 až s 20 jitry, 12 domkářů s 2 až 4 jitry a 32 domkářů bez pozemků. Chovalo se zde 8 koní, 86 volů, 58 krav a 300 zušlechtěných ovcí. Desátky byly odváděny panství Český Rudolec a faře ve Slavonicích. Z Českého Rudolce se jezdilo na týdenní pondělní trhy do Slavonic. Ve vsi bylo 15 domů pojištěno proti ohni. Z výrobních podniků zde byl pivovar, palírna, potašárna a výroba dřevěného octa. Z uvedených živností zde byl 1 pekař, 2 bednáři, 2 obchodníci, 2 mlynáři, 1 výčepník, 1 kovář, 1 stolař, 1 krejčí, 4 ševci, 1 kolář, 1 hrnčír, 1 tesař a 1 řezník.³²

Polovina 19. století přináší významné změny: Roku 1848 je zrušena roboty a byla provedena reorganizace a zestátnění veřejné správy. Veřejnou správu převzala od vrchnostenských úřadů státní moc. Místní obecní samosprávu tvořily volené orgány: obecní výbor a obecní zastupitelstvo. Roku 1856 odkoupil panství od Lva Razumovského Michael Angelo rytíř Picchioni, c. k. ženijní major ve výslužbě, rytíř železného kříže III. třídy a poslanec zemského sněmu³³. Nechal přestavět zámek po požáru v roce 1860. Zámek je postaven v tzv. normansko-gotickém slohu. Zdi jsou ozdobeny cimbuřím, z něhož vyčnívají věžičky, zakončující opěrné pilíře. Zámecká věž má na všech stranách úzká gotická okna a je opatřena hodinami. Končí cimbuřím a čtyřmi v rozích postavenými věžkami.

³⁰ Komlosyová, A., Bůžek, V., Svátek, F. *Kultury na hranici*. Waidhofen an der Thaya: Waldviertel-Akademie, 1995. ISBN 3-900478-95-3, s. 181.

³¹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 31.

³² Nekuda, V. *Vlastivěda moravská. Dačicko, Slavonicko, Telčsko*, s. 724.

³³ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 35.

Obrázek 2: Zámek v Českém Rudolci³⁴

Zámek stojí v místech původní gotické tvrze, ze které se nic nezachovalo a kde byl v polovině 18. století vystavěn renesanční zámeček a založeny zahrady se skleníky. Nový majitel založil i nové zahrady se skleníkem (rybník byl již vysušen), takže zámecký park a zahrada měly přes pět hektarů.

Roku 1866 hrozí válka s Pruskem a krajem proudí mezi 6. a 18. červnem oddíly rakouských vojsk do Čech. Den po bitvě u Hradce Králové pak projíždějí tisíce vozů zpět do Rakouska.³⁵

Nové uspořádání státní administrativy přináší Rudolci postupné zvýrazňování úlohy jeho postavení. V druhé polovině 19. století jsou zřízeny v Rudolci důležité instituce. V roce 1860 to je poštovní úřad, ten byl pak v roce 1895 doplněn telegrafickým úřadem, dále pak vzniklo roku 1882 četnické stanovištní velitelství. Rudolec se stal i sídlem děkanství, děkanem byl konzistorní rada Jan Karásek, v Rudolci se každou neděli kázalo střídavě německy a česky. V roce 1878 byla v Rudolci postavena nová škola (dnešní pošta), školu navštěvovalo v tomto roce 121 dětí. A v roce 1895 byl založen místní svaz hasičů.³⁶

V druhé polovině 19. století dosáhl Rudolec největšího rozmachu, počet obyvatel stoupl na 587, ale v roce 1890 pak nastupuje proces postupného úpadku. Převážnou část obyvatel tvořili zemědělci závislí na obdělávání půdy, pokud možno vlastní. Proto měli místní sedláci velký zájem o získávání půdy. Tímto ale dochází k drobení pozemkového fondu. Například už v roce 1868 byla obecní parcela č. 2232 o rozloze devatenáct jiter a

³⁴ Archiv autora.

³⁵ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 35.

³⁶ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 36-37.

sedm set osmnáct sáhů (asi deset hektarů) rozdělena na padesát šest dílů, které si rozebralo dvacet sedm sedláků.³⁷

Rozhodující hospodářský vliv si však udržuje zdejší velkostatek. Ale i zde dochází ke změnám, zejména k postupnému uzavírání některých hospodářských podniků, například sklárny.

Tabulka 1: Velkostatek v letech 1875 – 1924³⁸

	1885	1905	1923
Rozloha	2238	2238	2325
Pole	411,5	456,6	425
Louky	130,5	141,1	136,7
Zahrady	5,3		4,9
Lesy	1528,7	1562,3	1618
Rybníky	74	73,6	73,7
Pastviny	73,5	82,6	58
Zástavba	15		

Hospodářství bylo organizováno v pěti dvorech: Rudolec, Peníkov, Stálkov, Nový Dvůr a Rožnov. Pěstovalo se především žito, oves, brambory. Dobytek byl většinou kříženec bernského červeného skotu s moravským. Na posledních třech jmenovaných dvorcích se chovaly i ovce.

6. února 1891 zemřel Michael Angelo Picchioni, byl pochován na rudoleckém hřbitově a panství převzal syn Ludvík rytíř Picchioni³⁹.

³⁷ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 38.

³⁸ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 38.

³⁹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 38.

2 20. století

2.1 1900 – 1918

Český Rudolec měl v období před 1. světovou válkou zajímavou historii. Jako sídlo velkostatku byl významným zemědělským střediskem dačického politického okresu, který byl rozdělen na tři soudní okresy Dačice, Slavonice a Telč. Na počátku 20. století patřilo k místnímu velkostatku Reinharda Picchioniho pět dvorů, lihovar, dva mlýny s pilou a jedna samostatná pila.

V neděli 23. srpna 1908 bylo odhaleno poprsí Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. na náměstí před kostelem sv. Jana Křtitele. V roce 1919 bylo poprsí odstraněno našim vojskem a z jeho podstavce upraven pomník padlým vojínům⁴⁰.

23. března 1909 zemřel majitel panství Ludvík rytíř Picchioni⁴¹. Je pohřben na hřbitově v Rudolci. Panství zdědil Ludvíkův synovec Arnošt (syn Ludvíkovy sestry Johanny, provdané za velkoobchodníka Kurta Rheinhardta). Arnošt přijal ke svému jménu i strýcovo jméno a píše se Ernst Rheinhardt Picchioni. Za první světové války se jako německý důstojník zúčastnil bojů ve Francii. Později přijal říšské občanství a angažoval se silně německy.

V roce 1910 bylo provedeno sčítání lidu, v Rudolci žilo 524 obyvatel, 10 Čechů ku 509 Němcům. Dále zde žilo ještě 10 obyvatel jiné národnosti.⁴² Uvedená čísla nesvědčí o poklesu místních Čechů, ale spíše o jejich obavách přihlásit se k české národnosti, neoficiální počet Čechů byl 40⁴³. Za měřítko národnostní příslušnosti byl stanoven tzv. obcovací jazyk, Češi se báli na veřejnosti mluvit česky, byli za to perzekvováni. Česká menšina byla tvořena především chudinou, a proto byla hospodářská převaha Němců využívána k potlačení českého obyvatelstva. Češi byli tedy závislí na německých zaměstnavatelích a každé sebemenší národní hnutí bylo ihned potlačeno. Aby uhájili živobytí, neodvážili se česky ani promluvit. Situace se ještě zhoršila po roce 1911, kdy byl politický okres Dačice rozdělen na soudní okres Dačice a Slavonice, přičemž Rudolec byl

⁴⁰ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 41.

⁴¹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 39.

⁴² Stehlík, M.. *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*. 1. vyd. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2007. s. 8.

⁴³ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 42.

včleněn do slavonského okresu. Ten byl po všech stránkách německým. Celý slavonský okres byl považován za německé území, ve kterém byli Češi považováni za přistěhovalce.

Tabulka 2: Národnostní složení okresu Dačice 1900 - 1930⁴⁴:

Rok	Obyvatelé	Češi	Němci	Jiní	Cizinci
1900	50348	42772	7498	0	78
1910	50187	42701	7455	0	31
1921	48548	40454	7249	65	780
1930	46634	39318	6759	65	491

V roce 1914 vypukla první světová válka. Vedle odvodů a následných ztrátách na životech jsou prováděny rekvizice – koní, vozů, obilí, zvonů, hromosvodů, barevných kovů, apod. Vzniká nedostatek potravin, jsou zřizovány tzv. chlebové komise k dohledu na produkci a rozdělování mouky, ova, otrub, aj. V roce 1916 bylo zakázáno péct bílé pečivo a zavedeny lístky na chleba, mouku, tuk, mýdlo, cukr a tabák. V roce 1915 byly zavedeny nejvyšší ceny potravin, ale skutečné ceny stále stoupaly.

Za války se objevují také národnostní projevy, čtyři občané – správce velkostatku, zahradník, kominík a farář Válka byli pod zvláštním dohledem jako rusofilové, podezřelí z nedovolených styků s cizinou⁴⁵.

2.2 Období 1. republiky

28. října 1918 vznikla Československá republika. Po zveřejnění Andrassyho nóty, uznávající česko-slovenské zájmy a žádající prezidenta Spojených států W. Wilsona o zprostředkování válečného příměří, se 28. října 1918 vytvořily v pražských ulicích spontánní demonstrace, které oslavovaly společný stát Čechů a Slováků. Národní výbor, vedený A. Švehlou, J. Soukupem, J. Stříbrným a A. Rašínem, se rozhodl využít tohoto okamžiku k převzetí správy nad českými zeměmi. A. Rašín v krátké době koncipoval zákon „O zřízení česko-slovenského státu“ a „Manifest československému lidu“, ve kterém byla oznámena existence suverénního československého národního státu.

Český Rudolec vstoupil do nově utvořeného státu za složité situace. Zatímco čeští lidé vítají samostatnost a nový stát, Němci usilují o odtržení řady území a připojení

⁴⁴ Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. s.14.

⁴⁵ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 44.

k německo – rakouskému státu. Nebylo nouze ani o dramatické situace. V Rudolci bylo totiž uloženo asi šedesát vagonů brambor a další vagony s obilím. V kritické hospodářské situaci to představovalo velké množství potravin. Proto se dačické okresní hejtmánství snažilo zajistit Rudolec, protože hrozilo nebezpečí, že se o převzetí zásob pokusí rakouská strana. 13. listopadu 1918 pak došlo k obsazení obce více než stovkou československých vojáků. Český Rudolec byl tedy první obcí slavonického soudního okresu, která byla zajištěna československou správou.

Vznik českého státu i přítomnost českého vojska dovolily české menšině v Rudolci zvednout hlavu. Při sčítání obyvatelstva v roce 1919 se přihlásilo 128 Čechů⁴⁶. Můžeme soudit, že tu zapůsobila možnost svobodného vyjádření, ale i možná přizpůsobivost některých usedlíků. 5. května byla na základě sčítání lidu podána žádost o zřízení české školy, která byla v červenci kladně vyřízena. Byla tedy zřízena česká jednotřídní škola, kde se začalo s vyučováním 26 dětí, a v roce 1922 škola smíšená křesťanská, do které docházely děti z téměř dvaceti okolních obcí.⁴⁷ Prvním českým učitelem byl ustanoven učitel Zamazal z Telče.

V roce 1919 se volby nekonaly, zastupitelstvo bylo vytvořeno dohodou. Češi měli čtyři zastupitele, Němci jedenáct.

Po vyřešení obecních voleb 1919 dohodou se v roce 1920 konaly první volby v Českém Rudolci do Národního shromáždění.

V Rudolci fungoval už před 1. světovou válkou Svaz německých Jihomoravanů (Bund der deutschen Südmährens). Do roku 1918 nebyl tento svaz moc početný a aktivní, což se změnilo po roce 1918. Jeho štvavé tendence proti státu vedly k jeho rozpuštění v roce 1922 (znovu založen byl 1923).⁴⁸ Německé národní organizace vystupovaly za první republiky s obrannou politikou k ochraně německé národnosti a k výchově k německému národnímu uvědomění. Protestovaly proti zrušení některých německých škol, proti přidělování půdy z pozemkové reformy v pohraničí českým zájemcům a proti dalším ať už skutečným, nebo domnělým přehmatům české politické správy. Svě cíle prosazovaly s dalšími německými spolky, s Kulturverbandem a s tělocvičným Turnverbandem.⁴⁹

⁴⁶ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 44.

⁴⁷ Stehlík, M. *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*, s. 13.

⁴⁸ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 45.

⁴⁹ Bartoš, J., Trapl M. *Vlastivěda moravská, svobodný stát a okupace*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. ISBN 80-7275-044-5, s. 111.

Jako protipól tohoto svazu vzniká v Rudolci ve dvacátých letech odbočka Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. V roce 1924 měla jednota v Rudolci 29 členů, za deset let se počet členů zvýšil na 94.

Významnou roli v Českém Rudolci zastával katolický farář Válka, který patřil k českým vlastencům. V roce 1924 se stal dokonce předsedou okrsku Národní jednoty ve Slavonicích. Byl jeden z prvních, kdo v roce 1918 začal organizovat českou rudoleckou menšinu a stal se vůdčí osobností v národním výboru pro Slavonicko. Má také velkou zásluhu na vzniku českých škol v tomto regionu. Na jeho popud byla v Českém Rudolci založena záložna, pracoval také jako člen správní rady Pachtovního a kolonizačního družstva Národní jednoty, organizoval zřízení lihovarnického družstva v Markvarci. Od roku 1929 působil i v okresním zastupitelstvu. Farář Josef Válka působil v Rudolci v letech 1912 – 1931.⁵⁰

Do těchto let spadá také první oficiální sčítání lidu v Československé republice, které se konalo v roce 1921 a které svědčilo o vzrůstajícím postavení české menšiny. V roce 1921 žilo tedy v Rudolci 149 Čechů, 301 Němců, 3 Židé a dalších 35 osob jiné národnosti. V československém zákoně o sčítání lidu z 25. června 1920 už není kritériem pro určení národnosti „užívaný jazyk“, ale každý obyvatel se mohl svobodně přihlásit k té či jiné národnosti. Tímto československá sčítací komise změnila jazykový princip v princip deklarační (nepřímé zjišťování národnosti v závislosti na užívaném jazyce).⁵¹ Celkově měl tedy Český Rudolec 488 obyvatel a 103 domů. Statistická ročenka z roku 1923 uvádí tyto informace o Rudolci: „V obci je zámek, při zámku pila a poblíž malá elektrárna, zřízená z bývalého Dolního mlýna. V zámecké zahradě je teplý a studený skleník, na úbočí kopečku sv. Kříže jsou sýpky, na konci vsi směrem k Matějovci bývalý pivovar a u cesty k Markvarci dvůr s lihovarem.“

V roce 1923 se konaly první obecní volby. Proti sobě kandidovaly spíše národnostní bloky než politické strany. Češi získali 91 hlasů, což jim získalo čtyři mandáty. Německých hlasů bylo 168 a počet jejich mandátů vzrostl na osm. Starostou se stal obuvník Franz Fenc.

Hospodářská situace se po roce 1918 nezlepšila. Panoval nedostatek potravin a v místní pohraniční oblasti se začalo objevovat pašeráctví. Do Rakouska se pašovalo máslo, cukr, vejce, z Rakouska pak hlavně tabák a látky. Situaci vystihuje Josef Nováček,

⁵⁰ Stehlík, M. *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*, s. 15.

⁵¹ Komlosyová, A., Bůžek, V., Svátek, F. *Kultury na hranici*. Waidhofen an der Thaya: Waldviertel-Akademie, 1995. ISBN 3-900478-95-3, s. 268.

ředitel školy, na sjezdu Národní jednoty v Brně 30. listopadu 1924; líčí bídu českého menšinového lidu dělnického, který „pracuje za tři koruny denně. Jsou případy, kdy děti chodí do školy i bez košil, chodí i za mrazivých dnů bosy z místa vzdáleného až osm kilometrů a nedonesou si k jídlu ani chleba, jehož není. Černý chléb bývá u mnohých rodin stravou jen sváteční. Žádá o pomoc pro tento chudý lid, žádá o hojnou nadílku, aby se přikryla nahota ubohých dětí, žádá, aby při provádění reformy pozemkové a zvláště při převzetí lesů pod hospodářskou správu státu bylo počítáno s tím, že tomuto lidu se pomoci musí.“⁵²

V roce 1923 došlo poblíž Rudolce k nálezů mincí.

V letech 1924 – 1925 byla provedena pozemková reforma. Byla zahájena soupisem zabraného pozemkového majetku (všech nemovitostí, jejichž výměra byla větší než 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha půdy zemědělské i nezemědělské, tedy lesů). V průběhu reformy převládala zásada, že není možno zrušit beze všeho velkostatek, ale jen omezit ho v rozsahu. Rozdělena byla osmina veškeré plochy velkostatků. Přidělenou půdu získali drobní nabyvatelé 43,9%, zbytkové statky 12,5% a jiné větší subjekty (stát, družstva, průmyslové zemědělské podniky) 43,6%.⁵³ I když pozemková reforma nesplnila očekávání v ni vkládaná, významným bylo rozpuštění velkostatku a jeho monopolního vlivu. V Rudolci se tak zvýšil počet českých držitelů pozemků a vznikla Správa státních lesů a statků, kde se projevil český vliv.

V neděli 23. srpna 1925 byla za obrovské účasti lidu otevřena nová budova Masarykových škol – v budově byla měšťanská a obecná škola. Ze školy vzniklo centrum, ze kterého se šířilo národní uvědomění, na čemž měl zásluhu učitelský sbor.⁵⁴

V roce 1927 měly proběhnout volby, ale opět byly vyřešeny dohodou – osm německých zastupitelů a proti čtyřem českým. Obecní volby v roce 1931 také proběhly dohodou, a to poměrem deset německých oproti pěti českým zástupcům. Roku 1929 zde proběhly první parlamentní volby, ve kterých byla účast povinná. Nejsilnější stranou se stali němečtí agráři před Československou stranou lidovou. Třetí se umístila KSČ.

Roku 1931 dochází k dopadům hospodářské krize, oproti předchozím letům se zvýšil počet nezaměstnaných čtyřikrát. V roce 1933 nebylo v řadě rodin ani na sůl. Nízké

⁵² Hanuš, Z. *Vyprávění o Rudolecku*, s. 29.

⁵³ Bartoš, J., Trapl M. *Vlastivěda moravská, svobodný stát a okupace*, s. 62.

⁵⁴ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 51.

ceny zemědělských produktů způsobily nouzi i v rodinách drobných zemědělců⁵⁵. Nejtěžší situace zde byla v letech 1933 – 1935. Obec si musela vypůjčit na elektrifikaci.

Po nástupu Hitlera k moci a vytvoření Henleinovy strany stoupala agresivita Němců. Radikalizace německých obyvatel se projevila ve volbách v roce 1935, tradičně vítězí němečtí agráři získali pouze 26 hlasů, ale Henleinova nacionalistická Sudetendeutsche Partei získala 136 hlasů. Nejsilnější českou stranou byla v tomto roce Živnostensko – obchodní strana středostavovská s 25 hlasy. Místní německé obyvatelstvo se tak přihlásilo k nacionalistickým separačním tendencím SdP. V Českém Rudolci bylo v SdP organizováno 36% německých obyvatel.

Tabulka 3: Volby 1935, výsledky SdP ve vybraných obcích⁵⁶:

Obec	Počet voličů	Hlasy pro SdP	% hlasů voličů německých stran	% hlasů všech voličů
Český Rudolec	292	136	74,3	46,5
Dolní Radíkov	186	59	67,0	31,7
Matějovec	25	162	78,6	64,3
Slavonice	1441	518	41,1	35,9

V roce 1938 probíhají akce na obranu republiky: 21. května proběhla částečná mobilizace, v prostoru Slavonic zaujaly postavení jednotky Stráže obrany státu, 26. června bylo k Bolíkovu přesunuto těžké dělostřelectvo (na čtrnáct dnů), 15. září byla obsazena státní hranice jednotkami SOS a obsazeny bunkry od Starého Města po Hobzí, 23. září proběhla generální mobilizace a byla úředně rozpuštěna Henleinova strana⁵⁷.

2.3 Situace po roce 1938

V noci z 29. na 30. září 1938 byla uzavřena mnichovská dohoda mezi zástupci Itálie, Německa, Francie a Velké Británie. Prezident Beneš, jednající v časové tísní a pod mimořádným tlakem, se proto rozhodl překročit své pravomoci a nadiktované podmínky na vlastní zodpovědnost, bez souhlasu parlamentu přijmout.

⁵⁵ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 34.

⁵⁶ Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. s.14.

⁵⁷ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 58 – 59.

Podle mnichovské dohody muselo Československo Německu odstoupit území, kde podle výsledků sčítání lidu z roku 1910 žilo více než 50% obyvatelstva německé národnosti. Celková rozloha státu se zmenšila asi o jednu třetinu. Vyklizení muselo být provedeno do 10. října bez zničení jakýchkoli zařízení. Republika tak přišla o pohraniční opevnění, významná ložiska uhlí, část lehkého průmyslu i některé železniční uzly. Dohoda uložila československé vládě také povinnost propuštění sudetských Němců z vojenských a policejních jednotek i propuštění sudetoněmeckých vězňů, kteří si odpykávali tresty odnětí svobody za politické trestné činy.

Nacistické Německo získalo území o rozloze 28 679 km², na kterém podle sčítání lidu z roku 1930 žilo téměř 3 600 000 lidí, z toho asi 728 000 obyvatel československé národnosti. Mnichovskou dohodou se posunula hranice na 35 km od Prahy, 3 km od Plzně, 15 km od Brna, na 1 km od Ostravy a 10 km od Olomouce. Před okupací byla země rozdělena do 108 politických okresů s 7 109 376 obyvateli, české národnosti bylo 4 713 336, německé 2 191 699. V jižních Čechách nacisté obsadili celé území soudních okresů Nová Bystřice, Nové Hrady, Horní Planá, Vyšší Brod a Volary, část soudních okresů České Budějovice, Trhové Sviny, Netolice, Prachatice, Vimperk, Kaplice, Chvalšiny, Český Krumlov, Jindřichův Hradec a Třeboň.

Obrázek 3: Československo v roce 1938⁵⁸

V politickém okrese Jindřichův Hradec žilo celkem 46 818 obyvatel, Čechů 29 327, Němců 16895. Soudní okres Slavonice s 9 275 obyvateli, z nich bylo 2 489 české národnosti a 6 474 německé národnosti, byl zabrán celý. Ze soudního okresu Dačice obce Lipnice a Markvarec. V Lipnici žilo 167 obyvatel a z toho jen jeden byl německé národnosti. Markvarec měl v té době 320 obyvatel jen české národnosti.⁵⁹

⁵⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:CSR_1938-39.png [2. 4. 2009]

⁵⁹ Čejka P., Hradecký A., Širůček J., Vytiska J. *Mnichov a okres Jindřichův Hradec*. Jindřichův Hradec: Okresní muzeum v J. Hradci, 1988, s. 70.

Takto vysoký rozsah okupace nikdo nečekal. Úřady ve snaze zbrzdit odpor lidu zatajovaly výsledky mnichovské dohody do poslední chvíle. Svědčí o tom i telefonogram Policejního úřadu v Českých Budějovicích Okresnímu úřadu v Jindřichově Hradci z 30. září 1938: „*Při tiskové cenzuře buďte bezpodmínečně potlačeny všechny zprávy o obsahu dohody, sjednané dne 29. a 30. září v Mnichově, jakož i všechny komentáře k tomu se vztahující. Propouštěti lze toliko zprávy úřední*“⁶⁰. Až 6. října přinesl rozhlas všechny informace. Bezprostředním důsledkem zveřejnění mnichovských dohod byl útěk Čechů z pohraničí.

Pohraniční obce bývalého okresu Dačice Bolíkov, Český Rudolec, Dešná u Dačic, Lipolec, Písečné nad Dyjí, Slavonice a Staré Hobzí byly obsazeny už 8. října. Slavonický poštovní úřad, zřejmě předem připravený, vydal ještě toho dne korespondenční lístky se čtyřpfennigovou říšskou poštovní známkou a s razítkem s nápisem *Wir sind frei, wir danken unserem Führer!*⁶¹ (Jsme svobodní, děkujeme našemu vůdci!).

Zabrány byly i ryze české obce Markvarec a Lipnice. Markvarec prý proto, aby bylo udrženo silniční spojení s obsazenou českou vesnicí Lipnicí, ležící v demarkaci.

1. října 1938 vydal Adolf Hitler výnos o začlenění odtržených jihočeských a jihomoravských území s 208 000 obyvateli k rakouské župě Niederdonau. V podnicích a závodech byl zaveden tzv. vůdcovský systém. Každý zaměstnanec je povinen poslušností a věrností k podnikateli a musí pod jeho vedením pracovat pro zájem podniku, národa a státu. Podobně se tento systém promítl v zemědělství. V každé vesnici byl jmenován největší sedlák, pochopitelně oddaný Říši, „selským vůdcem“, ten pak měl být náčelníkem a mluvčím zemědělců ve vesnici. Překvapivě byly rozpuštěny spolky, které byly součástí henleinovského hnutí jako Deutscher Kulturverband, Bund der Deutschen i Deutscher Turnverband. Činnosti těchto spolků převzaly organizace nové podle říšského vzoru - SA⁶², SS⁶³, Hitlerjugend, organizace žen, motoristů a německé pracovní fronty DAF. Současně byla převedena členská základna Henleinovy strany SdP do NSDAP⁶⁴.

Nařízením říšskoněmecké vlády byla obsazená území zahrnuta do čtyřletého plánu, který byl nástrojem válečných příprav nacismu. Současně bylo nařízeno povinné zaměstnání každého práce schopného člověka a zastavení všech podpor v nezaměstnanosti. S tímto nařízením souvisí i první nucená pracovní nasazení, brzy už odjížděly první vlaky

⁶⁰ Čejka P., Hradecký A., Širůček J., Vytiska J. *Mnichov a okres Jindřichův Hradec*, s. 70.

⁶¹ Čejka P., Hradecký A., Širůček J., Vytiska J. *Mnichov a okres Jindřichův Hradec*, s. 77.

⁶² Sturmabteilung, útočný oddíl.

⁶³ Schutzstaffel, ochranný oddíl, založen v roce 1926.

⁶⁴ National-Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei.

dělníků do Německa. Došlo také k určení státního občanství českého obyvatelstva, které neuprchlo do vnitrozemí. Ti Češi, kteří měli v okupovaném území dne 10. října 1938 trvalé bydliště a narodili se zde před 1. lednem 1910, respektive jejich ženy, manželé, děti a vnuci byli prohlášeni za říšské občany. Ostatní Češi mohli na okupovaném území zůstat do 29. března 1939 pro československou státní příslušnost a do 31. 3. 1940 měli přesídlit do Československé republiky. Ale než k tomu mohlo dojít, přišel 15. březen 1945⁶⁵. Nacistické úřady pak považovaly všechny Čechy za říšské příslušníky české národnosti.

První týdny v okupovaném pohraničí se nesly v duchu oslav, slavnostních pochodů a výprav proti nepřátelům. Byly zavírány české školy, strhávány pomníky, páleny knihy, hanobeny židovské i české hřbitovy. Za této situace přicházejí i „slavnostní návštěvy“. 14. října 1938 přijíždí do Slavonic vrchní velitel pozemního vojska německého wehrmachtu generál von Brauchitsch v doprovodu velitele armádní skupiny 5 generála W. Lista a velitele 17. rádňního sboru generála Kienitze. Slavonice si také vybral, jako jeden z bodů triumfální cesty od Liberce po Mikulov, Adolf Hitler. Dne 26. října 1938 přijíždí do Slavonic a prohlíží si československé opevnění.

8. října 1938 ve 13:30 byl Rudolec obsazen německou armádou a připojen k Velkoněmecké říši (landrat Waidhofen an der Thaya)⁶⁶. České obyvatelstvo uprchlo do vnitrozemí. Německé vojsko bylo se slávou a otevřenou náručí očekáváno místními Němci. Tito rychle ověnčili svoje domy a vyvěsili německé prapory s hákovým křížem, které předtím pečlivě schovávali za komíny a v různých jiných skrýších.⁶⁷ Četnický strážmistr Zoukal, který ze stanice odjížděl jako poslední, byl německými vojáky zadržen a zbit. Ještě tohoto dne byl na udání německého obyvatelstva zatčen český rolník František Kudrna a obviněn, že je komunista. Druhého dne byl zatčen Leopold Bína. Jeden den byl vězněn v zámku a dále se musel po šest týdnů denně hlásit na německé četnické stanici.

Z Čechů se rozhodli zůstat se svými rodinami Leopold Bína, řezník a hostinský, Petr Ferdan, rolník, František Kudrna, rolník, Stanislav Polívka, mlynář, Leopold Pražský, hostinský, Rudolf Vávrů, rolník, a Josef Kubů, kominický mistr.⁶⁸

Z okupovaného území den po dni přicházely neradostné zprávy. Mnozí vzpomínali, jak po skončení první světové války ve Slavonicích působil Volkswehr, jak byly

⁶⁵ 15. březen 1939 – okupace českých zemí německou armádou, 16. březen 1939 – vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava.

⁶⁶ *Kronika Českého Rudolce*, s. 3.

⁶⁷ *Kronika Českého Rudolce*, s. 3.

⁶⁸ *Kronika Českého Rudolce*, s. 4.

rozšiřovány z „německého Rakouska“ letáky, požadující připojení Slavonicka k Rakousku a jak se mapy těchto letáků věrně shodují s tím, co se stalo v roce 1938 realitou. Z počátku okupace přicházely ze zabraného území jen kusé informace, německé vojsko přes demarkační čáru téměř nikoho nepropouštělo. Ale přece jen se vědělo, že za novými hranicemi nastaly zásobovací potíže. Německé vojsko tedy začalo rozdávat rýži, mouku, konzervy. Tím se měla ukázat péče Říše o hladovějící obyvatelstvo. V českých zabraných vesnicích Lipnici a Markvarci bylo rozdávání potravin použito dokonce k zatajenému hlasování. Každý příjemce potravin dostal současně prázdný list papíru, v jehož pravém rohu se měl podepsat. Obyvatelstvo však začalo tušit něco nekalého a začalo odmítat nabízené dary, přestože trpělo nedostatkem. Tento postup rozzlobil německého velícího důstojníka tak, že prohlásil: „*Co si ta česká pakáž myslí, že si nejde pro dárky? Však s nimi zatočíme!*“⁶⁹ 22. října 1938 se z obou obcí vydalo asi patnáct občanů do Dačic s žádostí na Okresní úřad podepsanou většinou obyvatel těchto dvou obcí o to, aby jejich obce nebyly připojeny k Německu. Ale němečtí vojáci se nevzdali. Když nepomohly ani dárky v balíčcích, ve kterých byla přiložena výzva k prohlášení, že příjemce souhlasí s německým zřízením, když nepomohl ani přímý tlak, byl 23. října poslán dům od domu německý voják, který sepisoval obyvatele podle národnosti přesto, že tu nebylo ani jediného člověka německé národnosti, jen málo lidí tu umělo špatně německy. Se soupisem se pak voják dostavil k starostovi a žádal, aby jej podepsal. Starosta odmítl. Po této události přijelo do Lipnice 160 mužů německé armády s lehkou baterií dělostřelectva a kulometná jednotka. Velící důstojník přišel ke starostovi a vyzval ho, aby mu vydal úřední razítko a písemnosti. Úřední razítko bylo starostovi odebráno mocí. Takovéto jednání vyděsilo obyvatele Markvarce a Lipnice tak, že se 24. října rozutekli po okolních lesích. Vesnice Markvarec, Lipnice, Horní Radíkov a osada Nový Svět podaly Okresnímu úřadu žádosti pro delimitační komisi v Berlíně, že si nepřejí, aby byly připojeny k Německu a že byl na ně vykonáván obrovský nátlak německou armádou. Ta ale tvrdila, že to vše bylo děláno nezodpovědnými živly, snad oddíly SS, případně ordnery.⁷⁰ V Markvarci bylo po okupaci přerušeno vyučování ve škole. Na žádost zástupce Okresního úřadu v Dačicích se v Markvarci opět vyučovalo, ale čeští učitelé byli nahrazeni německými.

⁶⁹ Křížek, F. KSC na Dačicku v období protifašistického a národně osvobozenického boje 1938 – 1941. In: Veselý, K. (ed.) *Z dějin jižních Čech za okupace*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1968, s. 70.

⁷⁰ Křížek, F. KSC na Dačicku v období protifašistického a národně osvobozenického boje 1938 – 1941, s. 70.

Hranice zůstávaly prakticky uzavřené. I německému obyvatelstvu se propustky do Československa a okupovaného Rakouska vydávaly výjimečně. To Němci těžce nesli, protože si nemohli obstarat potřebné věci v Československu.

Češi byli od německého obyvatelstva uráženi. Na vrata jim byly například lepeny plakáty s textem o „*českých sviních, které musí přijít z obce ven*“⁷¹. Během války, zejména po prvních vojenských neúspěších, se situace zlepšila. Češi tu drželi pohromadě, síly si dodávali posloucháním zahraničního rozhlasu ve mlýně Stanislava Polívky. Potravinové lístky dostávali Češi bez přídavků pro Němce. Starostou obce byl po celou dobu války Bedřich Fenc.

Němci zpočátku neskrývali své nadšení, ale od roku 1941 začínalo upadat. I oni poslouchali zahraniční rozhlas a věděli o německých porážkách. Zlom přineslo zařazení i starších Němců do německé armády.

Došlo ke zrušení české školy a ze Státní správy lesů se stal Říšskoněmecký dohlédací lesní úřad. S příchodem okupantů nastala pohraniční zásobovací krize. Válka přinesla pro zdejší obyvatelstvo řadu povinností – zemědělské dodávky a těžbu dřeva pro válečné hospodářství, ale i vojenskou povinnost. V kraji byli umístěováni váleční zajatci – Rusové, Francouzi, Poláci, Italové, Angličané, Belgičané, Řekové a další. Byli nasazováni na zemědělské a lesní práce do rodin zemědělců. V Rudolci bylo údajně dvacet sovětských zajatců.⁷²

Také tento kraj měl určitou souvislost s atentátem na Heydricha. V březnu roku 1942 u Telče totiž seskočila parašutistická skupina Out distance, kterou tvořili českoslovenští vojáci z Anglie. Jeden z nich, Adolf Opálka, byl později velitelem pražských parašutistů, kteří padli v kostele sv. Cyrila a Metoděje 18. června 1942. Naopak další z této skupiny, Karel Čurda, patřil ke zrádcům. Svou výpovědí napomohl k dopadení atentátníků a pak se dokonce stal placeným udavačem gestapa. Se západními výsadky souvisí i největší odbojová organizace tohoto regionu, v roce 1944 se jí stal partyzánská skupina Lenka – jih. Její jádro tvořili výsadkáři skupiny Spektek Rudolf Novotný a Jan Šavrda. Seskočili ze 4. na 5. května 1944 u Kramolína. Byli vybaveni vysílačkou Lenka, jejich úkolem bylo organizovat odboj v regionu. V roce 1945 pak zesílila činnost této skupiny. Prováděly se přepady německých oddílů, jednou z velkých akcí bylo vykolejení německého vojenského vlaku 1. května 1945 na železniční trati u Dačic. Skupina byla podpořena leteckou dodávkou zbraní. Bylo na ni napojeno až 200 odbojových pracovníků.

⁷¹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 4.

⁷² *Kronika Českého Rudolce*, s. 3.

Šest týdnů před koncem války byla nařízena pracovní povinnost všech Čechů i Němců k vybudování dvanácti tankových uzávěr, tato obrana už ale byla zbytečná.

2.4 Rok 1945

V jarních měsících roku 1945 se valí Rudolcem ustupující německá armáda směrem na západ, přitom dochází k dalšímu ničení a rozkrádání majetků. Do Rudolce přijela zásobovací kolona se sto padesáti automobily, které stály podél celé vsi až do poloviny dubna, kdy odjely k rakouským hranicím. Útěk Němců byl zmatený. Silnicí od Dačic směrem k Nové Bystřici projížděly kolony německých aut. Poškozená i nepoškozená děla se stovkami aut, vozů a jiných dopravních prostředků lemovala všechny silnice a cesty. Vojáci odhazovali všechno, co jim bránilo v rychlém útěku před Sovětskou armádou: kulometry, pušky, automaty, pistole, pancéřové pěsti a munice nejrůznějšího druhu byly poházeny v obrovském množství po polích a po lesích.

V posledních dnech války vládla mezi místními Němci sklíčená nálada. Německý lesní rada Berger chtěl dokonce vyhodit do povětří budovu lesní správy, ale díky zákroku Jana Maurera a místních Čechů mu v tom byla zabráněno.⁷³

Sovětská armáda vstoupila do Rudolce údajně 10. května 1945 v 13:30, ale šlo asi o nějaký uvítací akt, protože první oddíly musely být v Rudolci už dříve.⁷⁴ Zanechaly tu malou jednotku. Francouzští zajatci si dovezli z peníkovského lihovaru sud lihu, dali napít i ruským vojákům, poté spolu s italskými a jugoslávskými zajatci vtrhli do zámku a celý ho vyrabovali. Jen část vnitřního zařízení byla odvezena do dačického zámku.

Ještě 10. května byl v Českém Rudolci sestaven revoluční národní výbor. Vznikání revolučních národních výborů bylo základním krokem k vytváření nových forem státní správy. Už v roce 1942 vyzýval k jejich vytváření představitel KSČ Klement Gottwald: „*Nepřítel nám vzal legální organizace národního odboje; tvořte všude takové organizace ilegálně, v podobě tajných národních výborů jakožto představitelů všech složek národního odboje, jakožto organizátorů boje proti okupantům dnes, jakožto vykonavatelů vůle a suverenity národů zítra.*“⁷⁵ Předsedou byl zvolen rolník Petr Ferdan, dále byli zvoleni Stanislav Polívka, František Kudrna, Leopold Bína, Rudolf Vávrů, František Vávrů,

⁷³ *Kronika Českého Rudolce*, s. 5.

⁷⁴ *Kronika Českého Rudolce*, s. 6.

⁷⁵ *40 let budování Jindřichohradecka*, výběr tisku z let 1945-1985. Jindřichův Hradec: Okresní muzeum v Jindřichově Hradci, 1984, s. 1.

Vojtěch Symek, Štěpán Stránský a Adolf Svoboda.⁷⁶ Jejich úkolem bylo odzbrojit německé obyvatelstvo a zajistit obec proti přepadu od rozptýlených německých vojáků, kteří se ještě dlouho po kapitulaci potulovali po okolních lesích. Z tohoto důvodu byla do Rudolce vyslána četa českých vojáků z Dačic. Tohoto dne se stala ještě jedna událost. Večer byl volán místní obvodní lékař dr. Theodor Konček k ošetření raněného vojína sovětské armády do Peče. Tam mu ale bylo jeho nové auto odňato a on sám se vrátil domů pěšky až druhý den. Tak byla po celé okolí Rudolce znemožněna rychlá lékařská pomoc.

Hlídky byly v obci drženy ve dne i v noci, dokud zde nebyla umístěna stálá sovětská posádka. Místní Němci museli sebrat pohozenou municí, odklidit protitankové zábrany i pomník padlých z první světové války. Byly jim odebrány rozhlasové přístroje a uskladněny v německé škole.

Četnická stanice, změněná na stanici Sboru národní bezpečnosti, byla převzata od německých četníků 10. května 1945. Velitelem stanice se stal František Bařinka, strážmistry pak Josef Soukup, Jan Vavrla a Karel Peprník. Všichni přišli z valtínovské stanice.

V posledních měsících války zaplavily Rudolec přívaly německých uprchlíků ze Slezska. Tito uprchlíci byli ubytováni v budově českých Masarykových škol. Většina německého obyvatelstva byla vystrašena, obávala se konce války a předpokládané odplaty Čechů. Počáteční nadšení pro nacismus se postupně zmírňovalo zklamáním z vývoje války, smutkem nad ztrátami bojujících rodinných příslušníků i ideologickou deziluzí. Přesto i v květnových dnech roku 1945 bylo možné narazit na fanatického vyznavače nacionálního socialismu.⁷⁷

Ustupující německá armáda byla v prostoru Českomoravské vysočiny obklíčena a zajata. Na řadě míst byly zřízeny zajatecké tábory a jeden z největších byl právě v Rudolci založený sovětskou armádou 17. května 1945. Toto zařízení mělo kapacitu neuvěřitelných 70 000 zajatců, některé odhady hovoří i o 80 000 ba i 120 000 internovaných.⁷⁸ Podobný tábor se 45 až 60 tisíci zajatci byl ještě ve Starém Hobzí. Koncem června v něm už bylo soustředěno na sto tisíc až sto dvacet tisíc německých válečných zajatců zadržených v prostoru jižních Čech a Českomoravské vysočiny. Zajatecký tábor, zvaný „lágr“, byl v celé šíři lesa mezi Rudolcem a Liděřovicemi. Jeho celková rozloha byla asi 160 ha. Ženy byly soustředěny u Dolního Radíkova. Zajatci přivádění do tábora byli nejprve na okolních

⁷⁶ *Kronika Českého Rudolce*, s. 7.

⁷⁷ Perzi, N., Stehlík, M. *Zapomenutý všední den*. Waidhofen a.d Thaya: Verlag Bibliothek der Provinz., 2001, s. 73.

⁷⁸ Perzi, N., Stehlík, M. *Zapomenutý všední den*, s. 73.

polích zbaveni zavazadel a poté třídění. Toho využívali místní nenechaví obyvatelé. „*Lidé místní i z dalekého okolí spěchali na tato místa, aby také pro sebe něco získali. Mnohým se to podařilo tak, že jsou zásobeni textiliemi na řadu let a někteří snad na celý život.*“⁷⁹ Zajatci byli ubytováni ve vlastnoručně postavených srubech a chatách. Les, ve kterém byl tábor umístěn, byl tak za krátkou dobu úplně zpustošen. Protože nikdo nepočítal se zásobováním tak obrovského počtu lidí, trpěli zpočátku zajatci velkým hladem. K potravě jim dokonce sloužila kůra z mladých smrků. Později se zásobování zlepšilo. Denně se muselo porážet až 80 kusů hovězího dobytka. Dvě velké stodoly rudoleckého velkostatku byly 22. května zbořeny a z tohoto materiálu se pak postavily nouzové pekárny se dvanácti pecemi. Celkem bylo nutné v místním mlýně Stanislava Polívky semlít asi šest vagonů pšenice, žita a kukuřice.

Váleční zajatci pocházeli většinou z horního Slezska a Maďarska. V táboře byl zřízen i polní kostel. Spravoval ho katolický a evangelický duchovní. K němu přibyl také hřbitov, na kterém se denně pohřbívala i desítka osob. V táboře se totiž objevily různé nemoci – i tyfus a úplavice. Nakazili se i někteří obyvatelé Rudolce, který byl proto uzavřen. V budově Masarykových škol a v budově Správy lesů byl zřízen lazaret pro německé zajatce, v zámku infekční pavilon. Ošetřování nemocných zajišťovaly sestry německého červeného kříže. Velitelství zajateckého tábora se nacházelo v bývalé německé škole, velitelem posádky byl major Poležajev, velitelem tábora major Suvorov, oba z armádní skupiny maršála Malinovského.⁸⁰

Během července a srpna došlo k postupné likvidaci tábora. Zajatci byli odvázeni do Dačic a Slavonic, odtud byli odvázeni na východ, pravděpodobně do Sovětského svazu.⁸¹

11. května 1945 byl zabaven okresními orgány velkostatek patřící k rudoleckému zámku a byla na něm ustanovena národní správa.

Dne 22. května 1945 byla sovětská posádka zesílena četou českého vojska s velitelem podpraporčíkem Josefem Vaníčkem. Vojáci byli ubytováni v zámku. V obci zůstali až do prvního odsunu místních Němců.

Koncem května Okresní národní výbor Dačice přidělil do obce jako komisaře bývalého partyzána Eduarda Svobodu. Ten pak řídil obec až do konce září 1945. Dalším důležitým krokem byla obnova poštovních úřadů a přerušených telefonních linek. Také se

⁷⁹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 8.

⁸⁰ *Kronika Českého Rudolce*, s. 9.

⁸¹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 8.

musela posbírat munice zanechaná ustupujícími vojáky. Tuto nebezpečnou práci museli vykonávat místní Němci.

2.5 Odsun

Už v průběhu druhé světové války vystoupila na přelomu roku 1941 – 1942 československá exilová vláda před západními mocnostmi veřejně s úvahami poválečném „odsunu“. Státní ideu Československa jako národního státu Čechů a Slováků přijaly nakonec všechny politické proudy českého a slovenského domácího odboje a po válce patřila k nejdůležitějším programovým postulátům všech politických stran a osobností. Edvard Beneš jako hlavní mluvčí této politiky tvrdil, že odsun je nutný proto, aby byla *„otázka menšin vyřešena na základě ryze národním a aby menšiny byly z dnešních hranic všech těchto států přesunuty do svých států národních. Já vím, že tím vznikají těžké problémy a tím budou částečně opět trpět nevinní s vinnými. Ale až z toho vznikne opět válka, tu pak nevinní s vinnými trpět nebudou?“*⁸² Politicky byla likvidace menšin odsunem zdůvodňována kolektivní vinou všech, menšiny jako celku.

Tragický konec soužití Čechů a Němců v historických zemích Království českého a Československa, nazývaný v české literatuře obvykle odsun, transfer nebo vysídlení a v německé vyhnání, nepřestává dodnes budit rozpory. Na československé straně se diskuze nemohla rozvinout svobodně, a pokud byla otevřena, pak zejména jako zdůvodnění viny československých Němců a spravedlivé odplaty. Odsun byl až do listopadu 1989, téměř bez výjimky, obhajován jako nutný, dokonce i jako spravedlivý akt, který byl odpovědí na okupaci českých zemí, na již započatou germanizaci a plánované vyhlazení českého národa nacistickým režimem. Musím zde vyzdvihnout gesto prezidenta Václava Havla z konce roku 1989, jeho „omluvu“ vysídleným či vyhnaným Němcům, zejména bezbranným ženám, dětem, starcům.

V červnu a v srpnu 1945 probíhal nucený odsun třemi způsoby. Část Němců byla soustředěna do sběrných táborů, část nasazena na práce a další přesunuta za hranice. Usedlosti, byty a domy byly obsazeny, německý majetek byl někde doslova vydrancován. Němci museli nejčastěji ve velmi krátké lhůtě, do třiceti i méně minut, opustit svá bydliště

⁸² Kaplan K. *Pravda o Československu 1945-1948*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-193-0, s. 17.

a po provedení prohlídek, soustředění a kontrole věcí, které si stačili vzít, pak byli zařazováni do pěších kolon nebo transportů.⁸³

30. srpna 1945 začal odsun místních Němců do Rakouska. Díky zajateckému táboru bylo místní německé obyvatelstvo ušetřeno začátkem června 1945 a divokého odsunu do Rakouska, prováděného v okolních obcích partyzány mezi 6. a 8. červnem. Velitel tábořských partyzánů plk. Vladimír Hobza vysvětlil důvody vyjmutí Rudolce z červnového odsunu právě díky zajateckému táboru umístěném v obci. Plk. Vladimír Hobza napsal 7. 6. 1945: „Navrhuji, aby čištění obce Český Rudolec od německého obyvatelstva bylo provedeno až po žních, a to nejbližší československou vojenskou posádkou, a to z těchto důvodů...České obyvatelstvo, které by okamžitě po vyčištění zbylo v obci, bylo by úplně utopeno v ohromném množství německého živlu. Je více než jisté, že by příslušníci zajateckého tábora dnes vylidněnou obec úplně vydrancovali.“⁸⁴ Do obce se začali vracet uprchlí čeští starousedlíci. S nimi přicházeli i noví osídlenci, kteří zpočátku hospodařili s původními německými majiteli, kteří čekali na odsun.

Odsun místních německých obyvatel proběhl ve dvou vlnách. V první skupině bylo asi padesát rodin. 24. dubna 1946 byla odsunuta další část a zbytek – 41 Němců byl odvezen 30. srpna 1946⁸⁵. Odsun byl proveden na rozdíl od okolních německých vesnic velice mírným a lidským způsobem. Odsunutým Němcům bylo dovoleno odstěhovat si všechno prádlo, šatstvo i nábytek. Odsun Němců přinesl velký úbytek obyvatel, svědčí o tom srovnání počtu obyvatel z let 1930 a 1950:

Tabulka 4: Vývoj počtu obyvatel v dačickém okrese:⁸⁶

Rok	Češi	Němci	Jiní	Cizinci
1930	39318	6759	66	491
1950	30303	---	---	---

Oproti Českému Rudolci probíhal v jeho okolí tzv. divoký odsun. Část německých obyvatel utekla již před příchodem Rudé armády, zbylé odvedl oddíl plukovníka jezdeckva Vladimíra Hobzy až na hranici. Přesto, že se tento odsun nazýval divoký, probíhal v rámci podmínek přesně stanovených v denních rozkazech. Jednotlivým četám partyzánského oddílu byly přidělovány trasy k hranici i konkrétní obce k „vyčištění“. Tyto denní rozkazy

⁸³ Staněk T. *Vysídlení Němců z Československa*. 1. vyd. Ostrava: Amonium servis, 1992. ISBN 80-85498-04-9, s. 44.

⁸⁴ SOkA Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton 38/I.

⁸⁵ *Kronika Českého Rudolce*, s. 85.

⁸⁶ Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. s.20.

se zachovaly a jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci ve fondech Okresního národního výboru Dačice. V dačickém politickém okrese byl tedy odsun proveden tábořskými partyzány, kteří se nazývali „Táborité“⁸⁷. Ti na Dačicko přišli na konci května 1945. Předtím se zúčastnili odsunů v jižních Čechách, například i ve Starém Městě pod Landštejnem. Vzpomínky na tuto událost jsou zachyceny v knize *Poněvadž jste Němec*⁸⁸. Je zde zaznamenána role tzv. rukojmích, informuje o nich i záznam SNB Český Rudolec, který byl pořízen při sestavování památníku vzpomínek stanic SNB dačického okresu v padesátých letech. „*Odsun byl prováděn tím způsobem, že velitel partyzánské jednotky, důstojník – pověřený svým velitelem odsunem v určité obci, nechal si shromáždit na návěs veškeré místní Němce, z nichž si podle velikosti obce vybral a zajistil 4 až 6 nejvlivnějších osob jako rukojmí, aby vydané nařízení bylo řádně a včas uposlechnuto.*“⁸⁹ V okolí Rudolce, v Dačicích, se odehrála v těchto dnech jedna dosud nevysvětlená událost, poprava čtyř místních Němců a jednoho českého rolníka Antonína Laudáta z Dobrohoště. Podle historika PhDr. Michala Stehlíka⁹⁰ šlo o předem promyšlenou vraždu. Antonín Laudát byl obviněn za zrady a udávání, čtyři popravení Němci pak z kolaborace s nacisty.

K prvnímu výročí konce války vydalo prozatímní Národní shromáždění Československé republiky 8. května 1946 zákon č. 115 „O právnosti jednání související s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků“. Podstatný paragraf 1 říká: „*Jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů, není bezprávné ani tehdy, bylo-li jinak podle platných předpisů trestné.*“⁹¹

S bývalými rudoleckými občany se do vesnice začali stěhovat i novousedlíci. Ti pocházeli z okolí Dačic, Moravských Budějovic, Třeště nebo Jindřichova Hradce. Zpočátku hospodařili společně s německými majiteli. Poměry byly těžké, domy byly sešlé, přes válku neopravované, pole zpustlá a úroda špatná. Mnozí noví usedlíci sklídili úrodu, pobrali, co mohli, a odešli. Situaci zhoršil ještě 29. ledna 1946 odsun zbytku zajatců pracujících na rudoleckém velkostatku.

⁸⁷ Stehlík, M. Dačická exekuce 1945 ve světle pramenů. In: *Dačický vlastivědný sborník*. Dačice: Spolek přátel muzea v Dačicích a Městské muzeum a galerie Dačice, 2005, s. 173 – 179.

⁸⁸ Vydána v roce 1964 ve Stuttgartu, Weil Sie Deutscher sind, přeložena v roce 1993.

⁸⁹ Moravský zemský archiv Brno, fond Památník SNB – okres Dačice.

⁹⁰ Stehlík, M. Dačická exekuce 1945 ve světle pramenů, s. 173 – 179.

⁹¹ Salomon D. Vyhnání sudetských Němců. In *Tisíc let česko-německých vztahů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1991, ISBN 80-85241-08-0, s. 190.

Po likvidaci zajateckého tábora se přistoupilo k obnově místních Masarykových škol. Okresní národní výbor v Dačicích pověřil řízením tohoto úkolu odborného učitele Josefa Svobodu z měšťanské školy v Dačicích. Ve školní budově nezbylo vůbec nic. „Zámky, kliky a dveře byly vylámaný, ploty povaleny nebo spáleny, knihy a pomůcky rozkradeny“⁹². Během srpna 1945 byla škola opatřena provizorním nábytkem, takže mohl být 1. září proveden zápis žáků a zahájena výuka. V organizaci škol se oproti roku 1938 objevily některé změny. Správa obecné školy byla odloučena od správy měšťanské školy a škola tím byla osamostatněna. Školy byly přiděleny pod dohlédací obvod Okresního školního výboru v Dačicích.

S odsunem německých obyvatel také samozřejmě souvisel konec působení německých spolků i místní německé záložny.

1. října 1945 proběhly volby do místního národního výboru. Předsedou byl zvolen Václav Dvořák, člen strany národně socialistické.

Ještě v říjnu 1946 projednávalo zastupitelstvo MNV případné výjimky z odsunu, které posuzovalo případ od případu. Odsun sice v Rudolci proběhl klidněji, ale ani zde se neobešel bez výbuchů protiněmeckých nálad. Bezpečnostní spisy ONV Dačice zachycují např. sebevraždu rudoleckého Němce Karla Zemánka, který se utopil 18. 5. 1945. „Mrtvola byla nalezena po dvou dnech. Zemánek byl Němec a příslušník NSDAP – bál se budoucnosti.“⁹³ ONV Dačice registrovalo jen do 15. 5. 1945 v obcích slavonského okresu přes deset sebevražd zdejších Němců. Tento údaj byl doplněn o poznámku, že v několika případech existuje i podezření z vraždy.⁹⁴

24. 10. 1945 se konalo druhé zasedání mimořádného soudu v Dačicích. Byly na něm projednány tyto případy z Rudolce:

František Paar, německé národnosti a rolník v Českém Rudolci, byl v nepřítomnosti odsouzen k deseti letům těžkého žaláře, k práci v nucených pracovních oddílech, ke ztrátě cti na dobu patnácti let. Celé jeho jmění propadlo státu.

Jan Flicker, německé národnosti a krejčí ze Stálkova, byl odsouzen k patnácti letům těžkého žaláře, k práci v nucených pracovních oddílech, ke ztrátě cti navždy. Jeho majetek také propadl státu.

⁹² *Kronika Českého Rudolce*, s. 12.

⁹³ SOkA Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton č. 85.

⁹⁴ SOkA Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, karton č. 85.

František Böhm, německé národnosti a rolník v Českém Rudolci, byl odsouzen ke třem rokům těžkého žaláře a k práci v nucených pracovních oddílech, ke ztrátě cti a k propadnutí majetku.

Jan Maurer, německé národnosti a bývalý lesní hajný v Českém Rudolci byl osvobozen. Prokázalo se, že podporoval zvýšenou měrou české obyvatelstvo.

Marie Handlová, německé národnosti, dělnice v Českém Rudolci byla předána normálnímu soudu.⁹⁵

Kromě těchto případů se ONV Dačice zaměřil také na stíhání vláčných zločinců dačického okresu. Seznam měl 47 položek, mezi kterými bylo deset rudoleckých Němců – Rudolf Brandner, Martin Ederer, Emanuel Lamprecht, Wilhelm Macho, Josef Sickler, Antonín Stangel, Ludwig Stangel, Karel Stipák, Augustin Wiskot a Rudolf Wiskot⁹⁶. Provinili se především tím, že propagovali nacismus, byli členy NSDAP, SA nebo SS, případně sloužili v německé armádě.

1. listopadu 1945 byla na celém území provedena výměna peněz, přestala tak platit protektorátní platidla. Před vánočními svátky byly vydány oděvní listky.

2.6 1946 – 1948

Důsledkem odsunu Němců byl příchod nových usedlíků. Byli to většinou zemědělství dělníci z blízkého okolí. Z velké míry pocházeli z okresů Dačice, Moravské Budějovice, Třešť a Jindřichův Hradec. Nejprve pracovali společně s německými majiteli, až po odsunu přešla tato půda do českého vlastnictví. Ale ani Český Rudolec se nevyhnul sporům mezi starousedlíky a novousedlíky. Veliteli místní stanice SNB praporčíku Bařinkovi nebylo místním národním výborem v září 1946 povoleno usídlení v obci s odůvodněním: „*Při přesídlení p. prap. Fr. Bařinky z bytu, který mu byl přidělen MNV, odřezal bez povolení lustry ve světnici a přenesl do nového bytu, též bez povolení MNV pořezal obecní dříví...*“⁹⁷ Prap. Bařinka byl obviněn i z toho, že přijal od německého zajatce nabídnuté víno a s ním jej veřejně pil.⁹⁸ Tato příhoda nám dokresluje i protiněmecké poválečné postoje.

⁹⁵ *Kronika Českého Rudolce*, s. 61.

⁹⁶ Stehlík, M. *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*, s. 35.

⁹⁷ SOKA Jindřichův Hradec, fond Místní národní výbor Český Rudolec, kniha č. 1, 13. 9. 1946.

⁹⁸ Perzi, N., Stehlík, M. *Zapomenutý všední den*. Waidhofen a.d. Thaya: Verlag Bibliothek der Provinz., 2001, s. 77.

Alkohol se po válce stal pro obec velkým problémem. Na stejném jednání ze dne 13. 9. 1946 vydal MNV opatření proti rozmáhajícímu se opilství v obci.

V lednu 1946 byl jmenován na rudoleckou faru administrátor František Adámek, kaplan z Biskupic u Hrotovic. Jeho německý předchůdce farář Karl Büchter byl zatčen a uvězněn pro styky s místními Němci.

29. ledna 1946 byli z obce odtransportováni poslední váleční zajatci, kteří pracovali na místním velkostatku, kde potom nastal velký nedostatek pracovních sil. Národním správcem velkostatku byl už od června 1945 Václav Dvořák. Z rudoleckého velkostatku a z přilehlých dvorů (Peníkov, Nová Ves, Stálkov) se utvořilo Oblastní horské pastevní družstvo, a to pro celý jihlavský kraj s ředitelstvím v Českém Rudolci. Později k němu byly připojeny dvory v Třešti, Henčově, Na Dolech, Kosově, Maříži, Slavětíně, Písečném a v Plačovicích.

26. května 1946 proběhly parlamentní volby. S drtivou většinou zvítězila KSČ, dostala 107 hlasů, strana lidová 37 hlasů, sociálně demokratická strana 9 hlasů a československá strana národně socialistická 30 hlasů. Celkem volilo 183 občanů. Po volbách proběhla reorganizace Místního národního výboru. Komunistické straně připadlo osm mandátů, československé straně národně socialistické a straně lidové po dvou mandátech. Předsedou byl zvolen Miloš Bártů, člen komunistické strany.

Edvard Beneš byl 19. června 1946 znovu zvolen prezidentem. A v červenci se jeho návštěva Dačic stala velkou událostí pro široké okolí.

Dne 15. září 1946 se konala veřejná schůze Místního národního výboru. Předseda Miloš Bártů přednesl projev *„o budovatelském programu Gottwaldovy vlády. Naše obec z iniciativy členů KSČ stanovila si tento dvouletý plán: vybudování vodovodu, kanalizace, hřiště, koupaliště, vydláždění obce, koupi lesa a návesního rybníka, dále postavení kulturního domu a zřízení stálého kina.*⁹⁹

Obci se nevyhnuly ani hospodářské problémy. Jen za rok 1945 činil schodek obecního hospodaření 103 918 Kč. Mezi obcemi v pohraničí dačického okresu to byl po Slavonicích největší schodek. Z počátku roku 1946 pochází také vyúčtování nákladů a příjmů v souvislosti s odsunem Němců a existencí zajateckého tábora. Výtěžek z prodeje německého majetku byl 436 114 Kč, vklady Němců činily 1 518 446 říšských marek. Nejvyšší zajištěný vklad byl 20 126 říšských marek, nejnižší 2 říšské marky.¹⁰⁰

⁹⁹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 16.

¹⁰⁰ SOKA Jindřichův Hradec, fond ONV Dačice, Karton č. 91, karton č. 24/I.

Po podzimní sklizni přikročilo k zcelování rozdrobené zemědělské půdy. Starousedlíkům byla poskytnuta možnost prvního výběru, zbylá půda pak byla přidělena novousedlíkům.

V červenci 1947 si obec zažádala o přidělení domu č. 47, aby na tomto místě mohla vybudovat kulturní dům. S tím souvisí i schválená půjčka 450 000 Kč na zřízení kina. 12. října 1947 byla na schůzi MNV ustanovena komise pro stavbu kulturního domu. Jmenováni byli: učitel Karel Nosek, rolník František Hlaváček a farář František Adámek. Iniciátorem stavby byl ředitel Oblastního horského pastevního družstva Václav Dvořák, který zprostředkoval výhodnou koupi dřevěného rozkládacího domku.¹⁰¹ Stavba byla zadána Josefovi Kuželovi ze Slavonic. *„Pracovní morálka převážné většiny obyvatel byla znamenitá. Hned druhý den večer při umělém osvětlení sešlo se na pracovišti skoro 90 ochotných pracovníků s krompáči a lopatami. Pracovalo se s chutí a za jediný večer byly vykopány základy v celkové délce 66m.“*¹⁰² V neděli 27. června 1948 byl kulturní dům slavnostně otevřen a na podzim v něm zahájilo promítání kino.

Příslušníci německé armády, kteří podlehlí zraněním a nemocem na konci druhé světové války a kteří byli ve větším počtu pochováni na různých místech v katastru obce, byli na náklady obce exhumováni a pohřbeni na hřbitově.

V únoru 1948 převzala veškerou moc ve státě komunistická strana. Vedení KSČ zneužilo demise ministrů tří dalších stran Národní fronty na protest proti svévolným metodám KSČ a proti obsazování vedoucích míst policejního aparátu komunisty. Komunisté přinutili prezidenta Edvarda Beneše, aby přijal demisi těchto ministrů a obsadil jejich místa sympatizanty KSČ. Převzetím moci komunisty skončila krátká poválečná éra, ve které se českoslovenští politici snažili obnovit parlamentní demokracii. Takzvané únorové vítězství pracujícího lidu, jak jej označovala KSČ, znamenalo vznik státu jedné strany - komunistické.

V blízkých Dačicích zapisuje dačický farář Eduard Rozmahel do farní kroniky tato slova: *„Nový rok začíná nějak neklidně. Ve vládě vyskytují se neshody. Komunisté usilují o vládu bez ohledu na strany ostatní.“*¹⁰³ Po únoru 1948 pak píše: *„Nastává diktatura jediné strany, přestává svoboda, nastupuje policejní stát, jako tomu bylo za Hitlera. V našem městě úředníci a závislí lidé většinou museli vstoupit do kom. strany, jeden úředník byl*

¹⁰¹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 20.

¹⁰² *Kronika Českého Rudolce*, s. 20.

¹⁰³ Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. s.35.

přeložen, vládu v obci a na okrese převzala kom. strana...Žijeme ve smutných dobách nevole, nesvobody, a ku všemu plné bídy.“¹⁰⁴

Únorové události roku 1948 měly i konkrétní důsledky pro Český Rudolec. Na schůzi MNV 23. února 1948 došlo k projednání telegramu prezidentu republiky dr. Edvardu Benešovi. Komunistům se podařilo aktivizovat všechny místní národní výbory v Československu, ve kterých měli většinu, a použili toto prohlášení k nátlaku na hlavu státu. Díky poměru hlasů šest ku čtyřem došlo k odeslání telegramu v tomto znění: „*Pane prezidente! MNV v Čes. Rudolci usnesl se ve své schůzi konané dne 23. února 1948 požádati Vás zdvořile, by jste přijal demisi členů vlády, kteří Vám ji předali (demisi), aby jste byl pak laskav a pověřil doplněním vlády dosavadního předsedu Gottwalda. S projevem naprosté oddanosti Vaši hraničáři.*“¹⁰⁵

Následující dny přinesly další změny. Již 23. února 1948 musel farář František Adámek předat záležitosti stavby kulturního domu, které dosud spravoval. Převzal je učitel místní školy Karel Nosek. Farář Adámek se však na stavbě kulturního domu podílel i dále.

Dne 1. března 1948 byl v Českém Rudolci ustanoven první akční výbor Národní fronty v tomto složení: učitel Jaromír Svoboda (předseda), rolník Josef Zlatuška (místopředseda), zaměstnanec státních lesů František Dušek (jednatel). Dalšími členy výboru byli truhlář Zdeněk Šabatka, rolník Josef Březina, mlynář Stanislav Polívka, strážmistr SNB Jindřich Novotný, rolník František Kříž, učitel Ivan Mikýsek, listonoš Leopold Hanousek, cestář Štěpán Stránský a rolník Josef Svoboda.

11. března 1948 museli podle rozhodnutí ministerstva vnitra z 27. února 1948 opustit zastupitelstva MNV představitelé národních socialistů a lidovců. Jednalo se o ředitele školy Josefa Svobodu, rolníka Františka Kudrnu (členové strany národně socialistické) a faráře Františka Adámka jako člena Československé strany lidové.¹⁰⁶

V neděli 27. června 1948 se konaly volby do Národního shromáždění. „*Pro jednotnou kandidátku Národní fronty byly odevzdány hlasy všech místních voličů.*“¹⁰⁷

Kulturní dům byl 27. června slavnostně otevřen za účasti zástupců okresních politických, správních a kulturních organizací. Kino zahájilo provoz až na podzim. O jeho urychlené stavbě svědčí to, že už roku 1958 musel být stavěn nový kulturní dům s tím, že ten stávající by mohl spadnout.

¹⁰⁴ Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. s.35.

¹⁰⁵ SOKA Jindřichův Hradec, fond MNV Český Rudolec, kniha č. 1, 23. 2 1948.

¹⁰⁶ *Kronika Českého Rudolce*, s. 21.

¹⁰⁷ *Kronika Českého Rudolce*, s. 22.

V listopadu 1948 udělila obec čestné občanství prezidentu Klementu Gottwaldovi u příležitosti jeho narozenin.

2.7 1949 - 1968

Přelom roku 1948 a 1949 přinesl Českému Rudolci správní změnu. Ta zaváděla krajské úřady a obec připadla pod Krajský národní výbor v Jihlavě. Dačický okres, kam dříve Rudolec patřil, byl územně rozdělen a došlo k zrušení zemského principu okresů. Tato reforma měla přenášet pravomoci z jednotlivých okresů (ONV) na kraje (KNV), ale i rozrušit česko-moravskou hranici. Jako zastupitelské orgány, skrze které podle ústavy vykonával pracující lid státní moc, byly národní výbory početně daleko největším prvkem československého zastupitelského systému. V oficiálním právním výkladu byly národní výbory definovány jako základna lidové moci. Národní výbory byly ústavně oprávněny vydávat všeobecně závazné právní normy v rámci daného územního obvodu. Ve své druhé funkci, jako orgány státní správy, byly národní výbory od roku 1968 (federalizace státu) součástí správy České, respektive Slovenské republiky. Národní výbory vykonávaly své exekutivní pravomoci a vydávaly obecně právní předpisy prostřednictvím svých výkonných orgánů – rady národního výboru, komisí a odborů. Systém národních výborů byl totožný s administrativním členěním země. Administrativním členěním na kraje, okresy a obce byl dán počet národních výborů, jejich stupně i druhy. Stát jako celek byl rozčleněn na tři stupně. Nejnižší stupeň tvořilo asi 7000 obcí a měst. Střední stupeň představovalo 112 okresů. Třetí úroveň bylo 12 krajů.¹⁰⁸

Nový úřad Krajského národního výboru v Jihlavě zajistil už v květnu 1949 přestavbu školy, poskytl na ni částku 100 000 Kč. V tomto roce se škola ještě nazývala Masarykova střední, v padesátých letech tento název samozřejmě zmizel.

1. března 1949 bylo místní Pastvinářské družstvo přeměněno na Československé státní statky s ředitelstvím v Českém Rudolci. Prvním ředitelem podniku byl jmenován Václav Dvořák. Kanceláře a byty pro zaměstnance byly umístěny do budovy zámku. Také místní Lesní správa byla povýšena na samostatné ředitelství Státních lesů. Ředitelem se stal ing. Oldřich Coufal.

¹⁰⁸ Vodička K., Cabada L. *Politický systém České republiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-718-3, s. 97.

Až během září 1950 byly rozmontovány nebo rozřezány a odklizeny vraky německých aut a tanků, „*kteřé se od roku 1945 povalovaly ve značném počtu po polích a lesích zdejšího kraje*“.¹⁰⁹

V lednu 1950 došlo k prvnímu civilnímu sňatku mezi Růženou Svobodovou a Františkem Švarcem. Novomanželé dostali od MNV Český Rudolec dar ve výši 5000 Kč. Tato událost souvisela s proticírkevním postupem nového režimu. Právě zdejší farář Adámek se stal pro KSČ velkým problémem. 19. 7. 1951 došlo k jednání tzv. okresní církevní pětky v Dačicích, která se zabývala problémovými duchovními v okrese. Farář Adámek zde byl označen jako nebezpečný a jeho reakční myšlení působí i na ostatní duchovní v okolí. 26. července 1951 se pak konala porada krajského církevního referátu v Jihlavě, na které byl vypracován seznam jedenácti nejproblematictějších duchovních celého kraje, kam byl zařazen i Adámek.

Z roku 1950 pochází i údaje o počtu obyvatel, kterých zde žilo 405.¹¹⁰ V tomto roce byla v obci zřízena mateřská škola a v listopadu i poradna pro matky a děti. Velký problém byla ale základní školní docházka, což se řešilo i na několika schůzích MNV. Obci se nevyhnula ani akce sběru mandelinky bramborové či přednáška o zrádném působení imperialistické vatikánsko-americké reakce v souvislosti s číhošťským případem.

Během léta podzimu se „*dobrovolně i se svými usedlostmi začlenili do místních státních statků tito zemědělci: Jan Vávru, Josef Svoboda, František Hlaváček, Miroslav Nechvátal, František Homolka a Josef Štěpnička.*“¹¹¹

Rok 1951 byl charakteristický propagandistickými akcemi. Dubnového pochodu míru se zúčastnilo 1500 lidí, oslav 1. máje, průvodu s hudbou a alegorickými vozy, pak 2000 lidí. V červnu byla provedena podpisová akce „Mírový plebiscit“ se stoprocentní účastí všech obyvatel. 21. června projela vyzdobenou obcí delegace sovětských kolchozníků.

Další zemědělci vstoupili po sklizni do státních statků (Jan Bišof, Jan Hejda, Roman Zach, Bohumír Zlatuška a Josef Hartman). Ale i vedení státních statků se dočkalo změn, *byly vyměněny kádry, na místo bývalých nastoupily kádry dělnické.*¹¹² Ředitelství bylo rozděleno na závod těžební a na závod pěstitelský.

¹⁰⁹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 26.

¹¹⁰ Oproti roku 1930 (506 obyvatel) došlo k úbytku stovky obyvatel.

¹¹¹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 26.

¹¹² *Kronika Českého Rudolce*, s. 29.

Rok 1951 byl významný i pro místní školu. Po reformě byly změněna na osmiletou a ředitelem se stal Bohumil Macků, který se také stal novým kronikářem obce. Narůstal počet žáků, a tak se velkým problémem stala dopravní obslužnost obce.

V únoru 1951 z obce hromadně odešli němečtí dělníci zaměstnaní u státních statků. Podle svého přání byli i se svým movitým majetkem přesídleni do západního Německa.

V červenci 1951 otřásl celou republikou případ z Babic na Moravskobudějovicku, kde byli zastřeleni tři komunističtí funkcionáři. Následně tato událost přinesla i procesy s tamními sedláky, kteří odmítali vstoupit do družstva. Mezi popravenými nakonec pak byli i dva faráři. Následovala opatření církevních referátů krajských národních výborů i jednotlivých místních národních výborů, která se zaměřila na „problémové“ duchovní. 16. 7. 1951 došlo k jednání tzv. okresní církevní pětky v Dačicích, která se zabývala právě těmito „problémovými“ duchovními. V jejím rozhodnutí můžeme číst: „*Faráře Adámka z Českého Rudolce přeložit na jiný okres, resp. do Želiva, poněvadž jest to kněz, jehož reakční smýšlení působí na ostatní duchovní v okolí.*“ František Adámek nebyl tedy nebezpečný jen pro své působení v obci, ale režim ho dokonce označil jako jednoho z „rozvrtných živlů“. Svým postojem totiž komplikoval založení JZD v Českém Rudolci.¹¹³ Dne 26. července 1951 se konala porada krajského církevního referátu v Jihlavě, na které byl vypracován seznam jedenácti nejproblematictějších duchovních celého kraje. Mezi ně byl zařazen i rudolecký farář, u kterého byla připomínka: „*U Hrabala a Adámka, kteří působí v pohraničním pásmu, je důvodné jejich odstranění v důsledku nových opatření o bezpečnosti státních hranic.*“ František Adámek byl pak 2. 8. 1951 odvezen do Želiva, internován a nakonec byl přeložen na jiné působiště.¹¹⁴

V rámci budování střeženého pohraničního pásma probíhala na Okresním národním výboru v Dačicích jednání připravující vysídlení nespolehlivých osob. Postupovalo se podle pokynu ministerstva vnitra z 12. listopadu 1951. Ze zakázaného pásma okresu Dačice bylo následně vysídleno k lednu 1954 celkem 79 rodin (320 osob), z blízkého pohraničního pásma dalších 46 rodin (161 osob). Po těchto obyvatelích zůstalo 1580 hektarů půdy.¹¹⁵ Většina vysídlených byla na základě žádosti ministerstva zemědělství přesídlena do okresu Podbořany. Tímto zásahem došlo k zániku pohraničních vesnic Košťálkov, Košťálak, Kuní, Rajchářov a Romava. Už v říjnu 1952 se jednalo o jejich srovnání se zemí.

¹¹³ Stehlík, M. *KSČ proti katolické církvi*. 1. vyd. Dačice: Lidové sdružení Dačice, 2004, s. 24.

¹¹⁴ Stehlík, M. *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*, s. 49.

¹¹⁵ Stehlík, M. *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*, s. 50.

V letech 1952 a 1953 probíhaly po celém Československu prověrky a kritiky funkcionářů za jejich nedostatečný socialistický postup. V Rudolci došlo k ostré kritice předsedy MNV Františka Hlaváčka a jeho náměstka Františka Kříže. Nakonec byl Hlaváček v listopadu 1952 vystřídán Františkem Kvapilem, vedoucím těžebního střediska Státních statků, se zdůvodněním : „*Odstupující předseda neplnil všechny své úkoly dost aktivně. Zdůvodnil to nedostatkem času.*“¹¹⁶ Své funkce se vzdal i tajemník Stanislav Rod a nahradil ho František Hlaváček ml.

V prosinci 1952 došlo k další akci komunistického režimu. Vláda nařídila okresním národním výborům, aby na návrh MNV vypracovaly seznamy vesnických boháčů, které měly být každoročně vždy do 30. listopadu doručeny okresním plnomocníkům ministerstva výkupu. Příprava návrhů pro místní seznamy byly od počátku deklarována nikoliv jako prostá administrativní záležitost, nýbrž jako vysoce politický úkol, jehož splnění mělo vést k dalšímu prohloubení třídní diferenciaci uvnitř vesnických společenství. Nebyla svěřena plénu MNV, ale jen jejich radám, v nichž převažovali členové KSČ.¹¹⁷ Kulacké seznamy byly v mnoha okresech disciplinovaně sestaveny jako jeden z mnoha administrativních úkolů. Pro jejich vyhotovení byly většinou použity starší známé záznamy o vlastnictví a držbě půdy. Akce měla podle úředních představ odhalit skryté rezervy zemědělské a zejména utajované orné půdy. Ve skutečnosti objevila rozsáhlé nepořádky v evidenci půdy, k nimž přispělo zakládání JZD a rozšiřování státních statků. Některé MNV došly ve své horlivosti tak daleko, že do seznamů zahrnuly i zemědělce z kategorie středních či malých rolníků. Ti se do seznamu dostali, zvláště šlo-li o kritiku kolektivizačních postupů.

MNV vypracoval seznam vesnických boháčů. Na seznamu se objevila jména Ferdan, Štanglová, Bína, Polívka a Pražský.¹¹⁸ Bína a Pražský provozují hostinskou činnost a o tři měsíce později zasílají MNV přípisy, v nichž oznamují složení svých živností, aby se vyhnuli svému zařazení. Leopold Pražský zaslal dokonce MNV v dubnu 1953 dopis, ve kterém na základě složení své živnosti žádá o vyjmutí svého jména ze seznamu: „*...jsem velice dojat a uražen nad tím, že mně oznámil 7. 4. 1953 soudruh Švec předseda ONV že jsem „vesnický boháč“, kterým mě dělá MNV. K vědomosti uvádím složení živnosti hostinské dnem 28. 2. 1953 a zůstává mně pouze jediná živnost malozemědělství a žádám proto okamžité zrušení hanebného titulu „vesnického boháče“*“.

¹¹⁶ *Kronika Českého Rudolce*, s. 30.

¹¹⁷ Jech, K. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-902-7, s. 151.

¹¹⁸ SOKA Jindřichův Hradec, fond MNV Český Rudolec, kniha č. 3, zasedání 17. 12. 1952.

*kterýžto mně nebyl úředně až dosud oznámen a činí mě a celé rodině v životní dráze překážek. Prosím o okamžité vyřízení, odvolání a zrušení hanebného titulu.*¹¹⁹ Podle úředních pokynů měly být seznamy sedm dnů před odesláním v obci vyloženy na obecní tabuli nebo zveřejněny jinak.

V roce 1952 bylo ředitelství Státních statků přeloženo do Dačic. Nastává i změna ředitele, kterým se stává Josef Bulušek z okresu Turnov. Nadále bylo v obci 26 samostatně hospodařících zemědělců, ale všechny se podařilo přesvědčit, aby se přihlásili k Československým státním statkům. Přijato nebylo pět rolníků právě proto, že byli prohlášeni za vesnické boháče.

Průběh roku 1953 poznamenaly tři významné události. První z nich byla měnová reforma z 31. 5. 1953, která přinesla znehodnocení úspor občanů. Došlo k povinné výměně peněz, k zrušení lístků na průmyslové i potravinářské zboží, byly vyhlášeny nové, vyšší ceny. Následně pak bylo 28. září 1953 ohlášeno Usnesení vlády Republiky československé a Ústředního výboru KSČ o snížení cen státních maloobchodních cen potravinářského a průmyslového zboží. Ceny se snížily o 5 až 40%, občané tak získali 4,5 miliardy ročně.¹²⁰

Druhou událostí roku 1953 byla smrt J. V. Stalina, třetí událostí pak následná smrt prezidenta Klementa Gottwalda. V kulturním domě byl postaven katafalk, u kterého se po půlhodinách střídaly čestné strážce.

Průběh roku 1954 byl poznamenán konáním voleb do obcí, okresů a krajů, které následně proběhly v květnu. Ale už 19. března 1954 bylo v obci otevřeno agitační středisko a přednáškami a rozhlasovými pořady byli občané seznamováni s významem voleb.

16. května byly tedy provedeny volby do místních, okresních a krajských národních výborů. Všichni kandidáti Národní fronty byli v Rudolci zvoleni, předsedou byl opět zvolen František Kvapil a tajemníkem František Hlaváček ml.

Rok 1955 přinesl změnu ve vedení Státních statků, odcházející ředitel Bazala byl nahrazen panem Kratochvilem z Peče. 15. března 1956 byl Antonín Bazala souzen před lidovým soudem v rudoleckém kulturním domě pro sabotáž a zcizování státního majetku. Proces trval od rána až do půlnoci. Bazala byl odsouzen k trestu odnětí svobody na devět let nepodmíněně, k propadnutí celého majetku ve prospěch státu a k zákazu pobytu v pohraničních oblastech navždy, k zákazu činnosti v socialistickém zemědělství a ke ztrátě čestných práv občanských.

¹¹⁹ SOKA Jindřichův Hradec, fond MNV Český Rudolec, karton č. 2 (Živnostenské záležitosti).

¹²⁰ *Kronika Českého Rudolce*, s. 41.

13. listopadu 1957 zemřel Antonín Zápotocký, v kulturním domě se po dva dny konala tryzna za zesnulého.

19. května 1957 se konaly volby do MNV, účastnili se jich všichni voliči a všech 272 odevzdaných hlasů bylo samozřejmě pro kandidáty Národní fronty.

Začátkem roku 1958 proběhlo přečíslování domů. Poslední popisné číslo je 95.

„Hmotná úroveň obyvatelstva stále vzrůstá,“ jak uvádí Kronika Českého Rudolce. *Důkazem toho je 23 televizorů, 2 nové osobní vozy; celkový počet vozů je 15.“¹²¹*

V roce 1960 byly při MNV zřízeny komise místního hospodářství, komise pro ochranu veřejného pořádku, zemědělská, školská a kulturní, zdravotní a sociální, finanční a plánovací komise. MNV řídí v obci holičství, truhlářství, krejčovství a kamenictví.

12. května 1960 proběhla registrace kandidátů pro volby do národního výboru, 12. června se pak konaly samotné volby.

V rámci územní organizace došlo k sloučení Českého Rudolce se Stojecínem a s Novou Vsí. Celkem zde žije 649 obyvatel.

19. dubna 1961 byly v kulturním domě uspořádána protestní manifestace proti *„přepadení Kuby zrádci kubánského lidu.“¹²²* 21. června navštívila obec sedmičlenná delegace kubánské mládeže, prohlédla si teletník a kravín státního statku.

3. prosince se konaly volby soudců. Volilo 345 voličů a zvoleni byli tito soudci: S. Bubenský, soudce z povolání (345 hlasů), Milada Hanoušková (345 hlasů), soudce z lidu, Štěpán Stránský (345 hlasů), soudce z lidu a Miloš Bártů (343 hlasů).

Český Rudolec měl v roce 1961 633 obyvatel.

V roce 1962 působí v obci tyto čtyři organizace: Československý svaz mládeže, Svaz československo-sovětského přátelství, požárníci a výbor žen.

Stávající tajemník MNV Jan Hejda v roce 1963 zemřel, na jeho místo tak nastoupil Bohumil Vávrů, zaměstnanec státního statku.

14. června 1964 proběhly volby do místního Národního výboru, nový národní výbor má 23 poslanců. Při MNV působily čtyři stálé komise: zemědělská, finanční, školská a kulturní, pro ochranu veřejného pořádku.

V roce 1965 se činnost MNV zaměřila na vybudování kanalizace a osazení obrubníků. Český Rudolec se přihlásil do soutěže o vzornou obec okresu Jindřichův Hradec a získal tak peněžitou odměnu ve výši 5000 Kčs.

¹²¹ *Kronika Českého Rudolce*, s. 89.

¹²² *Kronika Českého Rudolce*, s. 107.

2.8 1968 – 1989

Dvacet let mezi roky 1948 a 1968 můžeme rozdělit do několika období. Období od roku 1948 byla dobou sovětizace a stalinizace. Po změně sociální i hospodářské struktury podle moskevského vzoru následovaly vykonstruované procesy s „buržoazními nacionalisty“ a také konflikt s církví, její systematické potlačování a pronásledování. Znovu se také stala aktuální slovenská otázka, resp. problém federativní struktury státu. Po Stalinově smrti následovalo přechodné období (1953 – 1962), v jehož průběhu se na rozdíl od Sovětského svazu, kde za Chruščova začala fáze destalinizace, stalinismus upevnil. Ústava z 12. června 1960 učinila marxismus-leninismus oficiálním základem života, zavedla tzv. demokratický centralismus, vystupňovala moc strany a ukončila převedení všech „výrobních prostředků“ do rukou státu. Z ČSR, Československé republiky, se stala ČSSR – Československá socialistická republika. V roce 1962 se projevil spor mezi stalinisty a reformními komunisty. V této době, kdy byl prezidentem a prvním tajemníkem KSČ stalinista Antonín Novotný, probíhala revize procesů z 50. let, částečně dokonce s rehabilitacemi. Novotný byl později v období tzv. pražského jara oficiálně učiněn odpovědným za selhání a těžké omyly. K vyhocení situace došlo roku 1967, když na počátku července nejprve na sjezdu spisovatelů a v listopadu pak během studentských nepokojů zazněla veřejně kritika režimu a požadavek reformem. Mezi březnem a červnem 1968 (tzv. pražské jaro)následovaly personální změny ve vedoucích orgánech státu i strany. Do čela byl postaven Alexander Dubček a prezidentem se stal Ludvík Svoboda. Komunističtí reformisté vypracovali nový akční program strany. Moskevské vedení (L. Brežněv) pochopilo tento vývoj jako nebezpečí a reagovalo na něj vojenskou intervencí států Varšavského paktu. Reformní hnutí bylo násilně zastaveno.

V noci z 20. na 21. srpna 1968 tak vstoupila vojska Varšavské smlouvy na naše území, podle pozdějších dohod se vojska stáhla, dočasně tu zůstala sovětská vojska.

1. září 1968 byla ve Stojecíně pro nedostatek žáků uzavřena škola, žáky tak převzala rudolecká škola. K 50. výročí obnovení samostatnosti byl obci zasazen strom republiky – mladá lípa. Rok 1968 byl i rokem voleb. 21. března byla sestavena kandidátka a voliči s ní byli na veřejné schůzi seznámeni. Koncem září byl zaveden pětidenní pracovní týden s volnými sobotami.

Zámek převzal do vlastnictví od místních státních statků SČTV Praha. Několikačlenná skupina připravila projekt na jeho opravu.

V listopadových volbách roku 1971 bylo do MNV zvoleno patnáct občanů, MNV má stále čtyři komise.

V roce 1971 byly panem Křížem zhotoveny nové dveře ke kapli u hřbitova, jsou věrnou napodobeninou starých, včetně kovaných hřebíků.

Kronika také uvádí (1972), že MNV upustil od renovace zámku a ten nadále chátrá.

V srpnu 1973 se v Českém Rudolci vyměnil kronikář. Dosavadní kronikář Bohumil Macků odešel do důchodu. Nahradila ho Pavla Štěpánová, ředitelka mateřské školy. Ke konci roku se začalo s opravou zámku. Byla vyměněna plechová střešní krytina za plech měděný nákladem 600 000 Kčs. MNV Český Rudolec předal zámek do vlastnictví ONV v Jindřichově Hradci, odboru sociálního zabezpečení, který měl nadále zajišťovat provádění oprav. V zámku by do budoucna měl být vybudován domov důchodců s kapacitou 105 lůžek.

V osadě Peníkov je pila, která je považována za technickou památku. V tomto roce se zde opravila vlastní dřevěná konstrukce pily, bylo vyměněno kolo i hřídel. Doba vzniku mlýna v Peníkově není přesně známa. Spolehlivě se uvádí až rok 1965, do kterého je datováno současné vnitřní vybavení pily. Voda z rybníka poháněla pilu a mlýn až do druhé světové války, v 50. letech se činnost mlýna zastavila. Pila byla příležitostně využívána až do začátku 70. let. Zásadní změnu vyvolala přestavba mlýna v rekreační objekt, při úpravách zaniklo veškeré vnitřní i vnější vybavení mlýna včetně náhonu a kola, zrušením pochůzné lávky zaniklo i původní spojení mlýny s pilou. Oba objekty se pak vyvíjely samostatně. Mlýn zůstal dodnes rekreačním objektem. Pila byla v roce 1963 prohlášena za nemovitou kulturní památku. To jí ubránilo před likvidací. Ale zájmu a následné celkové opravy se dočkala až v letech 2000 – 2005, kterou zajistil Zkrášlovací spolek Rudolecko za pomoci sponzorů.

Se změnou kronikáře souvisí i změna ředitele základní školy. Za Bohumila Macků nastouil do vedení školy František Thüringer. Koncem roku 1974 odešel do důchodu i ředitel Státních lesů Jaroslav Polívka. Jeho nástupcem byl jmenován Josef Suchan z Českých Budějovic.

V roce 1974 se zastavila oprava zámku, zatím byl zpracováván projekt.

Ve dnech 22. a 23. října 1976 probíhaly v Českém Rudolci volby. Odvolilo 93% voličů. Předsedou MNV byl zvolen Miloš Bártů.

Škola v blízkých Liděřovicích byla zrušena, děti převzala škola v Rudolci.

Roku 1978 bylo rozhodnuto o výstavě nákupního střediska, byla vypracována dokumentace. Zatím bylo obcí poskytnuto 150 000 na nákup materiálu.

Z roku 1978 máme informace i o činnosti organizací v obci. Národní fronta tu sdružuje sedm společenských organizací předsedou Národní fronty byl Petr Simota. Socialistický svaz mládeže má 16 členů a 3 registrované. Svaz pořádá taneční zábavy a vypomáhá s organizací střeleckých soutěží se Svazarmem. Československý červený kříž má v Českém Rudolci 68 členů. Z toho je devatenáct dárců krve. Členové této organizace se podílejí na úpravě obce, pořádají besedy. Členové Československé požární ochrany provádějí preventivní prohlídky v obytných domech, pořádají taneční zábavy. Myslivecké sdružení zajišťuje krmení zvěře a pořádá tradiční ples. Organizace včelařů má 41 členů se 343 včelstvy. V roce 1978 organizace uspořádala šest besed a jednu přednášku. Ve Svazarmu je 19 občanů. V průběhu roku organizují střelecké soutěže. Tělovýchovná jednota Sokol má 46 členů. Jednota je rozdělena do dvou oddílů – základní rekreační tělovýchova a oddíl kopané. V prvním oddíle jsou převážně ženy, které se scházejí na pravidelná cvičení.

V roce 1979 byla opravena střecha kostela (štípaný šindel) a oprava fasády.

V roce 1980 došlo ke sloučení s obcí Matějovec, tím se zvýšil počet členů rady a jednotlivých komisí. V Matějovci byl ustaven občanský výbor.

Nejdůležitější událostí roku 1981 (12. a 13. června) byly volby do zastupitelských orgánů všech stupňů. Do národního výboru bylo zvoleno 29 poslanců. Předsedou MNV byl zvolen ing. Václav Kopačka, tajemníkem Bohumil Vávrů.

Ze zápisů v kronice Českého Rudolce z roku 1982 poprvé zaznívá kritika činnosti MNV: *„Stále je neuspokojivá účast široké veřejnosti na zasedání NV, ani účast poslanců a jejich aktivní přístup k projednávaným otázkám není na potřebné úrovni. Obecně lze shrnout, že největší dluh a současné rezervy jsou v práci s poslanci a v samotné práci poslanců. Jen za jejich aktivní pomoci i pomoci občanů lze dosáhnout vytčených cílů volených orgánů, aparátu i nás všech.“*¹²³

V průběhu roku 1984 se vyskytla naděje na předání a konečně i na zahájení oprav zámku. Celou záležitost řídí Okresní národní výbor v Jindřichově Hradci, odbor kultury.

1. ledna 1985 odešel ing. Václav Kopačka, předseda MNV, pracovat do Českých Budějovic. Nahradil ho Miroslav Kroupa, dlouholetý poslanec a předseda školské a kulturní komise.

„Zámek – jeho oprava a úprava okolí nám dělá starosti téměř dvacet let. Zájemci o objekt se hlásí – přijdou, zjistí stav, potřebu řemesel a odejdou. Zámek v současné době již

¹²³ *Kronika Českého Rudolce II, s. 107*

rychle chátrá, je předmětem kritiky nejen občanů obce, ale i rekreatů a návštěvníků obce. Všichni dobře víme, že oprava nebude jednoduchá záležitost, ale přesto všichni věříme, že ONV – odboru kultury se podaří najít zájemce, který zajistí opravu tohoto objektu.“¹²⁴

Z lidových zvyků se do 80. let v Českém Rudolci zachovaly zvyky velikonoční, hrkání a koleda o Velikonočním pondělí, a masopustní průvod masek. Poslední červnovou neděli se drží pout'. V září se už jen v některých rodinách drží posvícení.

Jednou z nejdůležitějších akcí roku 1986 byly volby do zastupitelských orgánů. Na předvolební schůzi 25. dubna 1986 bylo 90 přítomných občanů seznámeno s hodnocením uplynulého volebního programu, s novým volebním programem a s novými kandidáty. Volby se konaly 23. a 24. května. Nevolil jeden občan. Zvoleno bylo 31 poslanců, obměnila se jich téměř polovina.

Roku 1986 bylo rozhodnuto, že ze zámku bude vybudováno rekreační středisko s celoročním provozem. V zámku bude vybudována restaurace, ubytovací pokoje, školící místnost a pro potřebu MNV obřadní síň a fotografický ateliér.

V průběhu roku 1986 se začaly objevovat potíže s mládeží, „*drobné negativní jevy v chování mládeže – pohazování lahví od piva a nedopalků cigaret na veřejných prostranstvích, což se aktivním přístupem Komise pro veřejný pořádek podařilo odstranit, především výchovným přístupem.*“¹²⁵ Další problémy se vyskytly při slavnostním předávání povolávacích rozkazů. Zúčastnili se ho tři branci, zbývající tři byli v silně podnapilém stavu „*a nemístnými poznámkami pokazili celou akci, za což byli potrestáni napomenutím, které bylo zveřejněno. Rodiče branců byli přizváni k předání povolávacích rozkazů s tím, že jim byla připomenuta odpovědnost za chování svých dětí, které bylo v rozporu se socialistickým způsobem života.*“¹²⁶

Náměstek předsedy vlády Jaromír Obzina projednával v roce 1987 s MNV a ONV, že by zámek mohl přejít do správy Komise pro technický a investiční rozvoj Praha.

V říjnu se na poli za hřištěm při sběru brambor našel protitankový dělostřelecký náboj ráže 88 mm, při výlovu rybníka pak ruční granát. Oba nálezy byly v místech, kde se odzbrojovala německá armáda.

Roku 1988 se s Českým Rudolcem sloučila obec Markvarec a na plenárním zasedání 15. prosince za přítomnosti vyšších stranických orgánů došlo ke zřízení střediskového MNV Český Rudolec. Tato změna proběhla v rámci nové koncepce

¹²⁴ *Kronika Českého Rudolce II*, s. 207.

¹²⁵ *Kronika Českého Rudolce II*, s. 255.

¹²⁶ *Kronika Českého Rudolce II*, s. 255.

uspořádání státní správy v okrese Jindřichův Hradec. MNV byl zvolen v tomto složení: předseda Jaromír Bártů, místopředseda František Thüringer, tajemník Bohumil Bártů. Rada MNV musela být doplněna, došlo i ke změnám v jednotlivých komisích. Někteří členové byli uvolněni nebo přeřazeni, členy se stali i občané z obce Markvarec.

V průběhu roku vedl ONV Jindřichův Hradec jednání se zájemcem o zámek, JZD Chýně u Prahy. Zájemce má opět zájem vybudovat v Českém Rudolci vybudovat rekreační středisko. V roce 1989 zámek skutečně převzalo JZD Chýně Praha. V zámku má být hotel s kapacitou 60 lůžek. JZD vytvořilo pracovní skupinu, jejímiž členy se stali i někteří občané Rudolce. Tato skupina provedla v budově zámku asanační a přípravné práce na rekonstrukci. Pokračovat se má v příštím roce po dokončení projektu.

2.9 Vývoj po roce 1989

V pátek 17. listopadu 1989 (v den 50. výročí popravy devíti českých představitelů studentského hnutí a uzavření vysokých škol nacisty) se v Praze konala velká demonstrace vysokoškoláků, na jejímž pořádání se podíleli i příslušníci nezávislých aktivit. V průběhu demonstrace došlo k spontánním projevům odporu vůči utlačovatelskému režimu a policejní oddíly ji brutálně rozehnaly. Veřejným vypovězením boje komunistickému režimu se stala však až stávková akce studentů a divadel, která v pondělí 19. listopadu 1989 zahájila tzv. sametovou revoluci. Jako představitelé opozičního hnutí ještě 18. listopadu vystoupilo Občanské fórum, na Slovensku Verejnost proti násilí. Spojili se v nich aktivisté Charty 77, studenti, sympatizující intelektuálové a postupně i další občané. Za předsednictví komunistického ministra Mariána Čalfy byla 10. prosince 1989 zformována vláda národního porozumění. Byla složená z opozičních hnutí Občanské fórum a Verejnost' proti násilí, bezpartijních, příslušníků menších politických stran a z několika zástupců komunistické strany, která později přešla do opozice. Federální shromáždění zvolilo 29. prosince 1989 prezidentem Václava Havla.

Z řad občanů Českého Rudolce se také utvořilo Občanské fórum, které v prosinci po skončení veřejného plenárního zasedání MNV organizovalo první schůzku. Zůstala zde řasa občanů i poslanců. Byly připomenuty události minulých dnů s tím, že *„je třeba současnou politiku plně podporovat i v naší obci a uvádět řadu věcí do pořádku“*.¹²⁷ Jednání byli přítomni i předseda MNV Jaromír Bártů a tajemník Bohumil Bártů, kteří

¹²⁷ *Kronika Českého Rudolce II*, s. 339.

zodpověděli dotazy a reagovali na vznesené připomínky. Občanskému fóru byla pro jeho činnost propůjčena přísálí v Kulturním domě, místní rozhlas a vývěsní skříňka u obchodu. Do konce roku se uskutečnila ještě jedna schůzka Občanského fóra. Hlavními organizátory byli Lumír Mareček, Oldřich Buralt a Vladimír Semotán.

V tomto roce plném na významné události byla provedena renovace pamětní desky T. G. Masaryka (oprava zlatého písma), která byla v minulých letech odstraněna ze zdi ve vstupu do základní školy.

Do listopadu 1990 organizoval správu obce ještě Národní výbor. Ve třetím čtvrtletí roku začal NV, Občanské fórum i jednotlivé strany organizovat volby do zastupitelských orgánů. Byla sestavena kandidátka: nezávislý kandidát (1), sdružení nezávislých kandidátů (5), KSČ (9), Občanské fórum a Československá strana lidová (15). Konečně v obci proběhly svobodné demokratické volby (24. 11. 1990). Tyto volby byly definitivním potvrzením změny režimu, byly to první svobodné volby po 45 letech. Z třiceti kandidátů bylo podle počtu hlasů sestaveno obecní zastupitelstvo o počtu 15 zastupitelů, což bylo rozhodnuto ještě na staré radě NV. Největší počet hlasů získal pan Ludvík Štangl. Na veřejném zasedání v sále Kulturního domu byla provedena tajná volba starosty, zástupce starosty a dalších tří členů rady. Starostou byl zvolen Mgr. Lumír Mareček, zástupcem Bohumil Mach. Obecní zastupitelstvo zahájilo svou činnost v prosinci. Ve volbách do Federálního shromáždění a obou národních rad zvítězila obě hlavní hnutí, která získala v třísetčlenném Federálním shromáždění (rozděleném na Sněmovnu národů a Sněmovnu lidu) 170 křesel. I volby do České národní rady dopadly nejlépe pro Občanské fórum, které obdrželo 127 mandátů, za ním následovala komunistická strana s 32 mandáty, Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko s 22 mandáty a Křesťanská a demokratická unie – Čs. strana lidová s 19 mandáty.¹²⁸

Byly schváleny zásadní zákony upravující vytváření a posilování demokratické společnosti – o sdružování občanů, o právu shromažďovacím, petičním, o zrovnoprávnění všech forem vlastnictví, o akciových společnostech, o individuálním podnikání fyzických osob, o hospodářských stycích se zahraničím. Byl novelizován občanský i trestní zákoník.

I nadále v obci fungovala KSČ, avšak s novým programem. V průběhu roku někteří komunisté ukončili své členství.

Na počátku roku 1990 byla na základě pokynů Okresního národního výboru vyjadřována důvěra nebo nedůvěra stávajícím ředitelům všech školských zařízení.

¹²⁸ Čornej P., Pokorný J. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-026-1, s. 82.

V místní škole byla kolektivem zaměstnanců vyjádřena nedůvěra dosavadní ředitelce ing. Evě Levé. Bylo stanoveno, že do konce školního roku setrvá ve funkci a v červnu bude vypsáno výběrové řízení na nového ředitele. V mateřské škole také probíhalo vyjadřování důvěry či nedůvěry. Dosavadní ředitelce Pavle Budkové byla projevena důvěra, setrvala tedy ve funkci.

JZD Chýně přerušilo práce na budově zámku, stále nebyl hotov projekt.

10. října 1990 byl otevřen hraniční přechod Slavonice – Fratres, přechod přešlo několik tisíc lidí. Před letní turistickou sezonou byl po osmnácti letech otevřen hrad Landštejn.

V činnosti Obecního úřadu došlo hned na počátku roku 1991 k řadě změn. Zápis z jednání obecního zastupitelstva a veřejných plenárních zasedání jsou zveřejňována i žádosti o prodej nemovitostí a pozemků jsou zveřejněny pro případné vyjádření se k prodeji. Zastupitelstvo vypracovalo jednací řád, kterým byla dána jasná pravidla činnosti.

V rámci celookresní aktivity byly navázány partnerské vztahy se švýcarskou obcí Zäziwil v kantonu Bern. Ve dnech 25. 10 – 1. 11. 1991 se starosta Mgr. Lumír Mareček a ing. Jan Gajdůšek zúčastnili v rámci okresu zájezdu do Švýcarska.

V roce 1991 hodlalo JZD Chýně zámek prodat firmě KALISTO. Ale vzhledem k tomu, že objekt byl na JZD převeden bez finanční náhrady a pozemky přiděleny do trvalého užívání, nikoliv do vlastnictví, nemohlo JZD zámek prodat. Tuto záležitost řešil Okresní úřad Jindřichův Hradec, který zámek před převedením vlastnil.

Novým ředitelem Základní školy v Českém Rudolci se stal Mgr. Karel Pánek, ve škole učilo třináct učitelů.

V rámci mimosoudní rehabilitace požádali manželé Müllerovi o navrácení svého majetku, domu č. p. 34 (bývalé pekárny), který v červnu 1960 darovali darovací smlouvou státu. Obecní úřad žádost obdržel 3. listopadu 1991, ale zákonem byla stanovena lhůta do 30. října 1991, Obecní úřad tedy žádosti nevyhověl. Ale po projednání celého případu právním zástupcem a starostou obce došlo k tomu, že zastupitelstvo souhlasilo s navrácením. Ale podle zákona to nešlo učinit a dům zůstal v majetku obce.

Roku 1992 se také konaly volby. Rada Obecního úřadu stanovila dva volební okresy – Český Rudolec a Markvarec.

Ani do konce roku 1992 nebyly ujasněny vlastnické vztahy mezi Okresním úřadem v Jindřichově Hradci a bývalým JZD Chýně.

Pro lepší informovanost občanů bylo roku 1993 rozhodnuto, že obec začne vydávat měsíční periodikum. Předpokladem je redakční rada o pěti členech. V poslední dnech roku

se sešla rada v tomto složení: RNDr. Jaroslav Horák, Mgr. Bohumila Pánková, ing. Hana Semotánová, Jaroslav Bártů, Pavla Budková a Mgr. Lumír Mareček. V průběhu roku 1994 už Rudolecký zpravodaj vycházel.

Ve dnech 9. 7. - 12. 7. 1993 přijela do Českého Rudolce návštěva ze švýcarské obce Zäziwill.

Už v minulých letech začala v obci výstavba nové bytovky (5 bytů) za stávajícími dvěma. Do tohoto domu se po ukončení stavby nastěhovalo pět rodin volyňských Čechů z Malinovky (poblíž Černobyli). Předkové těchto Volyňských Čechů přišli do Malinovky kolem roku 1830. Obecní úřad nastěhování hodnotil jako nepřipravenou a nekonzultovanou akci. K domu nebyla vybudována přístupová cesta, byty nebyly připojeny na elektrickou rozvodnou síť a v obci ani v okolí nebyla pro přistěhovalé pracovní místa.

Během roku 1993 projednala rada Obecního úřadu novelu zákona o volbách do obecního zastupitelstva a doporučila stanovit počet členů zastupitelstva na 15 s tím, že bude zřízena tříčlenná rada. Odsouhlaseno bylo také nové místo obecního písaře, který převezme administrativu starosty.

1. prosince 1994 začalo nové volební období, ustavující zasedání se konalo 24. 11. 1994 ve školní tělocvičně. Zúčastnilo se ho 15 zvolených členů zastupitelstva a 22 občanů. Zasedání vedl Ludvík Štangel jako nejstarší člen zastupitelstva. Volba starosty probíhala tajně, Mgr. Lumír Mareček za ODS získal 8 hlasů, Mgr. František Thüringer za KSČM 6 hlasů a ing. Arnošt Douša za KDU 1 hlas. Starostou byl tedy zvolen Mgr. Lumír Mareček, místostarostou pan Bohumil Mach. Členy rady byli zvoleni nadpoloviční většinou Luděk Plucar, Ludvík Štangel a František Šulc. Ustanoveny byly tři komise: finanční, revizní a stavební.

Organizace požárníků vlastnila stříkačku tzv. koňku, ale ta byla uložena v obci Bednárec, která ji odmítala vrátit. V červnu 1994 byl vrácena a Československá požární ochrana se přejmenovala na Sbor dobrovolných hasičů.

Roku 1995 vstoupil Rudolec do Sdružení pohraničních obcí, zástupcem byl jmenován pan Bohumil Mach. V rámci partnerských vztahů se švýcarskou obcí Zäziwill navštívili tuto obec zástupci obce pan Ludvík Štangel a Stanislav Měrtl.

V tomto roce se uskutečnila vzpomínková slavnost k 50. výročí ukončení války. Akce se zúčastnili němečtí i rakouští občané, dopoledne si prohlídli obec, mateřskou i základní školu, zúčastnili se i soutěže dobrovolných hasičů. Po obědě se konala slavnostní mše v kostele sv. Jana Křtitele, pak se hosté přesunuli do kulturního domu, kde starosta

přednesl projev, ke slovu se přihlásili i rakouští občané. K této příležitosti byla zpracována publikace, kterou si účastníci mohli zakoupit.

Během roku 1995 byly pietně uloženy zbytky rozbitých či poválených náhrobků, které byly roztroušeny po hřbitově či za hřbitovní zdí. Bylo také rozhodnuto o provedení restaurátorských prací na soše sv. Jana Nepomuckého. A konečně byla podepsána dohoda mezi Pozemkovým fondem a obcí o převodu parcely č. 65, u zámku, v rámci restitučních náhrad do vlastnictví obce.

Obec obdržela od bývalého občana pana Franze Böhma finanční příspěvek e výši 15 000 Kč na restaurátorské práce na soše sv. Jana Nepomuckého. Socha stojí před domem č. p. 12, kde dárce pan Böhm bydlel. Podle pana Böhm bydlela jeho rodina v Rudolci a už jeho předkové tuto sochu opatrovali. Pan Böhm odešel v roce 1945 za odsunu Němců, v této době bydlel v Rakousku.

Obec dostala za úkol zajistit zámek proti vstupu osob z důvodu nebezpečí objektu samého. Provizorně byla tedy opravena střecha v hodnotě 166 000 Kč z vlastního rozpočtu obce.

Spolupráce rudolecké školy se školou v Zäziwillu pokračovala i v roce 1997, ve dnech 19. – 24. května odjela skupina žáků naší školy do Švýcarska. Ubytování byli v rodinách, což přineslo žákům možnost konverzace v německém nebo anglickém jazyce. Rudolecká škola začala v tomto roce spolupracovat i se školou rakouskou z Landschlagu.

Starosta obce Mgr. Lumír Mareček jednal s předsedou Okresního úřadu v Jindřichově Hradci o postupu, jak získat zámek do majetku obce. Obec obdržela od Okresního úřadu koncept nájemní smlouvy na pronájem zámku a v roce 1998 byla nájemní smlouva podepsána. Bylo nutné provést některé udržovací práce – nátěr provizorního zastřešení. O zámek projevila zájem firma Starkon z Nové Říše a paní Doležalová. V roce 1998 se v rudoleckém zámku natáčel dokonce film „Poslední večere podle Leonarda“.

Novým starostou obce se po volbách v roce 1998 stal pan František Šipl, v této době v důchodu, dříve generální ředitel a. s. Český Rudolec. Zástupcem starosty byl zvolen pan Bohumil Mach. Do Obecní rady byli zvoleni Ludvík Štangl, Mgr. Lumír Mareček a Vilém Tesař.

Ke konci roku byly všem občanům zaslány anketní lístky s dotazy k životu v obci, školství, kultuře.

V roce 1999 se dále jednalo o budově zámku. Obecní rada doporučila provést kompenzaci nájmu z pronájem zámku formou nákupu čerpadla na odsávání spodní vody a dále provedení opravy střechy věže a schodů. Starosta obce pan Šipl se snažil setkat

s místopředsedou vlády Špidlou a projednat s ním, jako s bývalým občanem Jindřichova Hradce převedení zámku do majetku obce. Obec také požadovala od Okresního úřadu dotaci na regeneraci zámeckého parku, především na ošetření stromů. Po prvním zamítnutí ji nakonec získala a práce mohly být provedeny.

K 30. dubnu 2000 podal stávající starosta pan František Šipl abdikaci na místo starosty ze zdravotních důvodů. Zastupujícím starostou byl do voleb pověřen místostarosta pan Bohumil Mach. Následně proběhla 8. června volby starosty a zvolen byl pan Bohumil Mach. Zástupcem starosty se stal pan Antonín Doležal.

V roce 2000 konečně padlo rozhodnutí v případě restituce tzv. Müllerova domu. Vrchní soud v Praze vydal rozsudek, ve kterém celou záležitost zdůvodňuje: V 50. letech byla v Českém Rudolci atmosféra nátlaku na soukromě hospodařící rolníky, aby majetek předali státu. V této době došlo k postihu pana Karla Müllera v souvislosti s jeho živností – pekárnou. Obec vyvíjela takový nátlak, že to omezilo svobodné rozhodování, a tak manželé Müllerovi učinili takový právní úkon, který by za jiných okolností nikdy neučinili. S likvidací živnosti ztratili možnost obživy a byli nuceni hledat si práci mimo své bydliště. V této souvislosti došlo k tomu, že nemohli spravovat svůj nemovitý majetek a museli přistoupit k jeho darování státu. Odvolací soud v Praze zároveň rozhodl, aby kronika Rudolce byla doplněna o nový záznam, *„že pan Miller se v 50. letech nedopouštěl šizení zákazníků a nešikanoval své okolí, což bylo prokázáno svědeckými výpověďmi osob v té době žijících v jeho okolí.“*¹²⁹

Obecní zastupitelstvo na svém zasedání informovalo o tom, že vláda České republiky dne 6. ledna 2000 rozhodla o převedení zámku do vlastnictví obce za podmínky, kterou bylo zaplacení odhadní ceny 2,5 milionu Kč. Převod zámku ale neřeší pozemky pod zámkem, to je v kompetenci Ministerstva financí. Obecní úřad rozhodl v tomto roce i o rekonstrukci vodní pily v Peníkově. Ustavující schůzkou dne 15. února 2000 bylo založeno občanské sdružení Zkrášlovací spolek Rudolecko. Ještě v tomto roce spolek opravil křížek u silnice do Liděřovic, kamennou desku z druhé poloviny 19. století na Vysokém kameni u Rožnova, upravil studánku u Hladového rybníka v Matějovci a obnovil kamenný křížek u křížovatky Peníkov – Stoječín.

V roce 2001 vstoupil Český Rudolec do sdružení Česká Kanada.

V rámci příprav na prodej zámku proběhlo předání objektů v sousedství zámku od firmy AGROS Slavonice s. r. o. V obecním zastupitelstvu byla pak ustavena komise na

¹²⁹ *Kronika Českého Rudolce II*, s. 627.

vypracování konceptu prodeje a na přípravu smlouvy. Byla otevřena jednání s realitními kanceláři s tím, že obec bude mít v prodeji konečné slovo. Nakonec byla ze třech nabídek vybrána realitní kancelář RAKO.

V Kulturním domě byla dne 6. října instalována výstava fotografií „Zapomenutý všední den“. Byly zde umístěny fotografie jednak z Českého Rudolce, ale i z jeho okolí.

22. září 2001 se v Rudolci konala slavnost posvěcení zvonů. Zvony posvětil generální vikář brněnské diecéze monsignore Jiří Mikulášek. Slavnosti se zúčastnili zástupci partnerské obce Zäziwill, pan Franz Böhm s rodinou, starostové okolních obcí, někteří duchovní, kteří dříve působili na rudolecké faře, a lidé z Českého Rudolce i z okolí.

Ve volbách 2002 kandidovaly v Rudolci tyto strany: Komunistická strana Čech a Moravy (5 kandidátů), Sdružení nezávislých kandidátů Rudolecka (15), Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová (15), Sdružení nezávislých kandidátů – Rudolecko (15) Občanská demokratická strana (11). Volební účast činila 60,48%.

Tabulka 5: Výsledky voleb do Obecního zastupitelstva v Českém Rudolci¹³⁰:

Komunistická strana Čech a Moravy	23,63%
Sdružení nezávislých kandidátů Rudolecka	25,25%
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	18,93%
Sdružení nezávislých kandidátů – Rudolecko	17,29%
Občanská demokratická strana	14,90%

Novým starostou obce byl Mgr. Thüringer, místostarostou pan Antonín Doležal, členy Rady ing. Luboš Bártů, Jiří Kameník a Jiří Pecha. 5. prosince 2002 ustanovil starosta obce komisi pro volbu funkce tajemníka Obecního úřadu, vybrán byl pan Jaroslav Dvořák. Tak zaniká dosavadní funkce správce věcí veřejných.

¹³⁰ *Kronika Českého Rudolce II*, s. 670.

3 Významné osobnosti

3.1 Gregor Razumovský

Grigorij Kirillovič Razumovskij se narodil roku 1759 v Sankt Pětěrburgu. Pocházel z ruského šlechtického rodu.¹³¹ Jeho otec Kiril Grigorjevič byl prezidentem akademie věd a hejtmanem Ukrajiny. V mládí cestoval po Evropě a stýkal se s učiteli. Na čas se usadil ve Švýcarsku, kde se věnoval přírodovědnému bádání. Po návratu do Ruska byl roku 1790 zvolen čestným členem akademie věd. Pod vlivem otce byl jmenován brigádním generálem, v ruské armádě však za napoleonských válek nesloužil a věnoval se vědě. Roku 1805 se přestěhoval do habsburské monarchie a koupil si dům v Badenu u Vídně, kde jej císař František I. přijal do poddanství a zároveň mu potvrdil hraběcí titul. Stal se zakladatelem větve Razumovských v Rakousku. Jeho bratři dosáhli významného postavení na carském dvoře a v diplomatické službě. Byl známý jako zájemce o přírodní vědy a zejména o geologii. Zkoumal Vídeňskou pánev a jižní Moravu. Stal se členem řady vědeckých společností a některé jeho práce vyšly tiskem.

Roku 1810 zakoupil za 750 000 zlatých panství Český Rudolec se statkem Bolíkov od hraběte Ferdinanda Colloredo-Mansfelda, roku 1813 jej postoupil manželce Marii Terezii, rozené svobodné paní Schenk – Kastelové, přičemž si ponechal výnos a administraci. Roku 1810 spolu s podplukovníkem Vincencem Zessnerem ze Spitzberga založil na bolíkovském potoce v lese mezi Bolíkovem a Českým Rudolcem pro lepší zpeněžení zásob dřeva v lesích železárny Wölkingsthal. Vysoká pec byla zapálena roku 1814. Roku 1816 byly železárny pronajaty a roku 1818 postoupil svůj podíl na nich Zessnerovi. Ten prodal ještě téhož roku železárny svobodnému pánu Antonínu Hochbergovi.

Po jeho smrti (3. 6. 1837) se stal majitelem panství jeho mladší syn hrabě Leo Razumovský.

¹³¹ Kol. autorů. *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě*. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2000, s. 125.

3.2 Michael Angelo Picchioni

Rytíř Angelo Picchioni se narodil 15. listopadu 1817 v Borgo Santo Pietro (Itálie). Roku 1834 absolvoval gymnázium v Basileji a vstoupil do ženíjní akademie ve Vídni, od roku 1838 sloužil v ženijním štábu, který opustil jako major ženijního sboru roku 1857.¹³²

V roce 1856 zakoupil od hraběte Lea Razumovského velkostatek Český Rudolec se statkem Bolíkov. Po požáru rudoleckého zámku (1860) nechal zámek opravit a přestavět podle svého návrhu v tehdy moderním novogotickém slohu. V Českém Rudolci zřídil školní nadaci ve výši 3000 zlatých, za které byly podělovány děti z Rudolce, Matějovce a Stoječína.

V letech 1870 až 1882 byl členem okresní komise pro úpravu pozemkové daně v Dačicích, působil také jako daňový expert v Brně a nakonec se stal členem ústřední daňové komise ve Vídni. Měl zásluhy na tom, že Morava nebyla touto daní nepřiměřeně přetěžována. V letech 1871 až 1883 byl poslancem Moravského zemského sněmu za německou liberální stranu a byl také činný v hospodářské a kulturní oblasti. Byl členem Moravskoslezské společnosti pro povznesení orby v Brně a dalších spolků, podílel se na založení Živnostenského muzea v Brně. Za jeho záslužnou činnost mu udělil císař roku 1874 řád Železné koruny III. třídy a v důsledku toho byl povýšen mezi rakouskou šlechtu.

Zemřel 6. 2. 1891 v Ljublaně (Slovinsko).

3.3 Jan Kounický

RNDr. Jan Kounický CSc., fyzik a horolezec, se narodil 25. 12. 1939 v Českém Rudolci. Dětství a mládí prožil s rodiči a sourozenci v Dačicích, kde v roce 1957 maturoval na tehdejší jedenáctileté střední škole. V letech 1957 - 1962 studoval na Přírodovědecké fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně, roku 1962 získal vysokoškolskou kvalifikaci promováného fyzika a dále se věnoval tomuto oboru.¹³³

V roce 1966 konal praxi v Ústavu nauky o kovech a fyziky kovů v Moskvě. V roce 1971 získal ve vědním oboru experimentální fyziky doktorát přírodních věd. Působil jako

¹³² Kol. autorů. *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě*, s. 119.

¹³³ Kol. autorů. *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě*, s. 79.

vědecký pracovník v Ústavu fyzikální metalurgie ČSAV v Brně. Brzy se stal uznávaným odborníkem v oboru. Většina jeho vědeckých prací byla publikována v předních zahraničních časopisech. Hlavní výsledky vlastní vědecké práce shrnul v kandidátské disertační práci, na základě její obhajoby získal v roce 1973 titul kandidáta technických věd.

K jeho zájmům patřil od mládí sport a později především horolezectví. Stal se členem špičkového družstva československých horolezců, členem československé expedice do Himalájí v roce 1973. Naše III. himálajská expedice pod vedením Ivana Gálfyho podnikla výstup na pátou nejvyšší horu světa – Makalu (Nepál). Na této expedici zahynul na jihozápadním piliří hory Makalu ve výšce 7800 metrů 26. 5. 1973 ve věku 34 let Jan Kounický. Pamětní deska na symbolickém tatranském hřbitově připomíná Kounického jako jednu z obětí našeho vysokohorského horolezectví.

4 Židé

Dějiny židovského osídlení zde začínají lety 1670 - 1671, kdy byli Židé vyhnáni z Vídně a z Dolních Rakous¹³⁴. Táhli do Uher a do Čech, především ale na Moravu. I v tomto kraji se objevuje velké množství migrujících Židů, kteří se ale nemohli usazovat ve městech. Vznikají tak silná vesnická centra (Písečné, Markvarec, Bolíkov, Olšany, Staré Hobzí)¹³⁵. Proces zrovnoprávnění v letech 1848 - 1867 přinesl židovskému obyvatelstvu mimo jiné volnost pohybu a možnost usazovat se ve větších centrech. Právě tehdy dochází k oslabování vesnických center, židovské rodiny se z vesnic stěhují do měst. Vznikají tak silné židovské komunity ve městech (Dačice, Slavonice), kde se židovští obyvatelé zapojují do hospodářského života regionu a mnohdy se stávají i nositeli tohoto vývoje. Nemůžeme zapomenout ani na fenomén „odprůmyslnění“ jihozápadní Moravy. Tento proces znamenal pro tento region do 60. a 70. let 19. století ztrátu průmyslových podniků v důsledku průmyslové revoluce, která preferovala jiné oblasti s vhodnějšími dopravními podmínkami. Proto jihozápadní Morava průmyslově upadá. Dochází k zániku textilní továrny ve Starém Hobzí, rafinerie cukru v Dačicích, železáren v Bolíkově i továrny na jemná sukna v Telči. Teprve poslední čtvrtina 19. století přinesla nový rozvoj malých průmyslových podniků, především ve Slavonicích, díky spojení s Vídní. Zde hrála roli poměrně levná pracovní síla regionu.

Rovnoprávnost přinášela nejen možnosti, ale také asimilaci, která postupně zeslabuje toto etnikum a jeho historická jedinečnost se tak začíná postupně vytrácet. Se vznikem Československé republiky v roce 1918 dochází k nové, ale méně výrazné, migrační vlně do velkých měst (Praha, Brno, Vídeň). To znamená další oslabení místních židovských komunit. Definitivní konec pro toto etnikum přichází s nástupem nacistického režimu. Ten zasahuje území jihozápadní Moravy ve dvou etapách. Tento kraj byl pohraničním územím, dochází tedy v roce 1938 k obsazení celého soudního okresu Slavonice. Rok 1939 a další události, které vyvrcholily transporty roku 1942, pak znamenají praktickou likvidaci židovského etnika na jihozápadní Moravě. Poválečný převod majetku Židů do vlastnictví státu uzavřel jejich přítomnost dokonale.

¹³⁴ Komlosyová, A., Bůžek, V., Svátek, F. *Kultury na hranici*. Waidhofen an der Thaya: Waldviertel-Akademie, 1995. ISBN 3-900478-95-3, s. 181.

¹³⁵ Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. s.11.

Tabulka 6: Vývoj židovského obyvatelstva 1848 - 1930¹³⁶:

	Dolní Bolíkov	Markvarec	Písečné	Dačice	Slavonice
1848	160	179	333	-	27
1857	135	212	334	-	23
1869	30	212	122	-	63
1880	7	212	106	61	75
1900	8	33	64	62	77
1921	5	7	23	14	58
1930	3	7	14	37	49

4.1 Markvarec

Jedním z významných židovských středisek byl Markvarec. Až do roku 1869 bylo do počtu zdejších Židů zahrnováni i Židé z blízkých Olšan. V Markvarci se Židé objevují o něco později než v Bolíkově, jejich příchod můžeme přibližně datovat na přelom 17. a 18. století. V roce 1726 bylo v Markvarci (a Olšanech) zaznamenáno celkem 99 Židů. V Markvarci obývali 11 domů. Synagoga tu vzniká v roce 1784, hřbitov v roce 1794, ten je umístěn v lese za vesnicí. Nejstarší náhrobky jsou z roku 1804, jeden patří Mošemu, druhý Jicchaku Jisacharovi, synovi Šimona levity.¹³⁷ Při dalším sčítání je zde v roce 1763 celkem 56 židovských obyvatel – 41 Markvarec, 15 Olšany.

Pak ale počet obyvatel Markvarce výrazně poklesl, z roku 1850 máme číslo 428, o sto let později už jen 182 usedlíků¹³⁸. Zvýšení přineslo až osidlování pohraničí. To však přineslo změny i v sociální struktuře obyvatelstva. Největší vliv tu měl odchod Židů do větších center, kteří představovali německou menšinu. Na počátku 20. století je už totiž Markvarec čistě českou obcí s katolickou většinou. Byla tu také silná komunita evangelíků.

Podobně jako v Bolíkově dochází v padesátých letech 19. století k přechodnému navýšení počtu židovských obyvatel. V roce 1840 je zde 173 Židů, v roce 1857 pak 212. Pak ale následuje logický úpadek. V roce 1869 je zde ještě 83 Židů.¹³⁹ Ale pak se

¹³⁶ Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. s.11.

¹³⁷ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*. 1. vyd. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2002. s. 23.

¹³⁸ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*, s. 41.

¹³⁹ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*, s. 42.

Markvarec neubráníl procesu postupného úpadku. A tak je v Markvarci v roce 1880 pouze 30 židovských osídlenců. Nejvíce židovských rodin se přestěhovalo do Dačic.

První významnou rodinou byla rodina Freundova. David Freund si otevřel koloniál na Havlíčkově náměstí. Jeho syn Alfréd si pak v roce 1922 zařídil skladiště kůží a podnikal jako menší obchodník. Další rodinou byla početná rodina Stukartova, která mezi dačickými Židy brzy zaujala vůdčí postavení. Max Stukart koupil budovy a zařízení bývalého dačického cukrovaru. Část budov využil pro hostinské účely, v části zřídil jeho syn Wilhelm tkalcovství bavlněného zboží, které zaměstnávalo po okolních obcích osmdesát tkalců. K budovám bylo přistavěno ještě jedno patro, ve kterém byl zřízen kulturní sál pro pořádání koncertů, přednášek a různých společenských akcí. Také bratr Maxe Stukarta Emanuel byl úspěšným obchodníkem. V roce 1902 si otevřel továrnu na výrobu sodové vody. Mezi významnější rodiny patřila i rodina Schulzova. Firma „Heřman Schulz a syn“ provozovala sklad a velkoobchod s uhlím na Palackého náměstí. Poslední rodinou pocházející z Markvarce byla rodina Jelínkova. Její členové se zabývali sběrem a prodejem kůží.¹⁴⁰

Zrušení židovské obce v Markvarci přichází o dva roky dříve než v Bolíkově, a to v roce 1888. Stejně jako v Bolíkově patřili pak zdejší Židé pod náboženskou obec v Písečném. Místní synagoga byla v roce 1916 prodána rolníkovi Karlu Hofbauerovi, který ji pak proměnil v cementárnu. Budova navíc ve dvacátých letech dvakrát vyhořela, proto se nám její podoba nezachovala.

Poslední židovská rodina v Markvarci byla rodina Schulzova, vlastnili zde lihovar. Roku 1927 se však rozhodli odejít a Zikmund Schulz lihovar prodal několika rolníkům z Rudolce a z Markvarce, kteří vytvořili lihovarnické družstvo. Odchodem této rodiny tak končí přítomnost židovského etnika v Markvarci.

Přesto byl ještě ve třicátých letech 20. století užíván místní hřbitov. Byli zde pohřbíváni Židé z Dačic a z blízkých vesnic. Poslední pohřeb se uskutečnil ještě v roce 1939¹⁴¹.

¹⁴⁰ Stehlík, M. Historie židovské komunity v Dačicích (1585/1848/1942). In: *Dačický vlastivědný sborník*. Dačice: Spolek přátel muzea v Dačicích, 2001, s. 3 – 14.

¹⁴¹ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*, s. 42.

Obrázek 4: Židovský hřbitov v Markvarci¹⁴²

Dlouholetá historie přítomnosti Židů v Markvarci tak skončila přirozeným způsobem, odchodem za lepšími podmínkami.

4.2 Dolní Bolíkov

V Dolním Bolíkově (dříve pouze Bolíkov) se první Židé objevují už v roce 1670. Základ místní komunity tvořili Židé z Vídně. Kontakty na hlavní město neztratili zdejší Židé ani v pozdějších letech. Po procesu zrovnoprávnění zamířila proto většina židovských obyvatel Bolíkova právě do Vídně.

Brzy po příchodu se v Bolíkově vytvořila náboženská obec. Na počátku 18. století vzniká také hřbitov, který je umístěn za vesnicí na kraji lesa. Nejstarší náhrobek je z roku 1701 a patří Aronovi, synu Jakoba Austerlitze¹⁴³. Byla postavena také synagoga. V Bolíkově se vytvořila kompaktní židovská komunita a dá se hovořit i o židovské čtvrti ve smyslu soustředění domů s židovskými obyvateli.

První písemná známka o bolíkovských Židech je z roku 1725, tehdy došlo k nabídce prodeje statku Bolíkov telčskému hraběti Lichtejnštejnovi-Kastelkornovi a byl proto vyhotoven inventář statku. Je v něm uvedena i palírna a koželužna pronajatá Židům a činže ze sedmi židovských domů i poplatků za ochranu.

V roce 1763 je v Bolíkově uvedeno 14 židovských rodin se 68 osobami¹⁴⁴.

¹⁴² Archiv autora.

¹⁴³ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*, s. 21.

¹⁴⁴ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*, s. 21.

Z dalších zpráv o bolíkovské židovské obci do roku 1848 je zajímavá ta o velkém požáru v roce 1822. Shořelo 17 křesťanských a 23 židovských domů. Poté následovala poměrně rychlá obnova, v roce 1834 stojí 26 židovských domů. Počet židovských obyvatel se v těchto letech pohybuje okolo 160 (1830 – 169, 1842 – 165)¹⁴⁵.

Dějiny Bolíkova od roku 1848 do poloviny 20. století se nevyznačují výraznými změnami ve struktuře obce. Ale můžeme zaznamenat pokles celkového počtu obyvatel. Celkový počet obyvatel se pohyboval okolo 250 obyvatel. Pokles byl způsoben především odchodem Židů. Bolíkov byl po jejich odchodu německou vsí se silnou českou menšinou, převažovali zde katolíci. Z politického hlediska zde měli nejsilnější postavení němečtí agráři, od roku 1924 tu měli i vlastní organizaci.

Společenské změny židovského etnika v Dolním Bolíkově po roce 1848 odráží osudy místních významných židovských rodáků. Prvním z nich byl továrník Friedrich Pollak (1831 – 1914), který odešel do Vídně a začal tam podnikat. Pocházel z rodiny obchodníka se sukrem a i dále se tomuto oboru věnoval. Postupně vlastnil továrny se sukrem ve Vídni, Fulneku a Ústí nad Orlicí. O jeho vážnosti svědčí, že byl jmenován čestným občanem města Fulneku. Cestu k úspěchu mu otevřel právě proces zrovnoprávnění.

Druhým rodákem je novinář Heinrich Mayer (1835 – 1905), který působil také ve Vídni. Spolupodílel se na založení a fungování známého liberálního periodika Neues Wiener Tagblatt. Heinrich Mayer byl pohřben na bolíkovském hřbitově.

Po zrovnoprávnění hledá většina zdejších Židů lepší podmínky v nejbližších centrech – ve Slavonicích a Dačicích. O časovém určení tohoto vystěhovaleckého procesu nás zpravují demografické údaje, tj. sčítání lidu. V roce 1857 je v Dolním Bolíkově 135 Židů. V 50. letech dochází k přechodnému soustředění židovských obyvatel ve vesnických centrech, zaznamenáváme tedy největší počet Židů. V roce 1869 je v Bolíkově jen 35 Židů. Během dvanácti let tak klesl počet židovských obyvatel na jednu čtvrtinu původního stavu.

¹⁴⁵ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicu*, s. 22.

Obrázek 5: Židovský hřbitov v Dolním Bolíkově¹⁴⁶

Toto oslabení mělo vliv na život náboženské obce, fungování synagogy, židovské školy atd. V roce 1891 je tu zrušena samostatná židovská náboženská obec a zbylí bolíkovští Židé jsou přiřazeni pod obec v Písečném. Synagoga byla 16. ledna 1898 prodána zdejšímu rolníkovi Janu Novákovi a o rok později zbořena. Na přelomu 19. a 20. století zaniká také židovská škola.

V období Československa v Bolíkově zůstává jediná židovská rodina Wottitzkých, která provozuje koloniál. Ale i tato rodina Bolíkov v roce 1938 opouští. Dolní Bolíkov se totiž po mnichovském diktátu dostal pod německou zprávu a po zabrání obce byli Židé vystaveni okamžité perzekuci. Ilegálně se jim podařilo v listopadu 1938 přejít na území Druhé republiky, do blízké Třeště k příbuzným. Ale tento azyl byl pouze přechodný. Po obsazení zbytku ČSR byli v květnu 1942 zařazeni do terezínského transportu a odvečeni do Lublinu, kde zahynuli. Jen nejstarší syn Emil Wottitzky se zachránil ještě v roce 1939 útekem do Jugoslávie, kde přežil válku. Ale ani on se po roce 1945 do Bolíkova nevrátil, židovské etnikum tu tak definitivně zaniká.

Jediná bolíkovská, pak slavonická židovská rodina přežila holocaust, neboť se jí podařilo v roce 1938 uprchnout. Rodina Hirschcronů žila v Dolním Bolíkově, v Písečném a poté i ve Slavonicích. Zabývali se obchodem a vlastnili i lihovary. Nejstarším známým členem této rodiny byl Hirschl, který se narodil kolem roku 1720. Předci rodiny Hirschcronů pocházeli z Vídně, odtud odešli v roce 1670 na území jihozápadní Moravy. Po nástupu nacismu odchází část rodiny přes Británii do Ameriky. Celá rodina se tedy nezachránila, svědčí o tom i jejich jména v seznamech terezínských vězňů. Všichni zemřeli při transportech smrti. Ti, kteří odešli, našli své místo po celém světě. Můžeme je nalézt

¹⁴⁶ Archiv autora.

v USA (San Francisco, Portland, Phoenix), ve Velké Británii (Londýn, Edgeware),
v Izraeli (Tel Aviv) a ve Vídni.¹⁴⁷

¹⁴⁷ Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*, s. 78.

5 Památky v Českém Rudolci

5.1 Kostel

Farní kostel sv. Jana Křtitele pochází ve své dnešní podobě z doby pozdní gotiky. Kostel má cibulovitou věž se stylovou šindelovou střechou. Tento pozdně gotický kostel nechal postavit Václav z Maříže, purkrabí v Telči, kolem roku 1480. Vzorem pro stavbu mu byl pravděpodobně kostel sv. Jakuba v Telči.

Kostel je dvoulodní s pětibokým presbytářem a polygonální sakristií na severní straně. Loď je zaklenuta třemi dvojicemi křížové klenby opírající se o dva středové pilíře, v její západní části se nachází panská tribuna přístupná rohovým vřetenovitým schodištěm. Presbytář s vnějšími opěráky má hvězdicovou žebrovou klenbu, v jižní straně obsahuje dvojdílné gotické sedile s trojlistými kružbami.

V roce 1856 byla ke kostelu přistavěna jižní čtvercová předsíň. V podlaze kostela je zapuštěno mnoho gotických a renesančních náhrobních desek.

Vzácná je kamenná křtitelnice menších rozměrů s poznamenaným letopočtem 1484, která byla nalezena při opravě kostela pod dlažbou, kam byla asi v době náboženské nesnášenlivosti zahrabána.

Obrázek 6: Kostel sv. Jana Křtitele v Českém Rudolci (1926)¹⁴⁸

Velký zájem budilo tajemné větrací okénko ve východní stěně polygonální sakristie (o rozměru cca 20 cm x 20 cm), které vede do neznámého podzemního prostoru kostela. Sice se spekulovalo, že do kostnice, ale tyto informace nebyly podepřeny žádným

¹⁴⁸<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/crudolec.html> [2. 4. 2009]

historickým záznamem. Tento prostor byl podrobně prozkoumán a zdokumentován v rámci projektu "Hrobky info". Po průniku naší kamery větracím okénkem jsme zjistili, že pod celou sakristií se nachází rozsáhlý podzemní prostor zaklenutý valenou klenbou. V jižní a západní stěně jsou patrné vstupy do této podzemní místnosti. Po důkladném zaměření se ukázalo, že vstup objevený v jižní stěně odpovídá místu, kde je vedle hlavního oltáře do podlahy zapuštěn náhrobní kámen Václava Hodického z Hodic - datovaný letopočtem 1599. Druhý vstup (v západní stěně) je do místnosti proražen dodatečně. V interiéru jsou dobře patrné části rozpadlých dřevěných rakví a velké množství kosterních zbytků (především lebky a dlouhé kosti). Na základě výsledků průzkumu je zřejmé, že se podařilo prozkoumat a zdokumentovat původní hrobku Václava Hodického z Hodic a jeho dvou manželek (datovanou 1599), která byla v pozdějších letech upravena a používána jako kostnice.¹⁴⁹

Obrázek 7: Kostnice¹⁵⁰

5.1.1 Oltáře

V kostele býval křídlový oltář sv. Václava z 15. století, pořídil ho Václav z Maříže. Oltář byl roku 1824 prodán. V roce 1672 při lánních vizitacích jsou zde uváděny tři oltáře: sv. Jana Křtitele, Panny Marie, Spasitele.¹⁵¹

Roku 1774 pořídil nové oltáře (řezbářské dílo) majitel panství F. A. Hartl. Poboční oltáře jsou dnes zasvěceny Panně Marii Lurdské a sv. Janu Nepomukovi. Roku 1897 byly opatřeny sochami z Grödenu a Paříže za podpory rytíře Picchioniho.¹⁵²

¹⁴⁹ http://www.archeologicke.misto.cz/vyzkumy/hrobky_rudolec.htm [10. 2. 2009]

¹⁵⁰ http://www.archeologicke.misto.cz/vyzkumy/hrobky_rudolec.htm [10. 2. 2009]

¹⁵¹ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 65.

¹⁵² Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 65.

5.1.2 Zvony

Tři zvony byly přelity v době kolem roku 1820, ale v roce 1916 zrekvírovány, až na umíráček a zvonek sanktusový.¹⁵³

Díky přispění partnerské švýcarské obce Zäziwill, bývalého rudoleckého občana pana Franze Böhma a finančního přispění občanů se v roce 2001 vrátilo do Českého Rudolce zvonění. Na zvony mohl přispět každý, kdo si zakoupil malý zvoneček za 350 Kč, na němž bylo napsáno: Sv. Jan Křtitele, Č. Rudolec 2001, portrét sv. Jana Křtitele a Panny Marie a znak zvonařské dílny. Nové zvony byly objednány ve zvonařské dílně paní Důtrichové v Brodku u Přerova.

Slavnost svěcení zvonů se konala 22. září 2001. Zvony posvětil generální vikář brněnské diecéze monsignore Jiří Mikulášek. Slavnosti se zúčastnili zástupci partnerské obce Zäziwill, pan Franz Böhm s rodinou, starosta města Dačic ing. Jan Jelínek, někteří duchovní, kteří dříve působili na rudolecké faře, přednosta okresního úřadu doc. ing. Zdeněk Žemlička, krajský radní dr. Nováček, někteří starostové okolních obcí a samozřejmě zástupci Českého Rudolce a jeho občané. Po vysvěcení byly zvony vyzvednuty a zavěšeny do věže kostela. Přesně ve 12:00 po 60 letech zazněly v Rudolci zvony.

Starý zvon sv. Václava s nejvyšším tónem b² o hmotnosti 52 kg byl restaurován.

Nový zvon Panny Marie souvisí s největším zvonem sv. Jana Křtitele. Reliéf znázorňuje setkání Panny Marie s její příbuznou Alžbětou. Text je vybrán z Lukášova evangelia: „*Blahoslavená, která jsi uvěřila, co ti bylo řečeno od Pána.*“ U značky dílny je text věnování: „*Český Rudolec 2001. Dar rudoleckého rodáka Franze Böhma, farníků a občanů.* Zvon váží 120 kg a je laděn do tónu f².

Nový zvon sv. Jana Křtitele má při svém horní okraji také text citovaný z Lukášova evangelia: „*Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Pánu.*“ Na jedné straně je reliéf sv. Jan Křtitele s Ježíšem Kristem, vyobrazení Křtu Páně. Na protilehlé straně je značka zvonařské dílny a věnování: „*Český Rudolec 2001. Dar družební obce Zäziwill, Schweiz.*“ Zvon váží 220 kg a je laděn nejnižším tónem d².

¹⁵³ Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*, s. 65.

5.1.3 Náhrobky

V kostele je řada náhrobků, protože byl pohřebním místem majitelů panství. Jsou zde tři náhrobky rodu Václava z Maříže, náhrobek Václava Hodického z Hodic a náhrobek Jana Hodějovského z Hodějova.

Pod kůrem leží šest náhrobků, ale několik jich leží pod lavicemi a není k nim přístup. Hned u vchodu na kůr jsou dva kameny (100 cm vysoké a 60 cm široké) s nečitelnými nápisy a málo znatelnými znaky. Na prvním z nich je erb Hodických z Hodic, ale můžeme přečíst jen: Anno Domini 1578. Na druhém je znatelný jen začátek nápisu: Anno Domini...

Z čtřech náhrobků ležících pod lavicemi a těžko přístupných patří jeden (235 cm vysoký, 124 cm široký) vladycké rodině Drhů z Dolan. Z nápisu po okraji kamenné desky lze číst jen : Jan Drha z Dolan.

Pod třetí lavicí od zadu leží v zemi kámen se znakem Hodějovských.

V lodi na evangelijní straně jsou ve stěně zasazeny dva náhrobky menších rozměrů. Podle znatelných znaků patří členům rodiny Hodických z Hodic. Pod oltářními stupni bývaly dva náhrobky, z nichž první je jedním za tři kamenů ležících mezi prvním a druhým pilířem, s nápisem:

CRIPTA PRAENOBILIS DOMINI GERGII PROSCHINGER 1764 BOHEMO RVRO-
LEGESIS ACTVALIS ET OPTIME MERITI DIRECTORIS, QVAM (VIVENS DLE
CERR.)IN SVAM ET SVORVM SEPVLTVRAM REXIT. QVIBVS HAEG LEGENDO,
SEMPERBENE PRECARE.

Druhý náhrobek (před prvním pilířem):

Charissima praeobilis ac generosi Domini Josef Sattler, Capitanei
filia, Maria Theresia Bonaventura, Bona ventura in hoc pessimo saeculo
non expectans, 12. Julii 1737 mortua, in festo s. Bonaventurae hic
sepeliebatur. Si (ad bona ventura, Cerr.) Bonaventura ad pacem post
mortem festinas, bona ventura in pace quiescere sinas.

Oba leželi v kostelní dlažbě, první v presbytáři, druhý uprostřed lodi.

Uprostřed lodi byly uloženy tři úplně vyšlapané kameny, pod nimiž odpočívají zdejší faráři rození ze Šumperku: Jiří Ondřej František Xaver Maierhofer (zemřel roku 1753), Josef Sandtmann (zemřel roku 1769) a Jan Sandtmann (zemřel roku 1782).

Pod lavicemi na levé straně vyčnívá kámen, který stával na hrobě matky faráře Jiřího Ondřeje Fr. Maierhofea.

Na venkovní zdi postranní chrámové předsíně je zazděný kámen s německým nápisem:

Julia Weber
geb. den V. Jäner
ao 1746
Gest.22. Nov.
ao 1800. Herr gib ihr die
ewige Ruh.
Amen

Obrázek 8: Náhrobek Jana Hodějovského z Hodějova¹⁵⁴

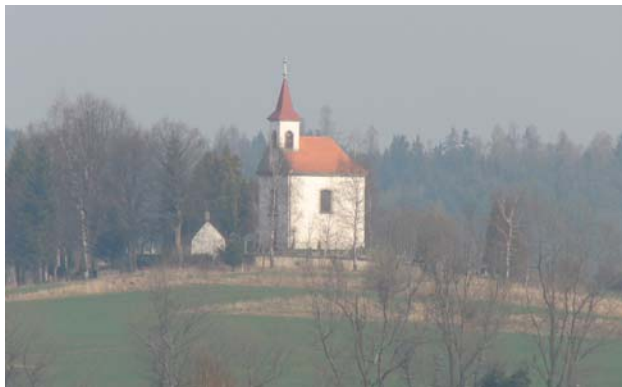
5.2 Hřbitov

Dnešní hřbitov byl založen roku 1833, kde již roku 1761 majitel statku rytíř Hartenberk zbudoval kapli sv. Kříže. Nad vchodem kaple je nápis: *DOMVS SALVATORIS CONSECRATA = 1761.*

Starý hřbitov býval kolem kostela a v dobách náboženské nesnášenlivosti se pochovávalo na Mitterliesu a Sägteichu.

¹⁵⁴ Tiray, J. *Vlastivěda moravská. II Místopis. Slavonický okres*, s. 211.

Pahorek, na němž stojí, byl nazván Kalvárií, protože tu byly postaveny kapličky křížové cesty. Vše bylo zrušeno v 80. letech 18. století, jak se dělo i jinde. Teprve roku 1833 byla kaple obnovena a roku 1908 opravena. Na hlavním oltáři je kříž s Kristem.

Obrázek 9: Kaple sv. Kříže¹⁵⁵

5.3 Zámek

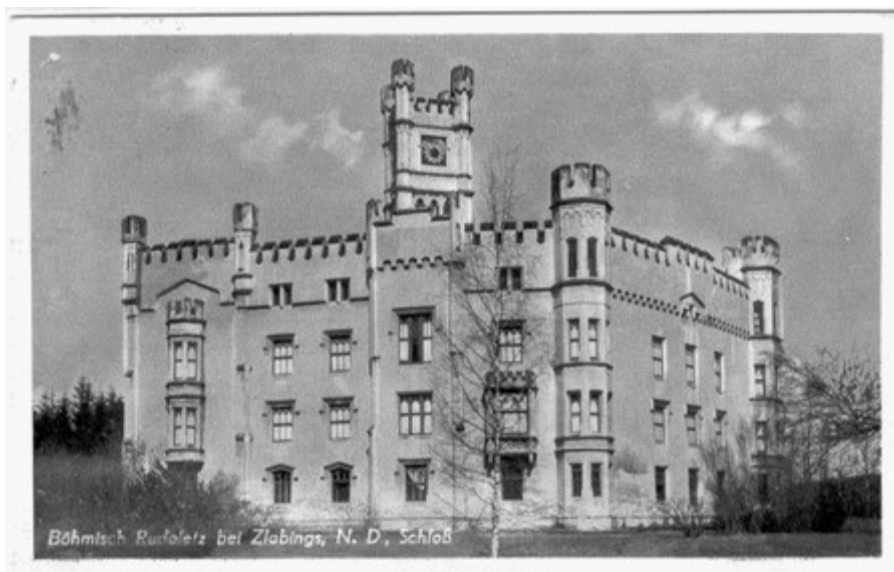
V roce 1350 stojí v Rudolci tvrz, sloužící jako sídlo vladkyň z Rudolce.

V letech 1673 - 1720 proběhla za podpory držitelky panství hraběnky Markéty Trautenson-Falkenšteinové přestavba tvrze na renesanční zámeček. Okolí zámku hraběnka zvelebila zahradami.

Za hraběnky Marie Terezie Donatusové, rozené z Weissenwolfu (1720-1741) byl v Rudolci zámek s překrásnou zahradou, ve které byly skleníky s tuzemskými i cizokrajnými stromy a květinami. U zámku byl dvůr s ovčírnou, stájemi, sýpkou, pivovar, cihelna, pila a zámecký mlýn.

Po požáru v roce 1860 nechal rytíř Michael Angelo Picchioni zámek přestavět v tzv. normansko-gotickém slohu. Zdi byly ozdobeny cimbuřím, z něhož vyčnívají věžičky, zakončující opěrné pilíře. Zámecká věž má na všech stranách úzká gotická okna a je opatřena hodinami, končí cimbuřím a čtyřmi v rozích postavenými věžkami. Založeny byly i nové parky se skleníky a zahradami.

¹⁵⁵ Archiv autora.

Obrázek 10: Zámek v Českém Rudolci (1943)¹⁵⁶

V květnu 1945 francouzští zajatci dovezli z peníkovského lihovaru sud lihu. Dali napít i ruským vojákům a líh se stal původcem zkázy v celé vesnici. Opilí ruští vojáci spolu s italskými, jugoslávskými a francouzskými zajatci vtrhli do zámku a celý ho vyrabovali. Škoda se nedala ani odhadnout a jen část vnitřního zařízení byla odvezena do dačického zámku.

11. května 1945 se okresní orgány rozhodly pro zabavení rudoleckého velkostatku, ke kterému patřil i zámek. O využití zámku se jednalo na plénu ONV v Dačicích i na Zemském národním výboru v Brně. V březnu 1946 bylo rozhodnuto zařadit zámek do seznamu objektů určených k rekreaci, následně žádala obec o přidělení zámku do svého vlastnictví. V listopadu 1946 rozhodl ONV Dačice tak, že žádost bude doporučena, avšak s důrazným upozorněním, že přidělením zámku bude obec velmi vyčerpána a dá se předpokládat, že udržování zámku bude pro obec finančně neúnosné. Nakonec zámek v roce 1948 připadl místnímu státnímu statku, který ho užíval jako ubytovnu pro brigádníky.

O osudech zámku svědčí i vzpomínky Milady Hanouskové: *„Zámek, kolem krásná zahrada, fontánky, kolem nízká zeď a na ní nízký dřevěný plot zeleně natřený. Vzpomínám si na to jako na pohádku. Bylo tam velké zahradnictví, kde byli lidé zaměstnaní. Směrem do vsi na starém zámku byly konírny, kravín za novým zámkem a deputátní byty. Zámek měl dva šafáře, správce, svého kováře, panstvo tam bývalo od jara do zimy a v zimě byli na panství, které měli v Německu. Taky jim patřila osada Peníkov. Majitel se jmenoval*

¹⁵⁶ <http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html> [2. 4. 2009]

Reinhardt. V Německu snad měl ještě ve dvou městech velké majetky. Za války se uchýlil do Rudolce, byl jich plný zámek, všechno jejich příbuzenstvo, protože v Německu se začalo bombardovat, snad o mnoho majetku přišel. Po válce se všichni stihli ztratit ještě zpátky do Německa a než přišli Rusové, v noci přijeli ‚zachránci majetku‘, všechno v zámku vykradli a od té doby začal zámek pustnout.“

V 50. letech bylo do zámku nastěhováno devět rodin, část jich bylo roku 1969 přestěhována. V roce 1971 pak byly odstěhovány poslední rodiny.

V roce 1973 bylo započato s opravou zámku, byla vyměněna střešní krytina za měděný plech nákladem 600 000 Kčs. MNV v Českém Rudolci předal zámek do vlastnictví ONV Jindřichův Hradec, odboru sociálního zabezpečení, který by měl zajišťovat provádění oprav. V zámku má být zřízen domov důchodů s kapacitou 105 lůžek.

Roku 1974 byla zpracována projektová dokumentace, která měla být dokončena v roce 1975.

V kronice Rudolce můžeme v roce 1985 číst: *„Zámek – jeho oprava a úprava nám dělá starosti téměř dvacet let. Zájemci o objekt se hlásí – přijdou, zjistí stav, potřebu řemesel a odejdou. Zámek v současné době již rychle chátrá, je předmětem kritiky nejen občanů obce, ale i rekreatů a návštěvníků obce. Všichni dobře víme, že oprava nebude jednoduchá záležitost, ale přesto všichni věříme, že ONV – odboru kultury se podaří najít zájemce, který zajistí opravu tohoto objektu.“*¹⁵⁷

Roku 1986 je rozhodnuto, že ze zámku bude vybudováno zařízení s celoročním provozem: restaurace, pokoje pro ubytování a školící místnost. Pro potřebu MNV v se v zámku zřídí obřadní síň, fotografický ateliér. Opravu má provádět Okresní stavební podnik, středisko Dačice, řemeslné práce STAVBA JEMNICE.

Náměstek předsedy vlády Jaromír Obzina projednával v roce 1987 s MN a ONV, že by zámek mohl přejít do správy Komise pro technický a investiční rozvoj Praha. Avšak v roce 1988 se opět jedná, a to se zájemcem o objekt, JZD Chýně u Prahy, které má zájem zámek odkoupit a vybudovat v něm rekreační středisko.

V roce 1989 zámek skutečně koupilo JZD Chýně. Má zde být hotel s kapacitou 60 lůžek se zaměřením na cizinecký ruch. Pro tyto účely vytvořilo JZD pracovní skupinu, v které bylo i několik místních zástupců. Skupina provedla v zámku asanační a přípravné práce na rekonstrukci. Pokračovat se mělo v příštím roce po dokončení projektu. V roce 1990 byly práce ukončeny.

¹⁵⁷ *Kronika Českého Rudolce II*, s. 207.

JZD Chýně přislíbilo bezplatný převod zámku do majetku obce, ale v roce 1991 hodlalo zámek prodat firmě KALISTO. Vzhledem k tomu, že objekt byl na JZD Chýně převeden bez finanční náhrady a pozemky přiděleny do trvalého užívání, tedy ne do vlastnictví, nemůže JZD Chýně toto prodávat. Celou záležitost řeší Okresní úřad v Jindřichově Hradci, jehož byl zámek majetkem před převedením.

V prosinci 1993 požádal AGRAS Chýně o prodloužení stavebního povolení, které mělo platnost do konce roku.

V roce 1995 byla v rámci restitučních náhrad podepsána dohoda mezi Pozemkovým fondem a obcí o převodu parcely č. 65 (u zámku) na obec Český Rudolec. V roce 1996 dostala obec za úkol zajistit budovu zámku proti vstupu cizích osob. Provizorně byla zhotovena střecha v hodnotě 166 000 Kč. V roce 1997 projevila o zámek zájem firma Starkon z Nové Říše.

Roku 1998 souhlasila Rada Obecního úřadu s bezplatným využitím dolních prostor zámku k natáčení filmu „Poslední večere pro Leonarda“

Vláda České republiky rozhodla v roce 2000 o převedení zámku do vlastnictví obce za podmínky - zaplacení odhadní ceny 2,5 milionu Kč. Před podpisem smlouvy musela obec zaplatit 10% z ceny. Převedení zámku ale neřeší pozemky pod zámkem, to je v kompetenci Ministerstva financí. Mgr. Mareček doporučil realizovat prodej zámku prostřednictvím realitní kanceláře. To bylo na jednání obce 24. února 2000 schváleno. Obec se v průběhu roku rozhodla, že s prodejem nebude spěchat a bude jen evidovat zájemce. Přihlásilo se třináct zájemců. Obec začala jednat s Agrosem Slavonice o odkoupení některých nemovitostí a pozemků u zámku. V roce 2001 byly objekty u zámku předány do majetku obce. Zároveň byla zahájena jednání s realitními kancelářemi s tím, že obec bude mít v prodeji poslední slovo. Obecní úřad oslovil tři realitní kanceláře. Nakonec byla vybrána kancelář RAKO, pan Brichta.

Jedním z ustanovení návrhu smlouvy o prodeji zámku byl i závazek kupujícího o provedení opravy a dohoda o způsobu využití celého objektu. Prodejní cena zámku je 2,9 milionů Kč. Objevili se dva vážní zájemci o koupi, v zámku by měla být zřízena klinika plastické chirurgie nebo hotel. Projekt na opravu počítá s výdaji přes 450 milionů korun.

Po dlouhém jednání byl zámek nakonec v roce 2004 prodán firmě Pragoprojekt. Do konce roku 2006 trvalo územní řízení, firma zatím nechala upravit zámecký park a vybudovala připojení kanalizace a vodovodu. Pragoprojekt chce v zámku vybudovat čtyřhvězdičkový hotel a kongresové centrum se sportovním zázemím. Počítá se s vybudováním bytu pro správce, 40 dvoulůžkových pokojů, bazénu, hospodářské budovy,

jezírka, restaurace a kuchyně, tenisových kurtů. Až v prosinci 2008 dostala firma Pragoprojekt stavební povolení. Od jara se měl zámek opravovat. Rekonstrukce byla plánována na tři až čtyři roky.

V roce 2009 se zámek ale opět prodává, nyní je nabízen za částku 10,5 milionu korun. Zámek už nevlastní firma Pragoprojekt, ale její dceřiná společnost NMS. Obec by mohla požádat soud o zrušení kupní smlouvy pro nedodržení podmínek, ale získala by jen zámek a pozemek pod ním, okolní pozemky ne. Obec ale zájem o zámek nemá. Podle Františka Thüringera, za jehož starostování byl zámek prodán, *„žádné sankční podmínky ve smlouvách nejsou proto, že se kvůli nim v minulosti nedařilo zájemce nalákat. Na zpětný odkup nejsou prostředky.“*

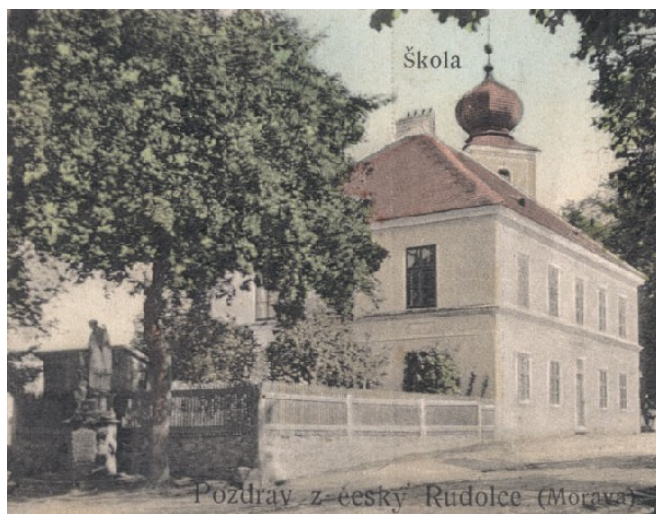
6 Školy v Českém Rudolci

Původní škola tu bývala jako farní škola, ve farním protokolu je v roce 1621 uvedeno: zazděn vchod kostela proti škole. Pro učitele bylo určeno pole Leitacker o výměře šest mír.

Po třicetileté válce byla škola pustá, bez učitele i bez střechy (1670).¹⁵⁸

Když roku 1749 škola i s farou vyhořela, byla roku 1756 postavena nová na gruntě Tomáše Stangla. Do roku 1788 sem chodily děti i z okolních vesnic, než došlo k „vyškolení“. Od roku 1773 zde působil jako učitel Matyáš Fenz (až do své smrti roku 1829), škola byla opět přeložena ke kostelu označována jako jednotřídní německá škola. Ale ještě dlouho znali lidé chalupu „staré školy“ (dnešní č. 36).

V roce 1875 byla škola rozšířena na dvojtřídní, v roce 1878 postavena nová budova školy (dnešní pošta) a roku 1886 bylo zavedeno industriální vyučování.

Obrázek 11: Budova staré školy (1916)¹⁵⁹

V roce 1919 byla v Českém Rudolci zřízena česká jednotřídní škola a v roce 1922 smíšená měšťanská.

¹⁵⁸ Hanuš Z. : Historie Českého Rudolce, Brno 1994, s. 63

¹⁵⁹ <http://www.penzioncas.cz/index.php?s=galerie&id=2> [2. 4. 2009]

V roce 1938 po okupaci české školy zanikly. Žáci bývalé měšťanky navštěvovali obdobné školy v Dačicích, Kunžaku a Studené. Na jaře 1939 byla pak otevřena pro tyto žáky škola v Heřmanči, kam byly převedeny zachráněné zbytky pomůcek z Rudolce.

Po celou dobu okupace byly v budově Masarykových škol umístěny německá obecná školy a německá mateřská škola. Ostatní místnosti byly užívány jako spolkové místnosti místních organizací. Část budovy byla přeměněna v ubikace pro německou pohraniční stráž. V posledním roce války byla škola přeplněna německými uprchlíky z Východu. Ti, spolu s ustupující armádou, školu prakticky zničili a zařízení rozkradli. V roce 1945 zde byl lazaret pro německé zajatce.

Obraz školy v červenci 1945 byl žalostný – ve školní budově nebylo vůbec nic. Zámky, kliky a dveře vylámané, ploty povaleny nebo spáleny, kamna ukradena, kupa polámaných lavic se válela na poli za školou. Třídy, chodby, učitelské byty a dvůr byly plné špíny a nečistot.

V letech 1945 – 1946 zde bylo 110 žáků pod ředitelem J. Svobodou. V roce 1951 byla ustavena Osmiletá škola s ředitelem B. Macků. Koncem 50. let došlo k rychlému přírůstku žáků a dvě třídy musely být provizorně umístěny mimo školní budovu. Školní obvod zahrnoval: Lipolec, Markvarec, Lipnici, Valtínov, Dolní Radíkov, Horní Radíkov, Nový Svět, Terezín, Matějovec, Stojecín, Novou Ves a Liděřovice.

V letech 1960 – 1961 byla škola rozšířena na desítiletou. V roce 1963 měla škola nejvíce žáků v historii – 281.

Obrázek 12: Masarykovy školy v Českém Rudolci 1919¹⁶⁰

¹⁶⁰ <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=2695>

V roce 1973 odešel dosavadní ředitel Bohumil Macků do důchodu, novým ředitelem byl jmenován František Thüringer. Škola má v tomto roce 7 tříd se 174 žáky.

Škola v blízkých Liděřovicích byla v roce 1977 zrušena, děti přešly do rudolecké školy.

Nedostatek prostoru je v roce 1986 řešen vybudováním nové přístavby, která si vyžádala asi 5 milionů Kčs.

Na počátku roku 1990 byla na základě pokynů ONV vyhlášována důvěra či nedůvěra stávajícím ředitelům všech školských zařízení. V Českém Rudolci byla ředitelce ing. Evě Levé vyjádřena nedůvěra. Do konce školního roku setrvala ve vedení školy a na červen pak bylo vypsáno řízení na místo nového ředitele. Tím se stal Karel Pánek z Batelova.

Při základní škole byla v roce 1997 zřízena rada školy (L. Plucar, B. Mach, ing. Vávru, J. Bučinová, O. Doležalová, Mgr. Semotán, ing. Bárta, M. Zeiser, ing. Nehybová).

23. září 2000 se v místní škole konala oslava 75. výročí založení školy. Podle současného ředitele ing. Václava Čecha se ve škole vystřídalo přes 2000 žáků, 170 učitelů a 7 ředitelů

Na doporučení Okresního úřadu byla zařazena mateřská škola pod školu základní.

V roce 2002 byla Ministerstvem školství udělena rudolecké škole výjimka na snížený počet žáků ve třídách. Ve škole probíhá vyučování v sedmi třídách. K 1. lednu škola přešla na právní subjektivitu. Dnes, v roce 2009, má škola 6 tříd, do kterých chodí asi 100 žáků.

7 Závěr

Na konci diplomové práce by mělo být stručné shrnutí, k jakým závěrům jsme dospěli, resp. uvedení přínosu diplomové práce. U diplomové práce této povahy je formulování takového závěru obtížné. Mým záměrem nebylo přijít novým zjištěním, s novou teorií. Cílem mé práce bylo především popsat dějiny Českého Rudolce od jejich počátků a s důrazem na 20. století.

Historii Českého Rudolce do roku 1945 zpracoval na žádost obce ing. Zdeněk Hanuš, CSc. v roce 1994. Tento text vznikl na základě studia historických materiálů a pramenů. Sám uvádí, že tyto materiály často obsahují i rozporné údaje. K poznání historie Českého Rudolce dříve sloužila i Tirayova *Vlastivěda moravská* (Slavonický okres), ta však obsahuje některé nepřesné údaje. Zahrnuje vývoj do počátku 20. století. Archiv obce byl v roce 1945 zničen, později z něj byl nalezen pouze parcelní protokol z roku 1831 a část katastrální mapy. Z fary byl převzat jen zlomek písemností v roce 1960. Jedná se o opisy matrik z let 1888 – 1900, seznam listin farního archivu 1750 – 1866 a účetní knihy z let 1774 – 1939. Od roku 1945 existuje oficiální kronika Českého Rudolce. 20. stoletím se podrobněji zabýval jen PhDr. Michal Stehlík, Ph.D., který zpracoval léta 1918 – 1960 v knize *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*.

Vzhledem k faktografické náročnosti tohoto tématu jsem se zaměřila na 20. století a především na tyto náměty: Český Rudolec za první republiky, německá okupace českého pohraničí, včetně osudů židovského obyvatelstva, poválečný odsun Němců a nové osídlení obce, léty 1948 – 1989 a Český Rudolec po roce 1989.

Celá práce je postavena především na dobových dokumentech, na zápisech v kronikách a regionální literatuře. Právě u kronik a dobové regionální literatury bylo třeba postupovat obezřetně. Bylo třeba vzít do úvahy fakt, že většina této literatury pochází z doby před rokem 1989. Některé údaje bylo proto nutné objektivně „převést“ a zbavit je dobových komentářů.

Pátrat po historii Českého Rudolce je mou velkou zálibou, a proto jsem velmi ráda uvítala, že jsem se mohla tímto tématem zabývat i v rámci své diplomové práce. Postupně jsem však zjišťovala, že zpracovat toto téma v rámci jedné diplomové práce nelze. A k mé nelibosti jsem nemohla některým událostem věnovat podrobněji. Jsem si tedy vědoma, že

některé události by si zasloužily mnohem větší pozornost, a proto bych se velmi ráda věnovala tomuto tématu i v budoucnu a snad by se má práce mohla někdy i publikovat...

Věřím, že tato práce není samoučelná a jako každá odborná práce přinese užitek. Pokusila jsem se o celkové zpracování dějin Českého Rudolce, které v takovémto rozsahu nebyly dosud zpracovány. Věřím tedy, že toto je přínosem mé práce.

Conclusion

There should be a brief summary including our conclusions or a contribution at the end of a diploma work. However it is quite difficult in case of this diploma work. I did not aimed to bring out a new discovery or a new theory. I defined my goal as a description the history of Český Rudolec from its beginning and with an accent on 20th century.

On a request of commune Ing. Zdeněk Hanuš, CSc. composed the history of Český Rudolec to the year 1945. This text was created on the base of a study of historical materials and sources. He mentioned, that these sources often icluded contradictory pieces of information.

The former main source for understanding the history of Český Rudolec was Tirayova Vlastivěda moravská (Slavonice canton), but it contains some inaccurate informations. It includes course of events form the beginning of 20th century. The archive of the commune was destroyed in 1945, it was founded only a cadaster and a part of a cadastral map.

Only a fragment of documents was taken over from a presbytery in 1960. This included a duplicate of a parish register from 1888 to 1900, a list of documents of parish archive form 1750 to 1866 and accountant books from 1744 to 1939. The official chronicle of Český Rudolec has existed from 1945.

Only PhDr. Michal Stehlík, Ph. D. dealt with 20th century. He compiled the years between 1918 to 1960 in the book called Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960.

With regard to a factual effortfulness of this topic I aimed my effort to the 20th century and to this themes at first: Český Rudolec in the era of the World War I., germanic occupation of Czech border regions including fates of Jewish population, displacement of residents with German nationality and consecutive re-settlement of commune, years between 1948 and 189 and Český Rudolec since 1989.

At first of all the whole work is based on period documents, notes in chronicles and a regional literature. I had to proceed with a caution during the study the period regional literature and the chronicles. I had to take into account that the majority of the literature originated from the era before 1989. Some of the data needed to be objectively transformed and freed of period commentaries.

I am interested in researching for the history of Český Rudolec therefore I appreciated that I could deal with this topic in my diploma work. I have been finding out that it was not possible to compile this theme in one diploma work. I wanted to devote myself to some events more in detail. I know that some events would deserve to pay more attention, and that's why I would like to devote to this theme in the future. I wish I could publicate my work.

I wish that my work is not autotelic and will bring benefit like each specialist work. I attempt to compile the history of Český Rudolec which has not already been compiled in this extent. I believe that this is the asset of my work.

8 Použitá literatura a prameny

Literatura:

Bartoš, J., Trapl M. *Vlastivěda moravská, svobodný stát a okupace*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. ISBN 80-7275-044-5.

Čejka P., Hradecký A., Širůček J., Vytiska J. *Mnichov a okres Jindřichův Hradec*. Jindřichův Hradec: Okresní muzeum v J. Hradci, 1988.

Čornej P., Pokorný J. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-026-1.

40 let budování Jindřichohradecka, výběr tisku z let 1945-1985. Jindřichův Hradec: Okresní muzeum v Jindřichově Hradci, 1984.

Hanuš, Z. *Historie Českého Rudolce*. Brno, 1994.

Hanuš, Z. *Vyprávění o Rudolecku*, s. 29.

Jech, K. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-902-7.

Jelínek, J. *Kapitoly o Landštejně*. 1. vyd. Dačice: Spolek přátel muzea v Dačicích, 2004. ISBN 80-239-3334-5.

Kaplan K. *Pravda o Československu 1945-1948*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-193-0.

Kol. autorů. *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě*. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2000.

Komlosyová, A., Bůžek, V., Svátek, F. *Kultury na hranici*. Waidhofen an der Thaya: Waldviertel-Akademie, 1995. ISBN 3-900478-95-3.

Křížek, F. KSČ na Dačicku v období protifašistického a národně osvobozeneckého boje 1938 – 1941. In: Veselý, K. (ed.) *Z dějin jižních Čech za okupace*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1968.

Nekuda, V. *Vlastivěda moravská. Dačicko, Slavonicko, Telčsko*. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2005. ISBN 80-7275-059-3.

Perzi, N., Stehlík, M. *Zapomenutý všední den*. Waidhofen a.d Thaya: Verlag Bibliothek der Provinz, 2001.

Salomon D. Vyhánání sudetských Němců. In *Tisíc let česko-německých vztahů*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1991, ISBN 80-85241-08-0.

Staněk T. *Vysídlení Němců z Československa*. 1. vyd. Ostrava: Amonium servis, 1992. ISBN 80-85498-04-9.

Stehlík, M. Dačická exekuce 1945 ve světle pramenů. In: *Dačický vlastivědný sborník*. Dačice: Spolek přátel muzea v Dačicích a Městské muzeum a galerie Dačice, 2005.

Stehlík, M.. *Český Rudolec v bouřlivém půlstoletí 1918 – 1960*. 1. vyd. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2007.

Stehlík, M. Historie židovské komunity v Dačicích (1585/1848/1942). In: *Dačický vlastivědný sborník*. Dačice: Spolek přátel muzea v Dačicích, 2001.

Stehlík, M. *KSČ proti katolické církvi*. 1. vyd. Dačice: Lidové sdružení Dačice, 2004.

Stehlík, M. *Zapomenuté dějiny*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000.

Stehlík, M. *Židé na Dačicku a Slavonicku*. 1. vyd. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2002.

Tiray, J. *Vlastivěda moravská. II Místopis. Slavonický okres*. Brno: Akciové moravské knihtiskárny, 1926.

Vodička K., Cabada L. *Politický systém České republiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-718-3.

Internetové zdroje:

http://www.archeologicke.misto.cz/vyzkumy/hrobky_rudolec.htm

<http://www.zanikleobce.cz>

<http://jiho.ceskereality.cz/>

<http://www.penzioncas.cz>

<http://www.fotozoo.cz>

<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz>

<http://www.wikipedia.cz>

Prameny:

Městské muzeum a galerie v Dačicích

Obecní úřad Český Rudolec

Kronika obce Český Rudolec

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec

Fond Okresní národní výbor Dačice

Fond místní národní výbor Český Rudolec

Archiv autora

Moravský zemský archiv Brno

Fond Památník SNB – okres Dačice

9 Seznam obrázků

Obrázek 1: Renesanční podoba zámku v Českém Rudolci	15
Obrázek 2: Zámek v Českém Rudolci	19
Obrázek 3: Československo v roce 1938	27
Obrázek 4: Židovský hřbitov v Markvarci.....	66
Obrázek 5: Židovský hřbitov v Dolním Bolíkově	68
Obrázek 6: Kostel sv. Jana Křtitele v Českém Rudolci (1926)	70
Obrázek 7: Kostnice.....	71
Obrázek 8: Náhrobek Jana Hodějovského z Hodějova.....	74
Obrázek 9: Kaple sv. Kříže.....	75
Obrázek 10: Zámek v Českém Rudolci (1943).....	76
Obrázek 11: Budova staré školy (1916).....	80
Obrázek 12: Masarykovy školy v Českém Rudolci 1919.....	81

10 Seznam tabulek

Tabulka 1:Velkostatek v letech 1875 – 1924.....	20
Tabulka 2: Národnostní složení okresu Dačice 1900 - 1930:.....	22
Tabulka 3: Volby 1935, výsledky SdP ve vybraných obcích:	26
Tabulka 4: Vývoj počtu obyvatel v dačickém okrese:.....	36
Tabulka 5: Výsledky voleb do Obecního zastupitelstva v Českém Rudolci:	59
Tabulka 6: Vývoj židovského obyvatelstva 1848 - 1930:	64

11 Seznam příloh

Příloha 1: Úmrtní oznámení Michaela Angela Picchioni

Příloha 2: Mapa Československa po záboru Sudet

Příloha 3: Večerní slovo z 22. září 1938

Příloha 4: Pohlednice z Českého Rudolce (1898)

Příloha 5: z roku 1900

Příloha 6: Pozdrav z Českého Rudolce (1901)

Příloha 7: Pohlednice z Českého Rudolce (1905)

Příloha 8: Pohlednice z Českého Rudolce (1906)

Příloha 9: Zámek v Českém Rudolci (1915)

Příloha 10: Park u zámku (1926)

Příloha 11: Zámek v Českém Rudolci (1925)

Příloha 12: Pohled na Český Rudolec od hřbitova (1936)

Příloha 13: Pohled na Český Rudolec (1936)

Příloha 14: Náves v Českém Rudolci (40. léta)

Příloha 15: Náves v Českém Rudolci (1948)

Příloha 16: Náves v Českém rudolci (50. léta)

Příloha 17: Kaple sv. Kříže (2009)

Příloha 18: Náhrobky židovského hřbitova v Markvarci (2009)

Příloha 19: Kostel sv. Jana Křtitele v Českém Rudolci (2009)

Příloha 20: Zámek v Českém Rudolci (2009)

Příloha 1: Úmrtní oznámení Michaela Angela Picchioni

Die Liebe ist stärker
als der Tod. H. L. 8. 6.

Die Gerechten werden
in Ewigkeit leben und
ihre Belohnung ist im
Herrn. Weisheit 5. 16.

Zur frommen Erinnerung
an Herrn

**Michael Angelo
Ritter von Picchioni**

k. u. k. Major a. D.
Gutsbesitzer von Böhm. Rudoletz
geb. zu Borgo St. Syroi. Piemont, 15. Nov. 1817
gest. zu Laibach, am 6. Februar 1891.

Er war von Gott und guten Men-
schen geliebt, sein Andenken wird ge-
segnet bleiben. Sirach XLVI.

Wer segnend wirkt, bis ihm die
Kraft gebricht, und liebend stirbt, — den
vergisst man nicht.

Höret nicht auf, ihn zu lieben und
für ihn zu beten!

O Herr, lasse ihn ruhen in Frieden,
und vereinige uns mit ihm dort, wo keine
Trennung mehr ist.

Herr, Dein Wille geschehe.
AMEN.

Verlag von Conrad Berg, Wien, I., Petersplatz.

Zdroj: <<http://www.zanikleobce.cz>> [cit. 27. 3. 2009].

Dostupný z WWW:

<<http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=2695>>.

Příloha 2: Mapa Československa po záboru Sudet

Zdroj: <<http://www.fronta.cz>> [cit. 17. 4. 2009]

Dostupný z WWW:

<<http://www.fronta.cz/fotka.php?t=3&foto=4.jpg&h=eeb32403cb148589d9e298cb95120f5e>>

ROČNÍK XX. Čís. 225. K. DVA VÝROKY. Hlasování 12. VILK. DOKET (4. IX.)

Večerní České slovo

VE ČTVRTEK 22. ZÁŘÍ 1938. Dva výroky. Hlasování 12. VILK. DOKET (4. IX.)

Drtivé rozhodnutí pod hrozbou úplného zničení.

Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Ultimatum, pro jaké v dějinách národů není příkladu. - Všichni spojenci nám odmítli pomoc - Chamberlain s Hitlerem budou dnes rozhodovat o osudu naší vlasti. - Neklesneme, nezahyneme a nezapomeneme! Dějiny nekončí dneškem!

V těchto chvílích... Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

ad merrito... ad merrito... ad merrito...

ad merrito... ad merrito... ad merrito...

ad merrito... ad merrito... ad merrito...

ad merrito... ad merrito... ad merrito...

Den národního smutku, úděsu a ponizení. Překotný spád události z úterka na středu.

Den národního smutku, úděsu a ponizení. Překotný spád události z úterka na středu.

Den národního smutku, úděsu a ponizení. Překotný spád události z úterka na středu.

Den národního smutku, úděsu a ponizení. Překotný spád události z úterka na středu.

Den národního smutku, úděsu a ponizení. Překotný spád události z úterka na středu.

Telefonický rozhovor Chamberlain-Hitler. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Telefonický rozhovor Chamberlain-Hitler. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Telefonický rozhovor Chamberlain-Hitler. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Telefonický rozhovor Chamberlain-Hitler. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Telefonický rozhovor Chamberlain-Hitler. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Nabízí sovní ultimatum Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Nabízí sovní ultimatum Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Nabízí sovní ultimatum Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Nabízí sovní ultimatum Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Nabízí sovní ultimatum Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Litvinov vysvětluje: Proč i Rusko odmítlo svou pomoc? Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Litvinov vysvětluje: Proč i Rusko odmítlo svou pomoc? Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Litvinov vysvětluje: Proč i Rusko odmítlo svou pomoc? Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Litvinov vysvětluje: Proč i Rusko odmítlo svou pomoc? Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Litvinov vysvětluje: Proč i Rusko odmítlo svou pomoc? Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Strach z budoucnosti. Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Strach z budoucnosti. Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Strach z budoucnosti. Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Strach z budoucnosti. Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Strach z budoucnosti. Anglie a Francie. Vlastní spojenci nám diktovali jako poraženým!

Zdroj: <http://www.wikipedia.cz > [cit. 27. 3. 2009]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:VE%4%C4%8CERN%3%8D_%4%8CESK%C3%89_SLOVO_22._9._1938.jpg>

Příloha 4: Pohlednice z Českého Rudolec (1898)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz>> [cit. 27. 3. 2009].

Dostupný z WWW:

<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 5: Náves v Českém Rudolci (1900)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/>> [cit. 27. 3. 2009].

Dostupný z WWW:

<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 6: Pozdrav z Českého Rudolce (1901)

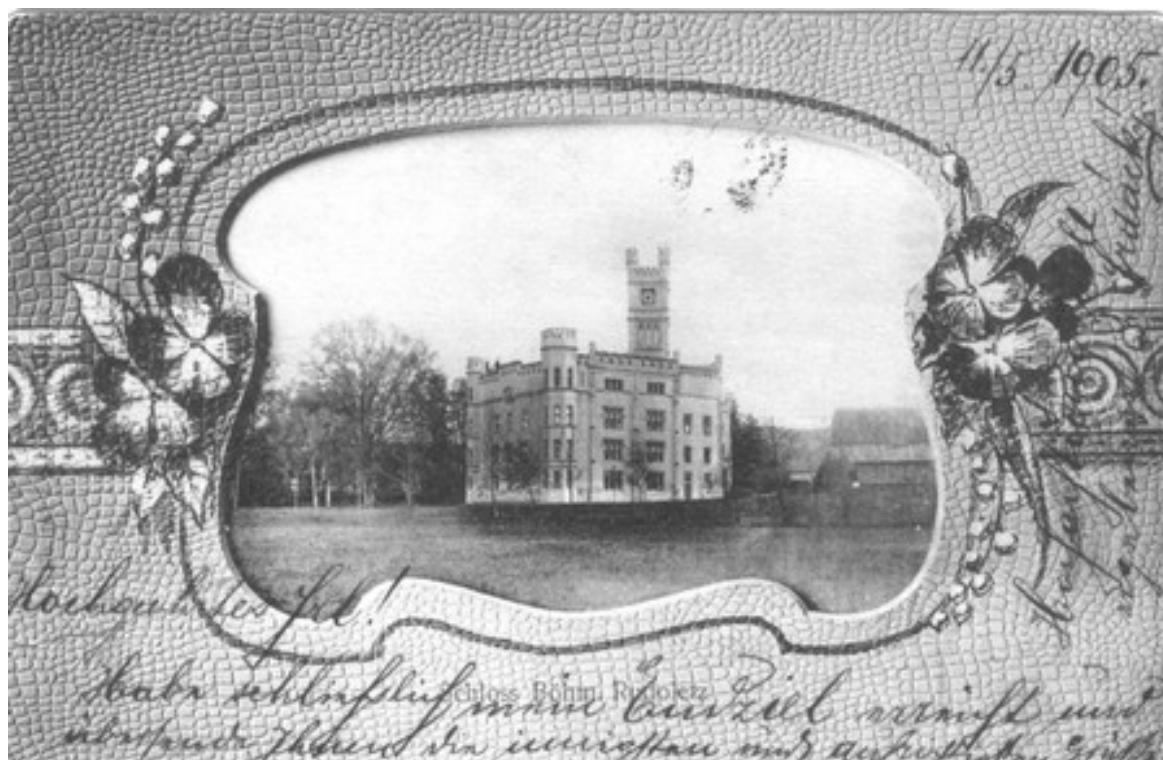

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/>> [cit. 27. 3. 2009].

Dostupný z WWW:

<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 7: Pohlednice z Českého Rudolce (1905)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz.>> [cit. 27. 3. 2009].

Dostupný z WWW:

<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 8: Pohlednice z Českého Rudolce (1906)

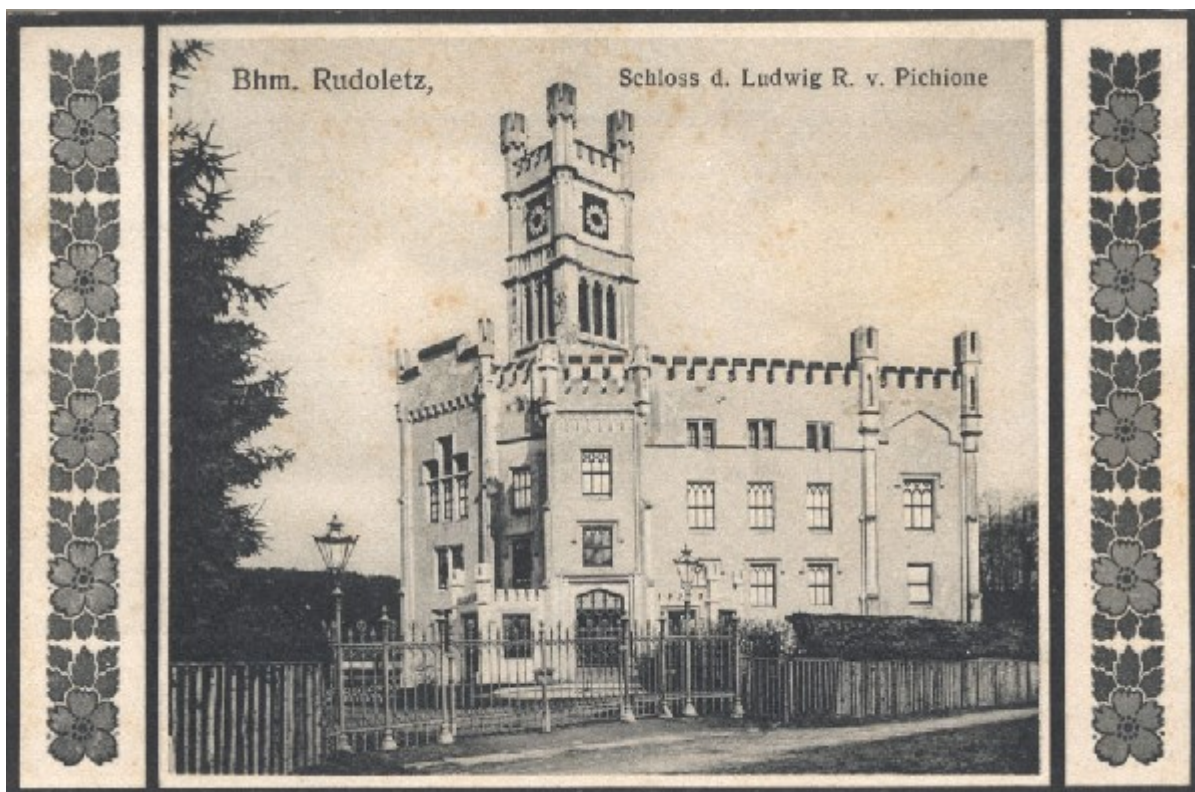

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz>> [cit. 27. 3. 2009].

Dostupný z WWW:

<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 9: Zámek v Českém Rudolci (1915)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/>> [cit. 27. 3. 2009].

Dostupný z WWW:

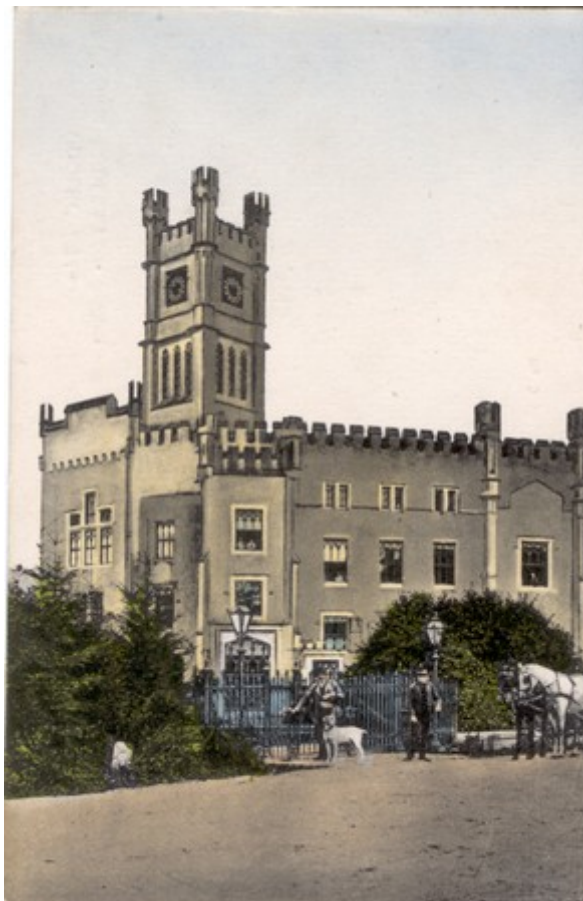
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 10: Park u zámku (1926)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/>> [cit. 27. 3. 2009].
Dostupný z WWW:
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 11: Zámek v Českém Rudolci (1925)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz>> [cit. 27. 3. 2009].
Dostupný z WWW:
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 12: Pohled na Český Rudolec od hřbitova (1936)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/>> [cit. 27. 3. 2009].
Dostupný z WWW:
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 13: Pohled na Český Rudolec (1936)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/>> [cit. 27. 3. 2009].
Dostupný z WWW:
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 14: Náves v Českém Rudolci (40. léta)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz>> [cit. 27. 3. 2009].
Dostupný z WWW:
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 15: Náves v Českém Rudolci (1948)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz>> [cit. 27. 3. 2009].
Dostupný z WWW:
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 16: Náves v Českém rudolci (50. léta)

Zdroj: <<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz>> [cit. 27. 3. 2009].
Dostupný z WWW:
<<http://www.dobovepohlednice.euweb.cz/rudolec.html>>.

Příloha 17: Kaple sv. Kříže (2009)

Zdroj: archiv autora.

Příloha 18: Náhrobky židovského hřbitova v Markvarci (2009)

Zdroj: archiv autora.

Příloha 19: Kostel sv. Jana Křtitele v Českém Rudolci (2009)

Zdroj: Archiv autora

Příloha 20: Zámek v Českém Rudolci (2009)

Zdroj: Archiv autora.

